

KUJAWSKO-POMORSKI
PRZEGŁĄD OŚWIATOWY

UczMy

ISSN 1234-5678

I - II 2019

Nr 1(28)

Bajka o orle,
który myślał,
że jest kogutem

JAK SIĘ UCZYĆ?

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku

Akredytowana Wojewódzka Placówka Doskonalenia

Kursy kwalifikacyjne

Kursy/Warsztaty/Seminaria

Sieci współpracy i samokształcenia

Wewnątrzszkolne Doskonalenie Nauczycieli

Otwarte zajęcia edukacyjne

Partnerski model wspomagania szkół i placówek

SKORZYSTAJ Z NASZEJ OFERTY:

- stworzona z myślą o nauczycielu
- zgodna z kierunkami polityki oświatowej państwa i wymaganiami nadzoru pedagogicznego
- opracowana we współpracy z ekspertami z różnych dziedzin
- dostosowana do zdiagnozowanych potrzeb szkoły/placówki

87-800 Włocławek, ul. Nowomiejska 15A
tel. 54 231 33 42, fax. 54 412 10 98, kpcen@cen.info.pl

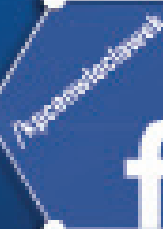
www.cen.org.pl

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku
jest jednostką Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Koordynator:

Michał Babiarz
Urząd Marszałkowski Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Redaktorzy:

Danuta Potręć
KPCEN w Toruniu

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

dr Lena Tkaczyk
KPCEN we Włocławku

Zespół redakcyjny:

Ewa Kondrat
Dorota Łańcucka
Ilona Zduńczuk
Tadeusz Wański
(projekt okładki)

Korekta:

Anna Rupińska

Opracowanie graficzne i skład:

Paulina Szczupak

Wydanie cyfrowe:

Krzysztof Kosiński

Przyjmowanie materiałów:

e-mail: Danuta.Potrtec@kpcen-torun.edu.pl
e-mail: anna.rupinska@cen.bydgoszcz.pl
e-mail: l.tkaczyk@cen.info.pl

Wydawca:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Toruniu
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli we Włocławku

Skład i druk:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
ul. Jagiellońska 9, 85-067 Bydgoszcz

*Redakcja zastrzega sobie prawo
adiustowania i skracania tekstów
oraz niezwracania materiałów*

Na okładce:

Teatr obrazkowy kamishibai

Autor zdjęcia:

Tadeusz Wański

Czasopismo UczMy

JAK SIĘ UCZYĆ

Ewa Olejnik	
<i>Uczyć uczenia się</i>	5
Małgorzata Trzeciak	
<i>Konstrukcjonizm - moda czy konieczność?</i>	7
Justyna Adamska	
<i>Tajemnica sukcesu w uczeniu (się) języka obcego</i>	9
Dominika Wojtasińska	
<i>Storytelling - wiedza w opowiadaniu</i>	11
Dorota Łańcucka	
<i>Kompetencje w zakresie uczenia się ważnym elementem europejskiej edukacji</i>	13
Dominika Warska	
<i>Co autor miał na myśli...</i>	14
Beata Basmann	
<i>Jak rozbudzić motywację uczniów klas młodszych do czytania?</i>	16

REGIONALNE OKNO

Jarosław Przybył	
<i>W Kujawsko-Pomorskiem - Mówisz masz</i>	18
Anna Rupińska	
<i>Regionalny Konkurs Gazetek Szkolnych</i>	20
Magdalena Jankowska, Jarosław Przybył	
<i>Piknik promował inwestycję w Korczaku</i>	21
Anna Puścińska	
<i>Historie z naszego regionu. Enigmatyczny Marian Rejewski</i>	22

Z PRAKTYKI NAUCZYCIELA

Grzegorz F. Wojewoda	
<i>Lekcja fizyki</i>	24
Krzysztof Rochowicz	
<i>Energia jądrowa dla każdego</i>	25
Anna Pol, Jolanta Nadolna	
<i>Maraton ortograficzny - czyli edukacyjny bieg po tablet</i>	27
Grażyna Kamionka	
<i>„Rusz głową” - wnioskuj, argumentuj, opiniuj, czyli egzamin na 100%</i>	28
Ewa Sawicka	
<i>Praca z uczniem zdolnym</i>	31
Ewa Konarska-Kozlak	
<i>Wartość gier planszowych w pracy z dziećmi w szkole szpitalnej</i>	32
Beata Trawińska	
<i>Sprawdzone formy działań wychowawczych w grupie przedszkolnej</i>	33
Agnieszka Majewska	
<i>Kształtowanie patriotyzmu wśród młodzieży szkolnej</i>	35

OBLICZA EDUKACJI

Danuta Frankowska	
<i>ABC bezpieczeństwa</i>	37
Lena Tkaczyk	
<i>Partnerstwo dla uczenia się - od teorii do praktyki</i>	39
Dominika Wojtasińska	
<i>Dzielimy się wiedzą i doświadczeniem</i>	42
Dorota Łańcucka	
<i>Unijne wsparcie dla młodzieży</i>	43
Dorota Łańcucka	
<i>Jak kształcą zawodowo w Prowansji</i>	44
Lucyna Mysza-Strychalska	
<i>Konferencja „Uczeń nietypowy, czyli wyjątkowy”</i>	46
Ewa Burzyńska	
<i>Światowy dzień zdrowia psychicznego</i>	48
Katarzyna Łukiewska	
<i>Wykorzystanie protezy mowy w kształceniu osób z autyzmem niekomunikujących się werbalnie</i>	50
Beata Mirecka Jakubowska	
<i>Od tradycji do nowoczesności: droga pewnej szkoły w Dżakarcie</i>	54
Regina Strzemeska	
<i>Kilka słów komentarza do artykułu Od tradycji do nowoczesności: droga pewnej szkoły w Dżakarcie</i>	55
Kazimierz Mikulski	
<i>Środki dydaktyczne stosowane w nauce programowania</i>	56

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE DLA EDUKACJI

Anna Wiligalska	
<i>Jak się uczyć</i>	62

Szanowni Państwo

„Ten to nigdy na ludzi nie wyrośnie” – tak o małym Albercie Einsteinie mawiał jego nauczyciel z podstawówki. Urodzony w Kcyni genialny wynalazca Jan Czochralski (bez którego nie byłoby współczesnej elektroniki, w tym komputerów) tak się zdenerwował niesprawiedliwymi, jego zdaniem, ocenami na świadectwie szkolnym, że podarł je na oczach nauczycieli.

Odkrywanie talentów to odwieczny problem szkoły. Przynajmniej od czasu, gdy edukacja przestała opierać się na relacji mistrz-uczeń, a przekształciła się w masową. Jak w dobranych dość przypadkowo w zespół klasowy młodych ludziach o różnych temperamentach, zainteresowaniach i osobowościach nie zagubić ich indywidualności? Jak, nie tracąc z oczu całej grupy, wspierać zdolności i talent jednostek?

To dlatego zawód nauczyciela jest tak trudny, ale też i wyjątkowo piękny. Zwłaszcza, gdy uda się w zadającym mnóstwo, nie zawsze sensownych, pytań uczniu zobaczyć przyszłego naukowca, lekarza czy artystę i odpowiednio nim pokierować.

Ale, by nie umknął nam kolejny Jan Czochralski, ważne, żeby nie tylko uczniowie zdobywali nowe wiadomości i umiejętności, ale także nauczyciele. Tak, by zawsze byli gotowi „uczyć uczenia się”.

*Piotr Całbecki
Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego*

**W następnym numerze
Kompetencje cyfrowe**

Uczyć ucznia się

Kluczem do powodzenia w nauce i karierze zawodowej jest poznanie własnego stylu nauki i pracy
Barbara Prashing (The Power of Diversity)

Zamykam oczy i widzę siebie w szkole. Tyle obrazów, wspomnień, emocji. Przypominam sobie, czy wtedy coś wiedziałam na temat uczenia się? Nie, po prostu zadawano mi lekcje i miałam je odrabiać. Jak? Moja sprawa... uczyłam się sama i odkrywałam siebie... sama. Nikt nie powiedział mi, że jestem kinestetykiem, słuchowcem, więc należałam do tych „niegrzecznych”, kręciłam się i mówiłam pod nosem, a do tego byłam leworęczna. Otwieram oczy i zastanawiam się, czy coś w tej kwestii się zmieniło?

Zacznę od siebie: mija właśnie 25 lat mojej pracy jako nauczyciela. No cóż, na studiach takiej tematyki nie pamiętam, chociaż to dydaktyka uczelni przygotowała mnie do pracy pedagogicznej.

Dlatego baczne obserwacje uczniów i chęć rozbudzenia w nich zainteresowania moim przedmiotem ułatwiły mi odpowiedź na pytanie: *Dlaczego nie wszyscy chcą się uczyć biologii?* Pracując z uczniami w różnych typach szkół/placówek, obserwując ich na zajęciach, wyciągałam wnioski do dalszej pracy. Zastanawiałam się, jak zainteresować uczniów swoją lekcją, bo szybko odkryłam, że nudne prowadzenie zajęć zniechęca ich i jest demotywujące.

Jak zatem zadziałać, żeby były efekty? Jak sprawdzić, czy czegoś ich nauczyłam, a w końcu, jak pomóc im w uczeniu się? Odpowiedzi na te pytania znajdują się w literaturze z dydaktyki, pedagogiki czy psychologii.

Celem edukacji jest rozwój dziecka i udzielanie mu wsparcia dla pełni jego rozwoju, zdolności i talentów. Uczenie się **nie powinno** kojarzyć się z męczarnią, trudem, nudą, schematem, powtarzalnością. Naturalne uczenie zgodne z odkryciami neuronauk może być trwałe, przyjemne i efektywne. Ważne jest korzystanie z dostępnych metod uczenia się i umiejętne ich dobieranie. **Sztuka uczenia się polega na wykorzystywaniu wrodzonego potencjału i zdolności. Pierwszy krok do sukcesu to poznać ucznia! Diagnoza i odpowiednie jej wykorzystanie usprawnia pracę nam i naszym uczniom.** Co diagnozujemy?

1. Preferencje sensoryczne - w zależności od preferowanej sensoryczności wyróżniamy 4 style uczenia się: wzrokowy, słuchowy, dotykowy, kinestetyczny.

Rozpoznanie preferencji sensorycznych uczniów

daje nauczycielowi możliwość stosowania odpowiednich form i metod pracy na zajęciach. Równie ważne jest, aby nauczyciel wiedział, jaki styl uczenia się sam preferuje, aby nie skłaniać się do przekazywania informacji tylko za jego pomocą. Rozpoznanie stylu uczenia się pojedynczego ucznia lub grupy pozwoli nauczycielowi na:

- dopasowanie metod nauczania do potrzeb ucznia/uczniów
- zapewnienie właściwej pomocy edukacyjnej w razie trudności
- zrozumienie zachowań uczniów, które pomagają im się uczyć, a interpretowane są jako zachowania negatywne.

2. Dominująca półkulowość - każdy z nas używa obu półkul mózgowych. Ze względu na dominację jednej z nich, można podzielić nas na 32 profile dominacji m.in.:

- lewo-półkulowych, profil A
- prawo-półkulowych, profil M
- obu-półkulowych, profil L.

Sensoryczne impulsy odbierane przez oczy, uszy, zmysł dotyku i mięśnie naszego ciała mogą być przekazywane do prawej lub lewej półkuli mózgowej. Ludzie z dominującą **półkulą prawą** lubią ruch, muzykę i emocje, cechuje ich logika mozaikowa, często łamią normy i wzory. Kreatywność jest ich mocną stroną, dlatego często są twórcami (Ludwig van Beethoven, Leonardo da Vinci, Albert Einstein). Ludzie z dominującą **półkulą lewą** z łatwością piszą, analizują, lubią litery i liczby, są przywiązani do norm, wzorów. Punktualność i staranność to ich mocne strony. W procesie nauki szkolnej rozwijają się głównie lewa półkula.

3. Inteligencje wielorakie - w latach 70. ubiegłego stulecia Howard Gardner przedstawiał swoją Teorię Wielorakiej Inteligencji mówiąc, iż nie ma ludzi nieinteligentnych, są natomiast wielorako inteligentni, wyróżniający się jednym, dwoma lub kilkoma jej typami i przedstawił osiem typów inteligencji. Każdy uczeń postrzega dany problem przez jakiś pryzmat. Świadomość różnorodności możliwych zdolności oraz różnic w odbiorze i postrzeganiu świata daje możliwość przygotowania zajęć z uwzględnieniem wielorakich zdolności słuchaczy.

4. **Zainteresowania ucznia - edukacja nieformalna** – często nie znamy swoich uczniów, ich talentów i zainteresowań, które rozwijają poza szkołą, a na tym, w czym są dobrzy, powinniśmy bazować w procesie nauczania- uczenia się.

5. **Podstawy neurodydaktyki** - celem neurodydaktyki jest wykorzystywanie wiedzy na temat funkcjonowania mózgu do eliminowania błędów, poprawy wydajności procesu dydaktycznego i komfortu, w jakim się odbywa. Dyscyplina ta zajmuje się zastosowaniem wiedzy z zakresu neurobiologii w doskonaleniu procesu dydaktycznego. Wiedza dotycząca warunków prawidłowego funkcjonowania mózgu, wpływu stresu na jego pracę, zmian zachodzących podczas wzrostu i rozwoju ucznia czy neuronów lustrzanych i ich wykorzystania w pracy nauczyciela będzie przydatna do prawidłowej organizacji procesu lekcyjnego.

Drugim krokiem jest refleksja nad metodami, formami i technikami pracy na zajęciach lekcyjnych, jak również poszerzenie wiedzy z zakresu technik i modeli uczenia się.

Wykorzystanie nowych form i metod pracy - zaniepokojenie, emocje, akcja to elementy pobudzające mózg do pracy. Łączenie nowej wiedzy ze starą, pokazanie praktycznego jej wykorzystania daje gwarancje motywacji wewnętrznej uczniów do uczenia się. Ważnym elementem jest rozwijanie kompetencji cyfrowych uczniów wykorzystując TIK w edukacji – powszechne już tablice interaktywne, komputery, smartfony, ale również czujniki elektroniczne na zajęciach przyrodniczych czy roboty służące nauce programowania. Innymi formami rozwijającymi szereg umiejętności - w tym kluczowe - są metoda projektu (preambuła podstawy programowej), grywalizacja, technika lapbooka czy szkolny escape room. Od kreatywności nauczyciela zależy kreatywność ucznia – pozwólmy mu ją rozwinąć.

Modele uczenia się - teoretycy opisują wiele modeli uczenia się, między innymi:

- model fizjologiczny, polegający na zbieraniu informacji przy pomocy zmysłów, zaszufladkowanie informacji w odpowiednim miejscu w mózgu, stworzenie połączeń umożliwiających sięganie do niej, integracja nowych wiadomości ze starymi
- model wysokiego i niskiego biegu - wysoki bieg jest wtedy, gdy daną czynność wykonujemy sprawnie, czujemy się bezpieczni, posługujemy się tym, czego się nauczyliśmy; niski bieg to przeciwieństwo - brak poczucia bezpieczeństwa, dana czynność sprawia nam trudności, musimy czegoś się nauczyć (ważne, aby mieć umiejętność sprawnego przechodzenia z jednego biegu na drugi, stres powoduje pozostawanie na niskim biegu)
- model przechodzenia od nieświadomej niekom-

petencji do nieświadomej kompetencji – to cztery następujące po sobie cykliczne etapy: nie wiem, że nie wiem, wiem, że czegoś nie wiem, wiem, jak coś zrobić, wykonuję coś automatycznie, płynnie.

Mnemotechniki - akronimy, akrostychy, rymowanki, łańcuchowa metoda skojarzeń.

Graficzne notatki – mapy myśli stymulujące do pracy obie półkule, zapamiętujemy ok. 80% informacji opracowywanych w ten sposób, rozumiemy logiczne powiązania pomiędzy różnymi fragmentami notatek i możemy w dowolnym miejscu, i w dowolnym momencie dołączać nowe informacje.

Warunki do uczenia się

Czas – czy dzieci bawiąc się i ucząc, robią przerwy co 45 minut? To pozostałość po pruskim systemie edukacji nijak mającym się do współczesnego społeczeństwa wiedzy.

Miejsce - siedzenie bez ruchu nie sprzyja uczeniu się, aktywność ruchowa jest jego sprzymierzeńcem.

Polisensoryczność – związana ze stylami uczenia się i modelem fizjologicznego uczenia się.

Osoby towarzyszące – praca w grupie stymuluje mózg do pracy, wymiana informacji i nauczanie rówieśnicze, umiejętność współdziałania i pracy na wspólny sukces z wykorzystaniem potencjału jednostek, to jedna z najważniejszych kompetencji poszukiwanych przez pracodawców.

Weryfikacja wiedzy i pytania – pozwólmy zadawać pytania swoim uczniom, nie musisz znać wszystkich odpowiedzi, poszukajcie ich wspólnie, tłumacz i wyjaśniaj błędy, popełnianie których jest niezbędne przy uczeniu się.

Jako trzeci krok proponuję refleksję nad powyższym tekstem. To niewielki ułamek tego, co możemy zrobić, aby nauczyć uczenia się. Wśród propozycji książkowych polecam szczególnie uwadze:

- *Atlas efektywnego uczenia się* (się) nie tylko dla nauczycieli Małgorzaty Taraszkiewicz i Colin Rose
- *Techniki uczenia się. Jak efektywnie przyswajać wiedzę*, REA-SJ Łódź
- *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie przyjazne mózgowi*, Marzena Zylińska, Wydawnictwo Naukowe UMK

Życzę sukcesów i zachęcam do odkrywania wspólnie z uczniami ich predyspozycji i talentów, co ułatwi im naukę, a nam nauczycielom pracę z nimi.

Bibliografia:

- Techniki efektywnego uczenia się*, Joanna Smolińska, Łukasz Szychowski ELITMAT, 2011
Biuletyn Maturalny Uczę się - i Umie!, Mariusz Malinowski, CKE, Warszawa 2006
Uczyć uczenia się, Zuzanna Taraszkiewicz, Kursy Internetowe z Operonem

Konstrukcjonizm – moda czy konieczność?

W bieżącym roku szkolnym Ministerstwo Edukacji Narodowej ustaliło jeden z priorytetów polityki oświatowej państwa, w którego treści zawarto wdrażanie nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego poprzez edukację rozwijającą samodzielność, kreatywność i innowacyjność uczniów. Tak rozumiana polityka oświatowa musi wrócić do zapomnianych bądź nierozwijanych w ostatnich latach idei pedagogicznych, takich jak konstrukcjonizm będący częścią konstruktywizmu.

Współczesny nauczyciel powinien sobie zadać pytanie, jak pogodzić nadal dominujący w szkołach dyrektywny styl nauczania oparty na psychologii behawiorystycznej, którego istotą jest silne sterowanie pracą ucznia, z kierunkami polityki oświatowej, według których młode pokolenia Polaków powinny być samodzielne, kreatywne i innowacyjne. Odpowiedzią może być zapoznanie się nauczycieli z ideą konstrukcjonizmu.

O KONSTRUKCJONIZMIE

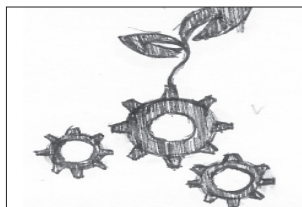
Głównym przedstawicielem tego nurtu w pedagogice był Seymour Papert, jeden z najwybitniejszych światowych autorytetów w dziedzinie edukacji, znany przede wszystkim jako twórca języka programowania Logo. Ten wybitny uczony był matematykiem i informatykiem, współtworzył z Marvinem Minsky'm Laboratorium Sztucznej Inteligencji (LAI) na MIT w Cambridge w stanie Massachusetts. To autor prac z zakresu matematyki, AI (ang. Artificial Intelligence), edukacji, procesów poznawania (zwłaszcza u dzieci).

Został nazwany przez swojego współpracownika Minsky'ego „najwybitniejszym żyjącym dydaktykiem matematyki”, był również współtwórcą serii Lego Mindstorms (nazwa serii pochodzi od tytułu książki wydanej w 1980 roku). W Polsce chyba najbardziej znana jest jego pionierska książka „Burze mózgów, dzieci i komputery”.

Co takiego niezwykle jest w idei konstrukcjonizmu? Konstrukcjonizm zakłada, że Children don't get ideas, they make ideas (Dzieci nie dostają idei, one je tworzą), ale „uczące się dzieci tworzą nowe idee szczególnie skutecznie wtedy, gdy są aktywnie zaangażowane w konstruowanie różnego rodzaju artefaktów – może to być robot, poemat, zamek z piasku, program komputerowy lub cokolwiek innego, czym można się podzielić z innymi i co może być przedmiotem wspólnej analizy i refleksji”. Konstrukcjonizm kładzie równy nacisk na trzy aspekty rozwoju poznawczego: mentalny (procesy konstruowania wiedzy w głowie ucznia), społeczny (uczenie się przez współpracę i dyskusję z innymi) oraz materialny (konstruowanie materialnych wytworów – abstrakcyjnych idei). To, że dzieci same tworzą swoją wiedzę, a nie są jej biernym odbiorcą to nie jedyne twierdzenie konstrukcjonizmu. Seymour Papert sformułował osiem idei konstrukcjonistycznych na użytek zespołu realizującego ciekawy eksperyment pedagogiczny: Laboratorium konstrukcjonistycznego uczenia się (CLL – Constructionist Learning Laboratory – to jest niestandardowej szkoły w więzieniu dla młodocianych w stanie Maine w USA).

8 ZASAD KONSTRUKCJONIZMU

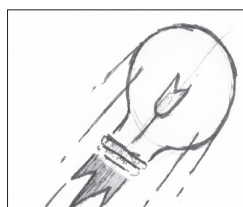
Warto jest przytoczyć te zasady – może staną się inspiracją dla osób zajmujących się edukacją?

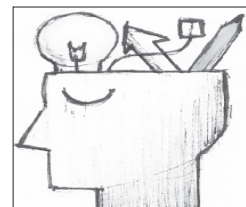
1. Uczenie się przez tworzenie – młodzi ludzie uczą się poprzez wymyślanie i tworzenie konkretnych przedmiotów.

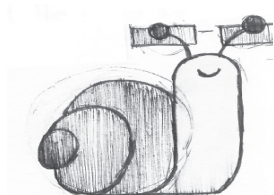
2. Wykorzystywanie technologii – uczniowie korzystają z urządzeń cyfrowych, dzięki którym mogą zrealizować więcej pomysłów i więcej się nauczyć.

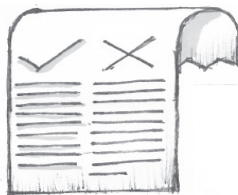
3. „Odlotowa” zabawa – dzieci zaangażowane w konstruowanie różnych rzeczy, nieraz nawet bardzo trudnych, uczą się skutecznie zwłaszcza, gdy sprawia im to przyjemność.

4. Uczyć się, jak się uczyć – praca nie polega na wykładaniu wiedzy, tylko na osobistym zaangażowaniu w proces uczenia i odpowiedzialność za efekty swojej pracy. Dzieci i młodzież nie są odbiorcami, ale twórcami swojej wiedzy.

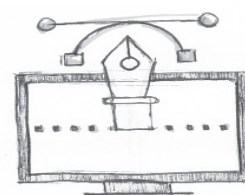
5. Nie spiesz się – dajemy odpowiedni czas na każde zadanie, praca jest też właściwie planowana przez uczącego się.

6. Uczymy się na błędach – może to, co wymyślimy, nie zadziała od razu poprawnie, musimy być przygotowani na popełnianie błędów; ważne jest, aby błędy kreatywnie wykorzystać w procesie budowania i testowania naszych wytworów.

7. Wykonaj sam to, co zalecasz uczniom – nauczyciel powinien na własnym przykładzie pokazać, jak pokonuje trudności przy realizacji projektów, jak sam się uczy!

8. Cyfrowy świat – wykorzystywanie urządzeń cyfrowych przez uczniów jest tak niezbędne, jak umiejętność czytania i pisanie w języku ojczystym, pomaga w rozwiązywaniu problemów oraz w uczeniu się wszystkiego.

Zasady sformułowane przez Paperta wiążą się ze sobą i żadna nie może funkcjonować oddzielnie. Co jest najważniejszym zadaniem tradycyjnej szkoły? – przygotowanie młodych pokoleń do życia, dlatego wyniki nauczania odsuwamy na przyszłość. W konstrukcjonizmie bardziej ceni się przekonanie, że czego się nauczyliśmy możemy wykorzystać „tu i teraz”. Taka motywacja uczenia się wydaje się bardziej przekonująca. Uczeń nie musi być chodzącą encyklopedią, bo dzisiaj ma tak bogate źródła informacji, że wiedza podręcznikowa jest mu mniej potrzebna. Jeśli nie wie – zawsze może zapytać „wujka Google”. Młodzi mają posiąść umiejętność wykorzystania informacji, a ten cel można świetnie osiągnąć dzięki ideom Seymura Paperta.

ROLA NAUCZycIELA

Specyficzna też wydaje się rola nauczyciela w idei konstrukcjonizmu. Według wielu badaczy z bardzo różnych krajów nauczyciele powinni ograniczyć swoją aktywność na lekcji – ich rolą powinno być stymulowanie do aktywności uczniów. Ponadto nauczyciele powinni często uczyć się w obecności dzieci i z ich udziałem, wówczas pokazują na własnym przykładzie, jak stać się dobrymi uczniami. W szkole behawioralnej zadanie nauczyciela sprowadza się do kategorii transmisji, a ucznia do biernego odbiorcy. Nauczyciel wdraża ucznia, zapoznaje go i przekazuje mu gotowe znaczenia, a uczeń je przyswaja, zapamiętuje i wiernie odtwarza. Konstruktywistyczny sposób nauczania całkowicie zmienia relacje ucznia i nauczyciela. W centrum procesu znajduje się uczeń, który aktywnie tworzy własną wiedzę. Natomiast nauczyciel przede wszystkim planuje i organizuje środowisko uczenia się, proponując uczniom różnorodne zadania, które sprzyjają ujawnianiu i wykorzystywaniu przez nich własnej wiedzy w różnych fazach procesu nauczania i stymulują jej restrukturyzację w kierunku zaplanowanym i zgodnym z celami lekcji. Nauczyciele powinni zerwać z przeświadczeniem, że uczeń nabywa wiedzę tylko przez świadomą aktywność nauczyciela.

A CO Z KOMUNIKACJĄ MIĘDZY UCZNIAMI?

Wkład uczniów jest bardzo ważny według Paperta – uczenie się ma charakter społeczny i odbywa poprzez wymianę myśli w relacjach nie tylko nauczyciel–uczeń, ale również pomiędzy uczniami. Proces ten przebiega znacznie lepiej, jeśli uczniowie wymieniają doświadczenia, wiedzę wyjściową w małych zespołach. Uczniowie czują się wówczas bezpieczni i bardzo chętnie dzielą się tym, co już umieją i o czym wiedzą. W czasie takich zajęć rodzi się najwięcej ciekawych pomysłów, spontanicznego eksperymentowania. Uczniowie wspólnie i samodzielnie rekonstruują wiedzę w zakresie danego tematu. Twórcze dyskusje, spontaniczność, wymiana myśli pomiędzy dziećmi przy budowaniu wiedzy jest bardziej efektywna niż arbitralne stawianie pytań i udzielanie na nie odpowiedzi. Na koniec, aby metoda była skuteczna, uczniowie muszą krytycznie ocenić efekt swojej pracy, przedyskutować jej przebieg i poddać go analizie.

„Konstrukcjonści, a szczególnie Seymour Papert, uważają, że bardzo trudno wyjaśnić, jakie warunki sprzyjają skutecznemu uczeniu się, jeśli odrzuci się założenie, że każdy uczeń jest człowiekiem, a człowiek jest istotą społeczną obdarzoną wolną wolą, naturalną ciekawością i zdolnością tworzenia”. Nauczyciele powinni zapamiętać tę sentencję.

Bibliografia:

- Andrzej Walat, O konstrukcjonizmie i ośmiu zasadach skutecznego uczenia się według Seymura Paperta, „Meritum” 2007, nr 4.
 Zbigniew Semadeni, Podejście konstruktywistyczne do matematycznej edukacji wczesnoszkolnej, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2016.
 Stanisław Dylak, Konstruktywizm jako obiecująca perspektywa kształcenia nauczycieli, „Edukacja przyrodnicza w szkole podstawowej” (zeszyt specjalny), Warszawa – Wrocław 2000.
 Seymour Papert, Burze mózgów. Dzieci i Komputery, PWN, Warszawa 1996.

Tajemnica sukcesu w uczeniu (się) języka obcego

Nauka języka obcego jest integralnym elementem wszystkich etapów systemu edukacji, a dla wielu osób także wyzwaniem po przejściu nawet najwyższych jego szczebli. Atrakcyjne podręczniki, nagrania, aplikacje internetowe i inne narzędzia dają nadzieję na szybkie i skuteczne rezultaty. Nauczyciele wykorzystują te materiały, wkładają mnóstwo wysiłku, czasu w przygotowanie lekcji, podczas których prezentują wiele ciekawych, nowych słów oraz tłumaczą, wyjaśniają uczniom zawiłości gramatyki. Następna lekcja to wyrazy z kolejnego rozdziału w podręczniku i nowe zastosowanie omawianej struktury gramatycznej. Nauczyciele, z poczuciem dobrze wykonanego zadania, realizują kolejne zagadnienia z podręcznika, uczniowie skrupulatnie wykonują zadania w zeszytach ćwiczeń, repetytorium egzaminacyjnym, otrzymują dobre oceny z klasówek. Jednak ci sami uczniowie przeżywają stres i niepowodzenia w zetknięciu z językowymi zadaniami otwartymi, które stawia przed nimi nowa formuła egzaminu zewnętrznego i, przede wszystkim, komunikacyjne sytuacje życia codziennego.

Jaki jest zatem sekret sukcesu w nauczaniu języka obcego? Co zrobić, aby uczniowski i nauczycielski wysiłek przynosił rzeczywiste rezultaty? Czynniki determinujących długoterminowe pozytywne efekty nauczania jest wiele. Jeden, który jest niezbędny bez względu na cele czy kontekst edukacyjny, to skupienie na *uczeniu się*. Opisane wyżej niepowodzenia edukacyjne wynikają z nadmiernej koncentracji na działaniach nauczyciela, w wyniku których lekcja staje się teatrem jednego aktora. „Nauczanie to czynność promująca uczenie się” (Tomlinson 1995: 11). Nauczanie języka - *teaching* - nie istnieje bez uczenia się - *learning*. Skuteczne uczenie się zawsze wymaga aktywnego zaangażowania. Znajomość słownictwa, gramatyki, fonetyki języka obcego jest niezbędna, ale staje się rzeczywistą kompetencją językową dopiero wykorzystana przy pomocy zintegrowanych umiejętności recepcji, produkcji, interakcji oraz mediacji językowej (wg *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego* oraz *podstawy programowej*). Zaangażowanie w te umiejętności stanowi o aktywności ucznia w procesie uczenia się języka obcego, a tylko taka aktywność przyniesie rzeczywiste efekty kształcenia językowego.

Wszyscy znamy uczniów, którzy podsumowują swoje niepowodzenia w nauce języka obcego brakiem

talentu do nauki języka. Komorowska (2002: 99) przyznaje, że w nauce języka obcego przydatne mogą być różnorodne uzdolnienia, np. słuch muzyczny (wymowa), dobra pamięć (słownictwo), umiejętność analizowania, krytycznego myślenia, pamięć logiczna (gramatyka), umiejętność ryzykowania, aktywność, ekstrawersja (mówienie), umiejętność skupienia, introwersja (sprawności receptywne). Zdecydowanie jednak podkreśla, że „nie sposób jest określić specyficznych zdolności językowych”, więc „zdolności językowe jako takie nie istnieją” (Komorowska 2002: 99). Istnieje natomiast zestaw pewnych sposobów zachowania i radzenia sobie z trudnościami w procesie uczenia się języka obcego, które można zaobserwować, ćwiczyć - których można się nauczyć.

Poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: *Co robią uczniowie, którzy osiągają sukcesy w nauce języka obcego?* interesuje wielu badaczy. Podsumowując zestawienie różnych analiz cech i zachowań tzw. dobrych uczniów języka obcego (ang. *the good language learner*), Drożdżal-Szelest (1997: 19) podkreśla, że są to właśnie uczniowie, którzy przede wszystkim nauczyli się, jak się uczyć (ang. *learned how to learn*), czyli:

- są świadomi, na czym polega proces uczenia się oraz własnej roli w tym procesie
- dokonują refleksji nad własnym procesem uczenia się, rozmawiają o nim
- podejmują decyzje, jak się uczyć, aby osiągnąć dobre efekty
- rozpoznają własne mocne i słabe strony - kiedy ich własny proces uczenia się przebiega pomyślnie, a kiedy napotykają trudności.

Krótko mówiąc, dobrzy uczniowie są świadomi, znają i wykorzystują różne strategie uczenia się, a co za tym idzie, mogą wspierać innych uczniów swoim doświadczeniem. Istnieje wiele prób usystematyzowania strategii uczenia się języka obcego (Drożdżal-Szelest 1997). Często przytaczane klasyfikacje to podział na strategie:

- kognitywne, metakognitywne oraz społeczno-afektywne (O'Malley i Chamot 1990)
- pośrednio i bezpośrednio wpływające na naukę języka obcego (Oxford 1990)
- uczenia się języka obcego oraz strategii jego użycia (Cohen 1998).

Warto przyjrzeć się konkretnym przykładom strategii, np. wykorzystując klasyfikację, którą zapropono-

nowali O'Malley i Chamot (1990). Wśród strategii metakognitywnych znajdziemy:

- planowanie i organizowanie własnej nauki
- zrozumienie warunków sprzyjających nauce i świadome stwarzanie tych warunków
- monitorowanie własnej nauki, poprawianie swoich wypowiedzi
- samoocenę, sprawdzanie efektów własnej pracy.
- Strategie kognitywne to między innymi:
 - naśladowanie modelu językowego, w tym zarówno otwarta produkcja, jak i ciche przygotowanie do niej
 - wykorzystanie materiałów źródłowych
 - wykorzystanie kompetencji w zakresie języka ojczystego do nauki języka obcego
 - świadome stosowanie reguł do produkcji i recepcji języka, dedukcja
 - wizualizacja, wykorzystanie obrazów w celu zapamiętania i odtwarzania słownictwa
 - wykorzystanie słów-kluczy, czyli słów znanych w celu nauki nowych
 - kontekstualizacja
 - przewidywanie treści, odgadywanie znaczeń, domyslanie się brakujących informacji
 - analizowanie budowy tekstu.
- Strategie społeczno-afektywne obejmują:
 - współpracę z innymi osobami, np. w celu uzyskania informacji zwrotnej na temat własnej nauki
 - zadawanie pytań, proszenie o powtórzenie, wyjaśnienia, parafrazę, przykłady
 - otwarcie na język obcy, jego kulturę i aktywne rozwijanie kompetencji językowych
- kształtowanie empatii.

Warto zwrócić uwagę, że mimo wcześniejszego (Cohen 1998) rozróżnienia między strategiami uczenia się języka i strategiami komunikacyjnymi, czyli związanymi z używaniem języka, Oxford (2011: 90), odrzucając tę dychotomię, wskazuje, że nauka języka odbywa się *poprzez* komunikację, a uczniowie uczą się języka, używając go. W związku z tym, wszystkie strategie komunikacyjne są jednocześnie strategiami uczenia się języków obcych. Przykładami takich strategii są:

- *parafrazowanie*, w tym upraszczanie wypowiedzi, próby tworzenia nowych słów, używanie synonimów, zastępowanie nieznanych słów innymi,
- *zapożyczanie*, w tym dokładne tłumaczenie, czasowa zmiana kodu językowego (produkowanie części wypowiedzi w języku obcym, a części w ojczystym), prośba o pomoc, używanie mimiki, gestów,
- *unikanie*, które, mimo negatywnej konotacji, odnosi się do zastępowania trudnych, skomplikowanych tematów łatwiejszymi, bardziej znanymi (a nie oznacza unikania komunikacji, które jest zdecydowanie nieefektywną strategią, niesprzyjającą ani komunikacji, ani nauce języka).
- Opisując używanie przez dobrych uczniów strategii komunikacyjnych w celu nauki języka, Komorowska

(2002: 100) mówi, że „posługują się oni językiem nie czekając, aż się go nauczą”, czyli wykorzystują strategię domysłu, nie zrażają się tym, że nie wszystko rozumieją, posługują się rysunkami, gestami, parafrazami, wyjaśnieniami, synonimami, uproszczeniami. „Tym sposobem ludzie ci sami organizują sobie dodatkową praktykę językową i dzięki temu robią szybsze postępy” (Komorowska 2002: 100).

Sukces w nauce języka obcego nie jest więc uzależniony od spektakularnych *show* prezentowanych przez nauczyciela, ale od aktywnych, świadomie podejmowanych działań ucznia. W każdej klasie znajdziemy uczniów, dla których wykorzystywanie strategii uczenia się języka jest naturalne, oczywiste. Podejmują oni aktywne próby używania języka, nie boją się popełniania błędów, wyciągają wnioski z niepowodzeń. Inni uczniowie, z różnych powodów i w różnym stopniu, nie potrafią uczyć się w sposób efektywny. Potrzebują *treningu strategicznego* (ang. *strategy training, strategy-based instruction, learning strategies instruction, learner training*), czyli świadomych działań, zorganizowanych, poprowadzonych przez nauczyciela, w wyniku których poznają i rozwijają strategie uczenia się. Jednym z głównych celów takiego treningu jest „zmniejszenie luki między wiedzą ucznia o języku, a jego umiejętnościami wykorzystania tej wiedzy w praktyce — **wiem, że** a **wiem, jak** (Drożdżal-Szelest 2004: 37). Trening taki zawsze jest oparty na diagnozie potrzeb, umiejętności, doświadczeń i możliwości konkretnych uczniów w danym kontekście edukacyjnym. Jego elementy mogą zostać wplecione w różne etapy scenariusza lekcji, bądź stanowić oddzielny proces - będą to całe lekcje, których głównym celem jest rozwijanie umiejętności uczenia się (ang. *learning how to learn*). Oxford (2011: 184) proponuje, aby model treningu strategicznego obejmował następujące etapy:

- Nauczyciel ocenia, jakie strategie wykorzystywane są przez uczniów, które strategie są im potrzebne oraz podnosi świadomość uczniów w tym zakresie - podaje przykłady, zachęca do wymiany doświadczeń.
- Nauczyciel przeprowadza zadanie, po którym używa od uczniów przykłady strategii przydatnych do wykonania tego zadania za pomocą burzy mózgów.
- Uczniowie skutecznie wykorzystujący dane strategie wraz z nauczycielem nazywają je i modelują ich przykłady dla pozostałych uczniów.
- Wszyscy uczniowie wykonują zadania, ćwicząc dane strategie, wypróbowując je dla własnych potrzeb i monitorując ich efektywność.
- Uczniowie dokonują ewaluacji wykorzystania danych strategii, dostosowują je, rozszerzają dla siebie, przy coraz mniejszym uczestnictwie nauczyciela.
- Uczniowie kontynuują wykorzystanie strategii, stają się ich *posiadaczami*.

Uzyskanie pozytywnych efektów procesu *uczenia uczniów, jak się uczyć* jest uzależnione od dobrych re-

lacji w klasie, skutecznej komunikacji między uczniami i nauczycielem, która obejmuje informację zwrotną - jej udzielanie, ale jeszcze bardziej uzyskiwanie jej od uczniów (Hattie i Clarke 2019). Niezbędne jest promowanie aktywności uczniów, ich samodzielności i współpracy, np. ciągle zachęcanie do obserwowania strategii własnych i innych, dzielenie się doświadczeniami. Taka praca, wymagająca od nauczyciela starannego planowania działań dydaktycznych w początkowych etapach, w rezultacie doprowadza do sytuacji, kiedy *uczenie się* rzeczywiście wypełnia przestrzeń lekcyjną, czyli *nauczanie* przynosi oczekiwane efekty - uczeń jest aktywny, w centrum, a nauczyciel w tle, przejmując rolę bardziej wycofaną. Komorowska (2002: 81) podkreśla, że, dobry nauczyciel powinien wiedzieć, kiedy przestać pełnić rolę przywódcy lub kontrolera, aby promować autonomiczne zachowania uczniów.

Efektem treningu strategicznego jest sukces w nauce języka obcego, przynoszący satysfakcję, podnoszący motywację, która zawsze stanowi siłę napędową do dalszej nauki, nawet jeżeli jest wyłącznie zewnętrzna, *szkolna*, budowana na bazie dobrych relacji z nauczycielem i poczuciem, że lekcja nie jest udręką, wyłącznie obowiązkiem, który trzeba zaliczyć, żeby wreszcie przejść do miłej części dnia, czyli wyjścia ze szkoły. Dodatkowo, naturalnie osiągnięty zostaje główny efekt kształcenia - uczeń jest przygotowany do skutecznego używania języka poza szkołą, w re-

alnym życiu, co przynosi dalszy rozwój kompetencji językowych, czyli życie pełne sukcesów, bo urok nauki języka obcego polega na tym, że jest to okazja na *lifelong learning*, czyli uczenie się przez całe życie.

Bibliografia:

- Cohen, Andrew D. 1998. *Strategies in learning and using a second language*. London: Longman.
- Drożdźiał-Szelest, Krystyna. 1997. *Language learning strategies in the process of acquiring a foreign language*. Poznań: Motivex.
- Drożdźiał-Szelest, Krystyna. 2004. Strategie uczenia się języka obcego: Badania a rzeczywistość edukacyjna. W: Pawlak, Mirosław. (red.). *Autonomia w nauce języka obcego*. Poznań-Kalisz: Wydawnictwo Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego w Kaliszu, 31–43.
- Hattie, John and Shirley Clarke. 2019. *Visible learning: Feedback*. London, New York: Routledge.
- Komorowska, Hanna. 2002. *Metodyka nauczania języków obcych*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- O'Malley, J. Michael and Chamot, Anna Uhl. 1990. *Learning strategies in second language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oxford, Rebecca L. 1990. *Language learning strategies: What every teacher should know*. Boston: Heinle & Heinle.
- Oxford, Rebecca L. 2011. *Teaching and researching language learning strategies*. Harlow: Pearson.
- Tomlinson, Peter. 1995. *Understanding mentoring*. Buckingham, England: Open University Press.

Dominika Wojtańska

KPCEN w Toruniu

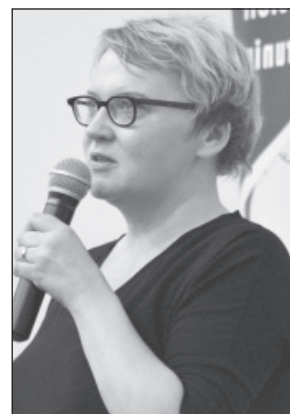
Storytelling – wiedza w opowiadaniu

Jakie metody pomagają efektywnie i efektownie nauczać? Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu zorganizowało 13 listopada 2018 roku konferencję „Storytelling – możliwości, korzyści i przyjemności sztuki opowiadania w procesie edukacyjnym”. Jej celem było zapoznanie nauczycieli ze storytellingiem – metodą pracy z uczniami, pozwalającą kształcić umiejętności posługiwania się słowem.

Otwierając konferencję, dyrektor toruńskiego KPCEN Sławomir Żebrowski wspominał, że sztuka opowiadania towarzyszy ludzkości od początku dziejów – zanim pojawił się alfabet, to najpierw porozumiewano się dźwiękami i słowami. Wskazał także na popularność technik storytellingowych w marketingu w kontekście poszukiwania przez nauczycieli skutecznego „sprzedawania” wiedzy uczniom. Anna Piątek, konsultantka KPCEN i

kierownik konferencji, w kilku słowach wprowadzenia do tematyki obrad zaznaczyła, że obecnie w edukacji dominuje dążenie do skrótowości, do kondensacji treści, testowego sprawdzania wiedzy, natomiast ten powrót do korzeni, do opowiadania, jest szansą na zrównoważenie takich tendencji.

Wystąpienie dr Małgorzaty Litwinowicz-Drożdźiał, pracownika Instytutu Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, opowiadaczki, animatorki kultury, zatytułowane *Sztuka opowiadania w przestrzeni edukacji. Możliwości,*

dr Małgorzata Litwinowicz-Drożdźiał

pożytki, przyjemności było wezwaniem do sensownego mówienia i uważnego słuchania. Prelegentka we wstępie do swojego wykładu wspomniała, że działa w ramach stowarzyszenia Grupa Studnia O., zajmującego się popularyzowaniem sztuki opowiadania. Zaznaczyła, że zawsze była ona niszowym, kameralnym zjawiskiem, choć jest skierowana ku kontaktowi z drugim człowiekiem oraz podkreśliła, że sztuka opowiadania wychodzi z naszego doświadczenia dzie-ciństwa, jest typowa dla wczesnej edukacji, gdy opowiada się najmłodszym baj-ki. Z czasem, gdy przechodzimy kolejne etapy edukacyjne, nabywamy prze-konania, że język faktograficzny jest bar-dziej wartościowy od opowieści. Czy tak jest w rzeczywistości? Badaczka przytoczyła dwa przykłady udowadniając, że można przekazać wiedzę wykorzystując sztukę opowiadania: fragment z pamiętnika Aleksandra Fredry *Trzy po trzy*, zawierający wspomnienie o kampanii napoleońskiej – opowiadanie historii z subiektywnego punktu widzenia oraz zaprezentowała własne opowiadanie o Adamie Mickiewiczu w Stambule – przybliżenie rzeczywistości polskiego poety emigranta poprzez opowieść wykorzystującą badania historyków literatury, fakty historyczne i elementy fikcyjne. Doktor Litwinowicz-Droździel zaakcentowała, że poprzez opowiadanie można nie tylko skutecznie przekazać uczniom wiedzę, lecz również nauczyć posługiwania się słowem, doskonalić umiejętność opisywania świata. Sztuka opowiadania oferuje możliwość bycia sprawcą wydarzeń i autorem. Nawet cudza opowieść, kiedyś przez nas zasłyszana lub przeczytana, staje się częściowo nasza w chwili, gdy ją opowiadamy – wpływa na to nasz głos, nasza wrażliwość, wyobraźnia i pamięć.

Ewa Kondrat w wystąpieniu *Storytelling – jak sprzedać wiedzę* pokazała na kilku przykładach, jak opowiadanie różnych historii może wpłynąć na zainteresowanie ważnym tematem i przekazać informacje. W swojej pracy konsultanta KPCEN w Toruniu często wykorzystuje zapamiętane, usłyszane kiedyś opowieści, by skłonić uczestników kursów do refleksji nad sposobami pracy z uczniami. Wspomniała o swoim uczestnictwie w projekcie „Te-story”, zakończonym w 2016 roku, propagującym metodę storytellingu w edukacji. Wśród kilku opowieści z ładunkiem dydaktycznym konsultantka przywołała m.in. historię z życia pisarza Stanisława Grzesiuka opisaną w jego powieści *Boso, ale w ostrogach*, pokazującą, że ocena „na stopień” niesie w sobie ryzyko oceny niesprawiedliwej, naznaczonej osobistym stosunkiem nauczyciela do ucznia, oceniającej zachowanie bardziej od faktycznych umiejętności. Ewa Kondrat prowadzi m.in. zajęcia dotyczące oceniania kształtującego. Techniką

storytellingową starała się przekonać uczestników konferencji o słuszności tej metody, opowiadając o uczennicy kochającej książki, która w obecnym systemie oceniania i testowym sprawdzaniu wiedzy została skrzywdzona niesprawiedliwą „dwójką”. Może dzięki tej opowieści przywiązani do tradycyjnego systemu oceniania nauczyciele spostrzegą, że ocenianie kształtującego mówi uczniowi o jego rzeczywistych postęпах w nauce, a nie tylko etykietuje?

Storytelling w przygotowaniu warsztatu pracy nauczycieli języków – o tym mówił Krzysztof Strzemeski, anglista prowadzący zajęcia z praktycznej nauki języka angielskiego i dydaktyki przedmiotu ze studentami na UMK. Przygotowując się do wystąpienia na konferencji, natknął się na artykuł w angielskim wydaniu „The Guardian”: *Ditch the grammar and teach children storytelling instead*. Celem tego tekstu było wskazanie, że sprawność w budowaniu opowieści jest bardziej przydatną umiejętnością niż rozbiór zdania wielokrotnie złożonego. W krajach anglojęzycznych storytelling jest bardzo popularnym tematem na wielu konferencjach lub seminariach, nie tylko dotyczących edukacji. Krzysztof Strzemeski wskazał na wiadomości BBC, często posługujące się sformułowaniami *today's story*, *live the story* i wykorzystujące narracje świadków w przekazie jakiejś informacji. Prelegent wspomniał, że obecnie w nauce kładzie się nacisk na twórczą funkcję języka. Nauczanie obcego języka to nie zapamiętywanie wyuczonych słówek, a umiejętność dostosowania sposobu komunikacji do kontekstu sytuacyjnego i kulturowego. Zaprezentował przykłady metod pracy storytellingowych, angażujących uczniów do opowiadania i słuchania, np. *My Life Timeline*, i przekazał kilka zasad dla opowiadającego językowca: opowiadać spontanicznie, ale po przećwiczeniu, utrzymywać kontakt wzrokowy ze słuchaczami, grać głosem, włączać widownię w opowieść. Ze swojego dydaktycznego doświadczenia stwierdził, że doskonalenie sztuki opowiadania jest potrzebne nawet na poziomie uniwersyteckim, bowiem studenci miewają kłopoty ze swobodnym opowiadaniem, ubarwianiem historii, konstruowaniem ich w metodyczny sposób.

W podsumowaniu konferencji nauczyciele wyrazili chęć stosowania metody storytellingowej na lekcjach ze swoimi uczniami. Anna Piątek, dziękując prelegentom, podkreśliła, że szczerze przykłady podawane z ich nauczycielskiego doświadczenia są niezwykle cenne, a wprowadzenie w zagadnienie, które od strony teoretycznej i praktycznej zaprezentowała dr Małgorzata Litwinowicz-Droździel, umiejscowiło storytelling w szerszym tle – nie tylko w kontekście nauki szkolnej i uniwersyteckiej, lecz ogólnokulturowej.

Kompetencje w zakresie uczenia się ważnym elementem europejskiej edukacji

Kompetencje kluczowe to połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. To kompetencje, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, uzyskania szans na zatrudnienie, włączenia społecznego i aktywnego obywatelstwa. Rozwijają się one w perspektywie uczenia się przez całe życie, począwszy od wczesnego dzieciństwa przez całe dorosłe życie, za pomocą uczenia się formalnego, pozaformalnego i nieformalnego.

Wszystkie kompetencje kluczowe uważa się za jednakowo ważne, każda z nich może przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie. Kompetencje mogą być stosowane w wielu różnych kontekstach i rozmaitych powiązaniach. Ich zakresy się pokrywają i uzupełniają; aspekty niezbędne w jednej dziedzinie wspierają kompetencje w innej. Takie umiejętności jak myślenie krytyczne, rozwiązywanie problemów, praca zespołowa, umiejętność porozumiewania się i negocjowania, umiejętności analityczne, kreatywność i umiejętności międzykulturowe są elementami wszystkich kompetencji kluczowych.

W ramach odniesienia do Zalecenia Rady Europy z 22.05.2018 roku ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii
- kompetencje cyfrowe
- **kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się**
- kompetencje obywatelskie
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

W związku z postępującą globalizacją *każdy obywatel będzie potrzebował szerokiego wachlarza kompetencji kluczowych, by łatwo przystosować się do szybko zmieniającego się świata*, w którym zachodzą liczne wzajemne powiązania - Komisja Europejska

Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się to zdolność autorefleksji, skutecznego zarządzania czasem i informacjami, konstruktywnej pracy z innymi osobami, zachowania odporności oraz zarządzania własnym uczeniem się i karierą. Obejmują one zdolność radzenia sobie z niepewnością i złożonością świata, nauki uczenia się, wspierania swojego dobrostanu fizycznego i emocjonalnego, odczuwania empatii i zarządzania konfliktami.

Dla udanych kontaktów międzyludzkich i uczestnictwa w życiu społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i porozumiewania się, ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się wymagają również znajomości elementów zdrowia psychicznego i fizycznego oraz zdrowego stylu życia. Obejmują one znajomość własnych preferowanych strategii uczenia się, potrzeb w zakresie rozwoju własnych kompetencji oraz różnych sposobów rozwijania kompetencji i szukania możliwości kształcenia, szkolenia i rozwoju kariery czy dostępnych wskazówek i wsparcia.

RÓŻNORODNE PODEJŚCIA DO UCZENIA SIĘ I JEGO KONTEKSTÓW

W załączniku do wniosku dotyczącego zalecenia Rady czytamy, że uczenie się może być wzbogacone uczeniem się międzydyscyplinarnym, partnerstwami między różnymi etapami kształcenia, podmiotami w zakresie szkolenia i uczenia się, w tym pochodzącymi z rynku pracy, czy takimi conceptami jak „szkoła jako całość”, kładącymi nacisk na nauczanie i uczenie się oparte na współpracy i aktywnym udziale uczących się. Kluczem do skutecznego rozwoju kompetencji może być międzysektorowa współpraca między instytucjami edukacyjnymi i szkoleniowymi a podmiotami zewnętrznymi ze środowiska biznesu, sztuki, sportu i młodzieży, szkolnictwem wyższym lub instytucjami badawczymi.

Nabywanie umiejętności podstawowych oraz szerszy rozwój kompetencji można wspomagać za pomocą systematycznego uzupełniania edukacji akademickiej przez kształcenie społeczne i emocjonal-

ne, sztukę i sport. Wzmacnianie od najmłodszych lat kompetencji osobistych, społecznych i w zakresie uczenia się może stanowić podstawę dla rozwoju umiejętności podstawowych.

Metodyki uczenia się, oparte na zapytaniach, projektowe, mieszane, oparte na sztuce i grach, mogą wzmocnić motywację do uczenia się i zaangażowanie. Analogicznie uczenie się eksperymentalne, uczenie się oparte na pracy i metody badawcze w naukach przyrodniczych, technologii, inżynierii i matematyce (STEM) mogą wspierać wiele kompetencji.

Można zachęcać uczących się, kadre edukacyjną i organizatorów kształcenia do korzystania z technologii cyfrowych, celem usprawnienia uczenia się oraz wsparcia rozwoju kompetencji informatycznych, biorąc udział w inicjatywach unijnych, na przykład „Europejskim Tygodniu Kodowania”. Stosowanie narzędzi samooceny, na przykład narzędzia SELFIE, może zwiększyć cyfrowy potencjał organizatorów kształcenia, szkolenia i uczenia się.

Konkretne możliwości nabywania doświadczeń w zakresie przedsiębiorczości, na przykład miniprzedsiębiorstwa, praktyki w firmach lub wizyty przedsiębiorców w instytucjach edukacyjnych i szkoleniowych, mogą być szczególnie korzystne dla młodzieży, ale również dla dorosłych i nauczycieli. Młodemu ludziom trzeba dać szansę zdobycia doświadczeń w zakresie przedsiębiorczości w okresie szkoły podstawowej lub średniej. Kluczową rolę w rozpowszechnianiu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości mogą odgrywać partnerstwa i platformy łączące szkoły i przedsiębiorstwa na szczeblu lokalnym, szczególnie

w obszarach wiejskich. Dla osiągnięcia trwałego postępu i przywództwa kluczowe znaczenie może mieć odpowiednie szkolenie i wsparcie dla nauczycieli i kadry zarządzającej.

Kompetencje językowe można rozwijać dzięki ścisłej współpracy z zagranicznymi systemami kształcenia, szkolenia i uczenia się, mobilności kadry edukacyjnej i uczących się oraz stosowaniu portali eTwinning, EPAL czy innych.

Młodemu ludziom i dorosłym, znajdującym się w trudnej sytuacji z uwagi na ich pozycję społeczno-ekonomiczną lub pochodzenie ze środowisk migracyjnych, lub mającym specjalne potrzeby edukacyjne, można zaoferować odpowiednie wsparcie w środowisku integracyjnym, celem umożliwienia im realizacji pełnego potencjału edukacyjnego. Taka pomoc może obejmować wsparcie językowe lub emocjonalne, metodę partnerskiego coachingu, działalność pozaprogramową, doradztwo zawodowe lub pomoc materialną. Współpraca między systemami kształcenia, szkolenia i uczenia się na wszystkich etapach może mieć kluczowe znaczenie dla zwiększenia ciągłości rozwoju kompetencji przez całe życie u uczącego się oraz rozwoju innowacyjnych podejść do uczenia się, a także ułatwić transfer z obszaru kształcenia na rynek pracy.

Źródło:

Zalecenie Rady Europy w sprawie kompetencji kluczowych z 22.05.2018 r. (Dz.U.UE C 189, s.1)
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=en)

Dominika Warska
 ZSMEiE w Toruniu

Co autor miał na myśli...

Tym pytaniem, zadawanym często podczas lekcji języka polskiego, kiedy omawia się poezję, bardzo łatwo jest przyprawić o ból głowy nie tylko ucznia, ale i siebie samego. Piszę te słowa zupełnie świadomie – z pozycji nauczyciela polonisty w szkole ponadgimnazjalnej, w technikum, gdzie czasem rozmowa o poezji nie przynosi korzyści żadnej ze stron. „Jak zachwyca, kiedy nie zachwyca!” zdaje się odpowiadać uczeń pytany o twórczość Cypriana Norwida, Juliana Przybosa czy Mirona Białoszewskiego.

Skoro słowo to tworzywo, narzędzie, postanowiłam pokazać moim uczniom, że praca z nim i nad nim wcale nie musi być nudna, a pisanie

wiersza jest procesem, który dobrze zaplanowany, nieraz może zaskoczyć efektem końcowym. Uzbrojona w nożyczki, klej i stertę kolorowych gazet, wyruszyłam na podbój czwartych klas o profilu technik elektryk i technik mechatronik. Moi uczniowie, przyzwyczajeni, że czasem lekcje polskiego są inne, kreatywne, z zainteresowaniem śledzili przygotowania, chociaż nie obyło się bez jęczenia i sprzeciwu. I mimo pojawiających się: „Że co?”, „A po co?”, „Znowu coś będzie trzeba robić?”, zgodnie z wytycznymi wszyscy zabrali się do pracy. Każdy uczeń miał do dyspozycji klej, nożyczki i czasopisma, którymi mogli się dowolnie wymieniać. Ich zadanie polegało na wycinaniu gotowych słów, z

których mieli ułożyć krótki wiersz. Czas wykonania zadania – 40 minut.

Na początku polecenie wydało się śmieszne i banalne, niczym powrót do zajęć na poziomie edukacji wczesnoszkolnej. Jednak z upływem czasu rozmowy cichły, zamierał śmiech i komentarze na temat zabawy jak w przedszkolu. Uczniowie powoli pogrążyli się w myślach, by za chwilę zwerbalizować pojawiające się w głowach pojęcia, zjawiska i zamieniać je w litery, słowa, całe wersy. Rozpoczęło się przeglądanie kartek, poszukiwanie odpowiednich słów w gazetach, wycinanie i ich swobodne układanie na kolorowych kartach papieru. Nie przyklejali ich od razu, ponieważ zwróciłam im uwagę na konieczność manewrowania słowami, umieszczanie wycinków w taki sposób, aby były odzwierciedleniem myśli autora. A może trzeba zachować rytm? Czy będą potrzebne rymy? A może nagle początek utworu okaże się być jego końcem? Co z tytułem? Oczywiście poprosiłam również, aby zwrócili uwagę na estetykę swojej pracy - liczyła się jej jakość.

I kiedy rozpoczął się proces twórczy, żałowałam, że nie miałam ze sobą kamery, która mogłaby udokumentować fantastyczny bieg wydarzeń, który miał miejsce na lekcji języka polskiego. Nagle okazało się, że młodzi ludzie są w stanie ze sobą komunikować się bez użycia telefonu komórkowego, wyszukiwać potrzebne im słowa, operować synonimami, korzystać z zasobów polskiej interpunkcji. Otworzyła się nawet giełda: „Kto ma znak zapytania?”, „Ktoś chce przecinek?”, „Wymienię ‘ciebie’ na ‘dom!’”, „Potrzebuję duże słowo ‘życie!’”, „Ja mam ‘życie’, ale małe – może być?”. Uczniowie chodzili po klasie, rozmawiali ze sobą, wymieniali się słowami, polską interpunkcją, podkradali sobie gazety.

Jeden z nich wpadł na pomysł, że skoro nie może znaleźć słowa, zastąpi je obrazkiem. I tak w niektórych pracach pojawiły się powycinane z gazet zdjęcia, rysunki, które są równie ważne, co tekst pisany. Potem okazało się, że nie tylko wielkość słów może mieć ogromne znaczenie, ale ich kształt, kolor, układ na kartce...

Założyłam sobie, że nie będę ingerować w to, co się dzieje w klasie, że będę obserwować z boku proces twórczy, tymczasem sama zostałam w niego uwikłana, bo „skoro Pani tak siedzi i nic nie robi, to może by Pani przejrzała gazety i poszukała jakichś mądrych słów?”. Na początku odmówiłam, jednak zdałam sobie sprawę, że po pierwsze też jestem częścią klasy, a po drugie uczniowie pracują pod presją czasu i podarowane im 40 minut lekcji bardzo szybko minie. Zaczęłam przeglądać czasopisma i włączyłam się do uczniowskiej giełdy wymiany słów, znaków, a nawet pomysłów.

Nie wszyscy byli w stanie wykorzystać czas

lekcji, niektórzy zostali jeszcze na przerwie, żeby dokończyć swoją pracę. Kiedy oddawali wiersze, niektórzy wręczali mi je z dumą, inni zawstydzeni prosili, żebym przeczytała je, kiedy będę sama. Spodziewałam się banalnych wierszyków, bezmyślnie zestawionych ze sobą słów, nic nieznaczących wycinanek poprzyklejanych na kolorowe kartki. Tymczasem to, co od nich otrzymałam, przerosło moje oczekiwania...

*Nowy świat
zły jak my?
myśli proste i konkretne
(prawie)
jak
neandertalczyki*

*Wystarczy paradoks myśli
inne spojrzenie na życie
by Miejsce
stało
się
domem*

*Tajemnicza Droga
opowiada
Nowe sekrety
i
NIE ułatwia
powrotu*

*Ile czasu jeszcze pozostało?
Co dalej?
Wrażliwa termosfera bólu istnienia Pojawia się i znika
Do licha z tym życiem
KONIEC
a może nie?*

*Dziś znowu
będzie DOBRY DZIEŃ
na TRUDNE PYTANIA*

*Morze przez szybko.
Są takie miejsca
La Rochelle, Francja
Barcelona, Hiszpania,
Szanghaj, Chiny
gdzie z bliska można obejrzeć ocean
wystarczy przespacerować się podwodnym
tunelem o przezroczystych ścianach
Niepokojąco
niestabilny akwen*

*Bogactwo w chmurze
Wiatr podsuszył Ziemię,*

*Impas klimatyczny zmutuje
pod
Letnie zmartwienia
obojętne grzyby
Spadają gwiazdy, zmienia się czas
a życie trwa*

*Prosty dzień
Prosta droga
Moje życie – hulajnoga
Samotny
Biały
Księżyc
Patrzy
W
Wielki
Kalejdoskop
Życia*

*„Tajemniczy bezwonny świat
WIELE ZMARNOWANYCH SZANS
Na włosku od dawna życie
Czego jeszcze nie wiemy?
Świat jest piękny.
Nie zapomnij zapamiętać...*

Kiedy przeglądam ich poezję zaskakuje mnie ilość niedokończonych zdań, trzykropków, pytań o teraźniejszość i przyszłość, ważne dla nich słowa zostały ułożone dużymi literami, wielokrotnie występuje motyw egzystencji, domu, matki, miłości.

Beata Basmann

Szkoła Podstawowa w Wiągu

Uderza ogromna wrażliwość i głębokość przekazu. Na pierwszy rzut oka bezładnie poukładane słowa tak naprawdę zmuszają do refleksji. Niejednokrotnie po przeczytaniu takiego wiersza pojawia się wzruszenie, duma i myśl, czy to naprawdę pisała młodzież z pokolenia Z?

Gdy omawiałam z uczniami ich twórczość, przyznali szczerze, że zabawna na początku lekcja przerodziła się w wyzwanie, do którego podeszli bardzo poważnie. Słuchali swoich utworów w ciszy. Nie komentowali, nie śmiali się, chcieli tylko wiedzieć, kto jest autorem poszczególnego wiersza, zastanawiali się, o czym jest w nim mowa i jaki płynnie przekaz. Dowiedziałam się, że taka lekcja bardzo im się podobała. Usłyszałam jeszcze, że „takie zajęcia powinny odbywać się częściej”, „dawno się tak nie bawiłem w szkole”, „najlepsza lekcja ever” oraz „mam nadzieję, że ją wkrótce powtórzymy”.

I kiedy przyjdzie mi znowu omawiać poezję, a uczniowie zaczną narzekać, przypomnę im, że poezja jednak wzrusza, o czymś opowiada, coś odbiorcy przekazuje. Tak samo, jak oni chcieli coś zakomunikować swoją twórczością. A pytanie „Co autor miał na myśli?” zamieniam na „Co chciał w ten sposób przekazać?”. Nie jestem wróżką, żeby czytać w myślach. Jestem nauczycielem, który może obudzić w swoich uczniach kreatywność i zmotywować do obcowania z poezją.

PS Autorami powyższych wierszy są sami chłopcy, uczniowie z klas IVd, IVb oraz IVh. Przytaczając je, starałam się zachować ich oryginalną pisownię.

Jak rozbudzić motywację uczniów klas młodszych do czytania?

Książka jest nieodłącznym elementem w życiu człowieka. Stanowi najpowszechniejszą formę kontaktu z kulturą. Jest źródłem wiedzy oraz osobistych poszukiwań rozwiązań wielu dylematów i lęków życiowych. Słowo pisane to także skarbnica radości, zadowolenia i satysfakcji. Może stać się również azylem przypominającym o często zapomnianych wartościach, jakimi są: miłość, dobroć, piękno, ład, spokój.

Najbardziej wymagającym odbiorcą literatury jest dziecko. Jednak w dobie telewizji, video, komputeryzacji książka bywa odsuwana na dalszy

plan. Dlatego ważnym zadaniem dla nauczyciela bibliotekarza i nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej jest zachęcanie do sięgania po książki i korzystania z biblioteki. Bezpośredni i stały kontakt z książką zapewni dzieciom w młodszych wiekach szkolnym rozwój zainteresowań czytelniczych oraz trwałe przeżycia estetyczne i emocjonalne. Dzieci nie lubią zrzędlawego moralizowania i pouczeń zatem zadaniem nauczyciela jest zaproponowanie poznawania i czytania książki, aby stawała się ona źródłem radości, zabawy i przyjemnością. By taką rolę spełniła książka ważnym jest poszukiwanie

ciekawych rozwiązań do tego, by zachęcić dzieci do czytania.

Ważne jest też to, aby zaproponować także rodzicom uczniów ciekawe sposoby na zabawy z książką.

Szukając pomysłu na zainteresowanie dzieci młodszą literaturą dziecięcą, zaczęłam od ankiety kierowanej do rodziców. Wyniki przeprowadzonej ankiety na temat tego jaką książkę zaproponowałiby dziecku do przeczytania pokazały, że byłyby to głównie lektury szkolne, jakie sami przeczytali z obowiązku.

Stąd też pojawił się pomysł opracowania innowacji edukacyjnej **Czytelniczek-Domowniczek** promującej czytelnictwo zarówno u dzieci, jak i u dorosłych o każdej porze dnia. *Czytelniczką – Domowniczką* był duży, pluszowy miś.

Założeniem innowacji było nawiązanie współpracy szkoły z domem rodzinnym uczniów oraz zaproponowanie rodzicom alternatywnego sposobu spędzania wolnego czasu z dzieckiem. Rodzice oraz członkowie rodzin mieli możliwość wspólnego czytania książki.

Przebieg innowacji:

Dwa razy w tygodniu odbywały się kilkuminutowe spotkania nauczycieli i uczniów z klas I-III, na których losowane były karteczki z nazwiskiem dziecka. „Wylosowany” uczeń zabierał misia Czytelniczkę wraz z książką do domu. Założeniem pomysłu było to, aby w czasie kilku dni, spędzonych z pluszowym przyjacielem, dziecko wspólnie z rodzicami, dziadkami lub innymi członkami rodziny przeczytało chociaż fragment proponowanej książki. Informacją zwrotną były prace plastyczne lub plastyczno - słowne dzieci oraz zdjęcia wykonane przez rodziców podczas wspólnego, rodzinnego czytania. Po kilku dniach następowało kolejne losowanie i miś „wędrował” do kolejnego domu.

Po całorocznej wędrowce misia, w wyniku losowania, pluszak został ofiarowany dziecku. Pozostałe dzieci biorące udział w czytaniu otrzymały drobne upominki.

Po zakończonej „wędrowce” misia dokonałam ewaluacji swojego pomysłu.

Przygotowałam i przeprowadziłam dwa rodzaje ankiet - kierowanych do rodziców i do uczniów z klas I-III. Oczywiście ankiety dla uczniów opracowałam w taki sposób, aby dzieci na pytania (czytane przez ich rodziców) mogły odpowiadać obrazkowo.

Celem ankiet było przede wszystkim uzyskanie informacji na temat tego, czy spodobał się pomysł na czytanie z „towarzyszem”, a także czy owa innowacja przyczyniła się do rozwoju czytelnictwa.

Analiza danych z przeprowadzonych ankiet oraz moja obserwacja dowiodły, że pomysł z czytaniem wspólnie z misiem spodobał się zarówno uczniom, jak i ich rodzicom. W wypowiedziach rodziców oraz ich dzieci wynikało, że pobyt misia w ich domu sprawił uczniom wiele radości. Dzieci chętniej czytały, przeglądały książkę, pokazując misiowi obrazki, opowiadały „gościowi” ilustracje. Zdarzało się, że w czytanie książki zaangażowana była cała rodzina.

W trakcie losowania „nowego, chwilowego właściciela” pluszaka zdarzało się, że dzieci chciały wymianę proponowanej książki. Wówczas wybierały sobie z biblioteki taką, jaką chciały.

Po obejrzeniu lub przeczytaniu książki, każdy uczeń przynosił ilustrację lub tekst inspirowane przeczytaną lekturą. Większość prac była starannie wykonana. Wszystkie zostały umieszczane na szkolnej gazetce ściennej.

Cieszy mnie fakt, że w ten pomysł na czytanie włączyli się rodzice. Przesyłane przez nich zdjęcia zostawały umieszczane na stronie internetowej szkoły, do obejrzenia których zachęcam (spwiag.edupage.org).

Zauważana była również zwiększona liczba uczniów z klas młodszych odwiedzających bibliotekę szkolną. Kilko z nich rodzice zapisali do Miejskiej Biblioteki Publicznej w Świeciu.

Zachęcam do proponowania uczniom ciekawych rozwiązań, aby rozbudzać w nich zainteresowania literaturą dziecięcą. Ważne, aby zabawy z książką dawały dzieciom wiele radości.

**Wioletta Pasternacka, Zespół Szkolno-Przedszkolny im. „Dzieci Potulic” w Potulicach,
Iwona Bembnista, Przedszkole Gminy Sadki „Dobre Ludki” - oddział Bnin -**
tak powinien brzmieć zapis w poprzednim numerze czasopisma „UczMy”.

Za pomyłkę serdecznie przepraszamy. Jeszcze raz gratulujemy ciekawych innowacji opisanych w artykule „Innowacje pedagogiczne”.

Redakcja

Jarosław Przybył

Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

W Kujawsko-Pomorskiem - Mówisz masz

Chcesz nauczyć się języka obcego oraz potwierdzić swoje umiejętności certyfikatem honorowanym w Unii Europejskiej? Teraz masz taką szansę. Zgłoś się do jednego z największych projektów edukacyjnych w województwie kujawsko-pomorskim. W ramach projektu pt. **W Kujawsko-Pomorskiem Mówisz – masz – certyfikowane szkolenia językowe mamy przygotowanych 10 000 miejsc szkoleniowych.**

Trwa rekrutacja do projektu szkoleń językowych pt. „W Kujawsko-Pomorskiem Mówisz-masz-certyfikowane szkolenia językowe” realizowanego w ramach poddziałania 10.4.1 Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Przedsięwzięcie jest finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W ofercie znajdują się darmowe kursy z zakresu języka angielskiego, francuskiego lub niemieckiego, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Edukacji Ekologicznej w Przysieku i firmą Training House. Aby zapisać się należy wypełnić formularz zgłoszeniowy, znajdujący się na stronie internetowej www.projektmowiszmasz.pl.

Przedsięwzięcie jest skierowane do osób w wieku od 18 lat, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem kwalifikacji z zakresu języków obcych. Osoby w wieku powyżej 65 lat dodatkowo wypełniają deklarację gotowości do podjęcia zatrudnienia po zakończeniu realizacji projektu.

W szkoleniach mogą wziąć udział osoby o niskich kwalifikacjach posiadające wykształcenie na poziomie do ISCED 3 włącznie zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Standardów Edukacyjnych ISCED tj. wykształcenie ponadgimnazjalne (liceum profilowane, liceum ogólnokształcące i uzupełniające liceum ogólnokształcące, technikum, technikum uzupełniające, zasadnicza szkoła zawodowa). Uczestnikami mogą być także osoby z niepełnosprawnościami bez względu na wykształcenie oraz osoby, które ukończyły 50 lat bez względu na wykształcenie. Z udziału w szkoleniach wyłączone są osoby, które prowadzą działalność gospodarczą.

Zgodnie z kryteriami uczestnictwa zapraszamy nauczycieli wszystkich szczebli kształcenia, którzy ukończyli 50 lat oraz pełnoletnich uczniów szkół branżowych I i II stopnia, techników i liceów. Do

projektu mogą zgłosić się także studenci pierwszego i drugiego roku studiów licencjackich oraz jednolitych studiów magisterskich, którzy nie uzyskali jeszcze tytułu magistra.

Z kursów skorzysta dziesięć tysięcy osób z województwa kujawsko-pomorskiego. Będą one trwały 180 godzin. O poziomie, na jaki zostanie zakwalifikowany uczestnik, zadecyduje wynik testu poziomującego. Każda z grup szkoleniowych będzie liczyła maksymalnie 12 słuchaczy.

Uczestnicy w czasie 3 modułowego szkolenia przygotują się do egzaminu językowego, po którym otrzymają certyfikat potwierdzający zdobycie określonego poziomu biegłości językowej (zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego), np. TOEIC, WiDaF, TFI. Udział w kursach i egzaminach jest darmowy, uczestnicy zobowiązani zostaną jedynie do pokrycia części kosztów zakupu podręczników w wysokości 150 zł. Mamy przygotowane lokalizacje kursów we wszystkich powiatach oraz największych miastach w regionie.

Dodatkowe informacje o projekcie można uzyskać pod adresem mailowym zapisy@mowiszmasz.pl lub numerem telefonu 507 927 366.

Zapraszamy do udziału w jednym z największych projektów edukacyjnych w naszym regionie!!!

Adres strony internetowej:

<http://www.projektmowiszmasz.pl>

PARTNER PROJEKTU:

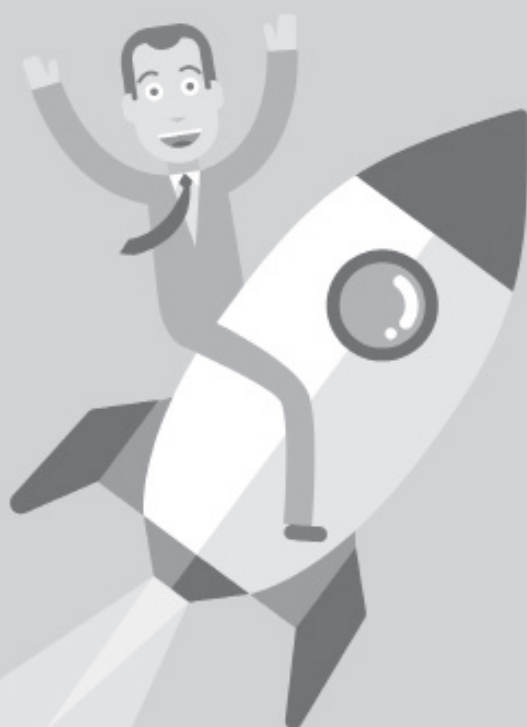
Training House
ul. Bydgoskich Przemysłowców 6
85-862 Bydgoszcz
Pn. - Pt: 08:00 - 16:00
Telefon: 507 927 366
Email: zapisy@projektmowiszmasz.pl

LIDER PROJEKTU:

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego
Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego
ul. Kopernika 4
87-100 Toruń
tel. 571 293 082
Email: a.niedzwiecka@kujawsko-pomorskie.pl

DOFINANSOWANE SZKOLENIA JĘZYKOWE

W KUJAWSKO-POMORSKIEM
MÓWISZ-MASZ CERTYFIKOWANE
SZKOLENIA JĘZYKOWE

ANGIELSKI NIEMIECKI FRANCUSKI

Udział w szkoleniu oraz egzaminach
certyfikujących jest bezpłatny.
Uczestnik pokrywa jedynie koszt zakupu
kompletu podręczników do realizacji
szkolenia i przygotowania do egzaminu
w kwocie 150 zł.

Zapraszamy dorosłe osoby zamieszkujące,
pracujące lub uczące się na terenie
woj. kujawsko-pomorskiego, które są
zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub
podwyższeniem kwalifikacji z zakresu języków
obcych i przynależą do minimum jednej z grup:

- **osoby o niskich kwalifikacjach**
(tj. maksymalnie średnie wykształcenie)
 - **osoby z niepełnosprawnościami**
(bez względu na poziom wykształcenia)
 - **osoby powyżej 50 roku życia**
(bez względu na poziom wykształcenia).
- Z udziału w projekcie wyłączone są osoby,
które prowadzą działalność gospodarczą.

Szczegóły i informacje:

Biuro Projektu
Training House
ul. Bydgoskich Przemysłowców 6 pok. nr 206
85-862 Bydgoszcz
zapisy@projektmowiszmasz.pl

PROJEKTMOWISZMASZ.PL
TEL. 507 927 366

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

Regionalny Konkurs Gazetek Szkolnych

Coroczna gala podsumowująca konkurs gazetek szkolnych to wielkie święto słowa pisanego. Podczas uroczystości spotykają się redakcje nagrodzonych i wyróżnionych w konkursie gazetek, by wspólnie cieszyć się z odniesionego sukcesu i dzielić dziennikarskimi doświadczeniami.

19 listopada 2018 roku w Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy miało miejsce podsumowanie tegorocznego konkursu gazetek szkolnych. XXVI Regionalny Konkurs Gazetek Szkolnych honorowym patronatem objął Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Uroczystość swoją obecnością zaszczylicili:

Włodzimierz Złotnicki kierownik Referatu Strategii i Jakości Edukacji Wydziału Edukacji i Sportu Urzędu Miasta Bydgoszczy, Daniela Krzyżelewska starszy wizytator Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy,

Marlena Richert inspektor Referatu Strategii i Jakości Edukacji Wydziału Edukacji i Sportu Urzędu Miasta Bydgoszczy.

Gospodarzem uroczystości był Robert Preus dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy.

Powitano także jury konkursu. Uczniowskie gazetki oceniali:

Małgorzata Acalska – nauczycielka języka polskiego w Zespole Szkół nr 29 w Bydgoszczy, doradca metodyczny szkół podstawowych i gimnazjów w Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy,

Małgorzata Kalinowska z Muzeum Oświaty – PBW im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy,

Krystyna Karpińska – kierownik Pracowni Informacji i Promocji w KPCEN w Bydgoszczy, ilustratorka książek,

Danuta Michałowska - nauczycielka plastyki w Zespole Szkół nr 24 w Bydgoszczy, artysta plastyk,

Anna Nakielska-Kowalska – nauczycielka języka polskiego w VI LO w Bydgoszczy, doradca metodyczny szkół ponadgimnazjalnych w Miejskim

Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy,

Iwona Rostankowska – nauczyciel konsultant w KPCEN w Bydgoszczy

Anna Rupińska – redaktor czasopisma „UczMy” – przewodnicząca.

Podczas uroczystości głos zabrał Robert Preus dyrektor KPCEN w Bydgoszczy. Mówił o wielkiej wadze słowa pisanego. W ciepłych słowach wypowiedział się o uczniach redagujących szkolne pismo oraz nauczycielach – opiekunach szkolnych redakcji. Zachęcał do dalszej pracy i życzył, by przynosiła ona dużo satysfakcji.

Redakcja „Libelciaka” oraz Robert Preus dyrektor KPCEN w Bydgoszczy,

Następnie organizatorka konkursu Anna Rupińska pochwaliła młodych redaktorów i ich opiekunów za ogromną pasję, która pomaga w tworzeniu coraz lepszych gazetek.

Najważniejszym punktem uroczystości było rozdanie dyplomów i nagród laureatom.

W bieżącym roku nagrodzono aż 13 redakcji szkolnych. Gazetki szkół bydgoskich otrzymały nagrody finansowe przyznane przez Prezydenta Bydgoszczy, zaś redakcje szkół z regionu nagrody rzeczowe ufundowane przez Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz piękne albumy ufundowane Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty.

Laureaci XXVI Regionalnego Konkursu Gazetek Szkolnych

w kategorii: bydgoskie szkoły podstawowe, oddziały I – III

I miejsce - „Iskierki” - Szkoła Podstawowa nr 4 z Oddziałami Sportowymi w Bydgoszczy

II miejsce - „Szkolne Igraszki” - Szkoła Podstawowa nr 64 z Oddziałami Sportowymi w Bydgoszczy

w kategorii: bydgoskie szkoły podstawowe, oddziały IV – VII

I miejsce - „Flesz Czwórki” - Szkoła Podstawowa nr 4 z Oddziałami Sportowymi w Bydgoszczy

II miejsce - „Szkolny Donosiciel” - Zespół Szkół w Lotyniu

III miejsce - „Strzał w Dziesiątkę” - Szkoła Podstawowa nr 31 z Oddziałami Sportowymi i Mistrzostwa Sportowego w Bydgoszczy

III miejsce - „Nudy z Budy” - Szkoła Podstawowa nr 19 w Bydgoszczy

IV miejsce - „Byle do dzwonka” - Szkoła Podstawowa nr 20 z Oddziałami Integracyjnymi w Bydgoszczy

w kategorii: bydgoskie szkoły podstawowe, oddziały gimnazjalne

I miejsce - „Libelciak” Gimnazjum im. Powstańców Wielkopolskich w Kcyni

II „Plotka OdŚRODKA” – Szkoła Podstawowa

nr 51 Specjalna, oddziały Gimnazjum nr 41 Specjalne w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 3 w Bydgoszczy

III miejsce - „Głos 20-stki” - Szkoła Podstawowa nr 56 z Oddziałami Integracyjnymi, oddziały Gimnazjum nr 20 w Bydgoszczy

w kategorii: bydgoskie szkoły ponadgimnazjalne

I miejsce - „Wzrok Ludu” - I Liceum Ogólnokształcące w Żninie

II miejsce - „Fabryka Słowa” – Zespół Szkół nr 5 Mistrzostwa Sportowego w Bydgoszczy

III miejsce - „Nowiny Szkolne” - Zespół Szkół Mechanicznych nr 1 w Bydgoszczy.

W drugiej części uroczystości dobrą praktyką podzielił się ze słuchaczami pan Michał Laskowski opiekun redakcji gazetki „Fabryka Słowa” z Zespołu Szkół nr 5 Mistrzostwa Sportowego w Bydgoszczy. Było to ciekawe wystąpienie. Pobrzmiwała w nim wspomniana już wyżej pasja oraz chęć dalszej pracy w celu jak najszerzego rozwoju uczniów zrzeszonych w redakcji.

Galę zakończył słodki poczęstunek i długie rozmowy organizatorów, gości, nauczycieli, młodych redaktorów. To było kolejne miłe spotkanie osób, które pragną się rozwijać, tworzyć, które umieją słuchać, obserwować i pisać o tym, co jest ważne dla bardzo młodych ludzi.

Magdalena Jankowska, Jarosław Przybył

Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Piknik promował inwestycję w Korczaku

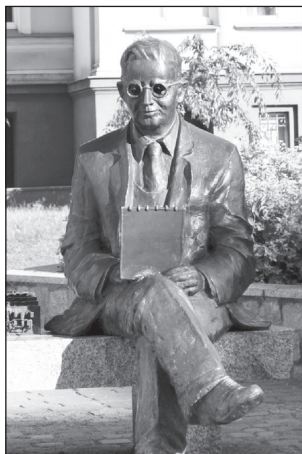
Koncert Majki Jeżowskiej był główną atrakcją pikniku rodzinnego, który odbył się 20 października w Centrum Targowym Park w Toruniu. W programie znalazł się także spektakl muzyczny „Janko Muzykant” Teatru Impresaryjnego AFISZ, pokazy dogo i hipoterapii oraz konkursy z nagrodami. **Impreza promowała powstanie nowego przedszkola dla dzieci z niepełnosprawnościami w Kujawsko-Pomorskim Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Janusza Korczaka przy ulicy Żwirki i Wigury 15 i 21 w Toruniu, w ramach projektu „Tylko w Korczaku jest super dzieciaku”, finansowanego ze środków naszego Regionalnego Programu Operacyjnego. Szerzej o projekcie pisaliśmy w poprzednim numerze czasopisma „UczMy”.**

Dogoterapia

Historie z naszego regionu.

Enigmatyczny Marian Rejewski

Postać wybitnego kryptologa, pogromcy Enigmy, Mariana Rejewskiego, związana jest z naszym regionem i jest naszą chlubą. Zasługuje na szczególne zainteresowanie w dobie fascynacji programowaniem, bo szyfrowanie i deszyfrowanie to bliskie krewniaczki kodowania. W Bydgoszczy powstał poświęcony Re-

jewskiemu mural i escape room, Rejewski będzie też bohaterem tegorocznej edycji konkursu o Wielkich Polakach. Warto obejrzeć dzieło plastyczne, zaważać o uwolnienie się z pokoju zagadek i konkursowe laury, a także przybliżyć uczniom życie i działalność naukowca na zajęciach w szkole. Prezentowany scenariusz pozwala na poznanie w działaniu zasad szyfrowania i deszyfracji, krytycznego odbioru tekstów, ich analizy oraz praktycznego redagowania notatek.

Zajęcia przeznaczone są dla uczniów klas 7-8 i szkół ponadpodstawowych.

Cele:

Po zajęciach uczeń:

1. Zna postać Mariana Rejewskiego oraz jego związek z regionem kujawsko-pomorskim.
2. Rozumie rolę Polaków w złamaniu szyfru Enigmy i znaczenie tego dokonania dla wyniku II wojny światowej.
3. Wie, na czym polega szyfrowanie i deszyfrowanie.
4. Wykorzystuje edukacyjne walory portalu *vimeo* (www.vimeo.com).
5. Korzysta z własnych urządzeń mobilnych w celach edukacyjnych.
6. Czyta ze zrozumieniem oraz dokonuje analizy i syntezy tekstu.
7. Współpracuje w zespole.
8. Bogaci zasób słownictwa.

Pomoce:

Słownik wyrazów obcych. Komputer z dostępem do Internetu, projektor/tablica interaktywna do odtworzenia filmu. Uczniowie wykorzystują na zajęciach

również własne urządzenia mobilne z dostępem do sieci. Karty pracy nr 1 i nr 2. Karty na brudnopisy do pracy przy deszyfrowaniu tekstu.

Czas zajęć: 60 minut.

Uczestnicy zajęć: uczniowie szkół ponadpodstawowych (lub klas 7-8 szkoły podstawowej) podzieleni na cztero- sześciuosobowe zespoły.

Przebieg zajęć:

1. Nauczyciel prezentuje zapisany szyfrem temat lekcji:

ELENLSYHMD RLHBŻAMOAFK KLWYSULL
EMCXIRWNAZMAESITNANJKGYRXEI

Nauczyciel: *Co jest napisane na tablicy? Czy potraficie to odczytać? Tekst został zaszyfrowany, odczytanie szyfru, czyli deszyfracja lub odkodowanie tekstu wymaga znajomości klucza, czyli kodu. Obejrzyjcie film i spróbujcie w grupach odkodować i przeczytać tekst.*

Prezentacja filmu „Szyfry” na vimeo (<https://vimeo.com/223094028>). Film trwa 6 minut, jeżeli uczniowie chcą obejrzeć film ponownie, mogą to zrobić na swoich smartfonach.

2. Uczniowie dokonują deszyfracji i odczytują temat zajęć. Dla usprawnienia zajęć można poszczególnym grupom przydzielić część szyfru z dolnego lub górnego wiersza:

BIBLIOTEKA NIEZWYKŁYCH HISTORII
ENIGMATYCZNY MARIAN REJEWSKI

3. Nauczyciel: *Kto to jest Marian Rejewski? Co o nim wiecie? Jak szybko znaleźć informacje o Rejewskim?* Uczniowie mają przy sobie smartfony z dostępem do Internetu i bez problemu znajdą potrzebne hasło na przykład w Wikipedii (UWAGA: tekst Wikipedii dotyczący Rejewskiego jest obszerny; grupom pracującym z tym tekstem należy udzielić wskazówki, aby skupiali się na informacjach biograficznych, a pomijali te opisujące sposób, w jaki rozszyfrowano Enigmę).

4. Uczniowie w grupach wypełniają kartę pracy nr 1. Zebrane w pośpiechu informacje będą prawdopodobnie chaotyczne, ważne przemieszane z mniej istotnymi.

5. Nauczyciel: *A teraz skróćcie notatki o 1/3, zamieśćcie tylko niezbędne informacje. Zastanówcie się, jakie jeszcze informacje nie są niezbędne, a które koniecznie musicie pozostawić, aby zaprezentować sylwetkę Mariana Rejewskiego.* Zwrócenie uwagi uczniów na motto do karty pracy nr 2. *Szukajcie minimalnej ilości informacji, która pozwoli wyczerpać zagadnienie.*

6. Uczniowie pracują z kartą pracy nr 2.

7. Grupy odczytują, jakie informacje uznały za najważniejsze. Nauczyciel podkreśla, że analiza tekstu i umiejętność selekcji informacji jest ważną kompetencją, nad kształtowaniem której należy pracować.

8. Nauczyciel: *Co to znaczy, że Rejewski był enigmatyczny?*

9. Uczniowie sprawdzają np. w Słowniku wyrazów obcych: enigmatyczny - „zagadkowy, tajemniczy”.

10. Nauczyciel: *Czy zgadzacie się z tą opinią, która jest zawarta w temacie zajęć? Czy Rejewski był enigmatyczny?*

ny? (pracując w Biurze Szyfrów musiał zachować dyskrecję i poufność o swojej pracy, a później ukrywać informacje o swojej działalności podczas wojny przed władzą komunistyczną)

11. Podsumowanie i ewaluacja zajęć, np. metodą „kosz i walizka”:

Kosz oznacza rzeczy zbędne lub niedoskonałe, **walizka** – to, co jest na tyle ważne i potrzebne, że zabieramy ze sobą.

Sposób przeprowadzenia: Należy zawiesić w centralnym miejscu klasy plansze kosza i walizki oraz wyjaśnić znaczenie rysunków, a później rozdać uczniom kartki samoprzylepne w dwóch kolorach. Na żółtym mają zapisać to, co wynoszą z zajęć, czyli „zabierają ze sobą”, na niebieskich – co zostawiają, bo uważają za niepotrzebne. Uczniowie przykleją kartki na planszach. Kartki odczytujemy wspólnie.

źródło: www.akademiaodpadowa.pl

KARTA PRACY NR 1

Z tekstu o Marianie Rejewskim wypiszcie maksymalnie 15 najistotniejszych informacji o bohaterze naszych zajęć:

1. urodził się i wychował w Bydgoszczy,
2. studiował w Poznaniu,
3. uczęszczał na kurs kryptologii,
4. studiował z Zygalskim i Różyckim, pracował w poznańskim biurze szyfrów,
5. jeszcze przed wybuchem wojny udało mu się we współpracy dokonać dekryptażu Enigmy,
6. w czasie wojny przebywał na Zachodzie, pracował dla Francuzów i Anglików,
7. rząd polski oddał aliantom osiągnięcia polskich kryptologów, którzy byli tylko o krok od rozwiązania tajemnicy enigmy,
8. Rejewski, Zygalski i Różycki pracowali odtąd na podrzędnych stanowiskach,
9. po wojnie wrócił do Polski i zamieszkał w Bydgoszczy,
10. pracował jako księgowy,
11. nie ujawniał swojej roli w pracy w wywiadzie,
12. dopiero w 1967 roku opublikował swoje wspomnienia.

KARTA PRACY NR 2

„Perfekcję osiąga się wtedy, gdy nie można już nic odjąć, a nie dodać.”

Antoine de Saint-Exupéry

Informacje z karty pracy nr 1 należy zredukować tak, aby zostawić tylko te niezbędne. Z których informacji – Waszym zdaniem – absolutnie nie można zrezygnować?

1.
2.
3.
4.
6.

Grzegorz F. Wojewoda
KPCEN w Bydgoszczy

Lekcja fizyki

Temat: Siła wyporu

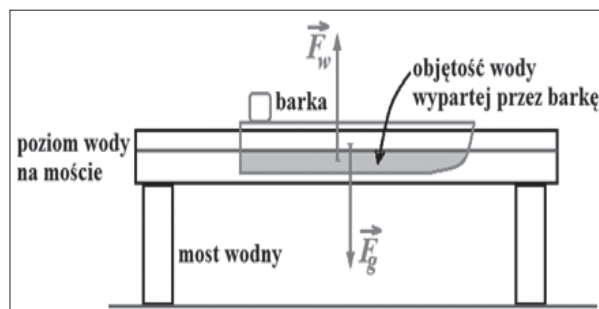
Istnieje wiele powodów, dla których rozumienie zjawisk związanych z pływaniem ciał jest dla uczniów trudne. Uczniowie bardzo często mają kłopot z poprawnym wyjaśnieniem, czym jest siła wyporu, od czego zależy jej wartość. Dla refleksyjnego nauczyciela problemy uczniów ze zrozumieniem jakiegoś problemu powinny być wyzwaniem, jak lepiej przybliżyć młodym ludziom trudne pojęcia. Co zrobić, żeby rzeczy trudne stały się łatwe? Trudne pojęcia i zjawiska stają się łatwe, gdy uczniowie samodzielnie wyjaśnią istotę problemu.

Pierwsza rzecz, to zaciekać tematem. Należy tak przedstawić zagadnienie, żeby uczniowie chętnie brali udział w badaniu przyrody. W przypadku tego tematu proponuje zacząć od opowieści o mostach wodnych. Zapewne wielu z naszych uczniów odwiedziło akwedukt w Fojutowie między Czerskiem a Tucholą. To akwedukt w małej skali, niemający znaczenia gospodarczego. Ale można pokazać uczniom fotografie skrzyżowanie dróg wodnych w Magdeburgu. Dołem płynie Łaba, a nad nią zbudowano most dla kanału żeglugowego. No i w tym momencie pojawia się problem do rozwiązania. **Czy projektując most wodny, należy uwzględnić to, że obciążenie mostu wzrośnie, gdy płynię na niego barka z ładunkiem?**

Na pierwszy rzut oka może się wydawać, że na pewno wzrośnie. Przecież mosty drogowe muszą wytrzymać obciążenie swojej konstrukcji oraz pojazdów, które przez ten most przejeżdżają. Stawiamy więc hipotezę: **Im większa jest masa barki, tym większe jest obciążenie mostu.** Spróbujmy sprawdzić tę hipotezę doświadczalnie. Nie będziemy budować mostu, powinno wystarczyć prostsze postępowanie. Przygotujmy wagę kuchenną, dwie szklanki, plastelinę oraz strzykawkę lekarską. Ważymy kawałek plasteliny i zapisujemy ten wynik. Następnie ustawiamy na wadze szklankę z wodą. Wody powinno być tyle, żeby nie wypłynęła ze szklanki po umieszczeniu w niej plasteliny. Zapisujemy wynik pomiaru masy szklanki z wodą. Z plasteliny, którą zważyliśmy, formujemy „łódeczkę” i umieszczamy na powierzchni wody w szklance. Plastelinowa łódka powinna pływać. Ponownie odczytujemy wynik pomiaru. Okazuje się, że odczytana masa jest większa niż samej wody. Obliczenia wskazują, że końcowe wskazania wagi są równe sumie masy samej plasteliny oraz masy szklanki z wodą. Czy oznacza to, że hipoteza została potwierdzona? Na pierwszy rzut oka tak. I gdybyśmy

poprzestali na tym wyniku, mógłby utrwalić się w umysłach naszych uczniów błędny pogląd. Niestety w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych wiele jest tego rodzaju doświadczeń. Pozornie poprawnie przeprowadzonych, ale prowadzących do błędnych wniosków z powodu niedostrzeżenia innych czynników mających wpływ na wynik. Dokładna analiza przebiegu doświadczenia wskazuje, że po umieszczeniu plasteliny na powierzchni wody zwiększył się jej poziom w szklance. Czy w sytuacji przepływania barki przez most też tak mocno zwiększa się poziom wody w kanale? Z reguły w takich sytuacjach ogranicza się prędkość przepływu barek, więc woda zdąży odpłynąć z mostu i jej poziom praktycznie nie zmienia się.

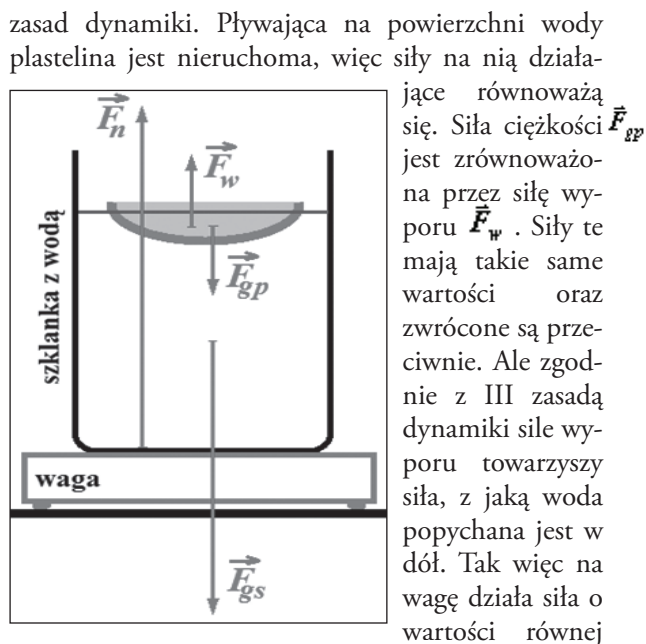
Zmodyfikujmy nasze doświadczenie. Po wlaniu wody do szklanki zaznaczamy jej poziom. Po umieszczeniu plasteliny na powierzchni wody za pomocą strzykawki lekarskiej usuwamy tyle wody, aby jej poziom był taki, jak przed włożeniem plasteliny. Ważymy szklankę z wodą oraz plasteliną. Okazuje się, że jej masa jest taka, jak samej wody przed umieszczeniem plasteliny. Natomiast masa wody usuniętej ze szklanki jest równa masie plasteliny.

W jaki sposób wynik doświadczenia przełożyć na sytuację płynięcia barki przez most wodny? Gdyby w trakcie płynięcia podnosił się poziom wody, to most przenosi obciążenie wodą oraz barką. Ale podczas przepływania przez most poziom wody podnosi się nieznacznie i możemy w naszych rozważaniach go pominąć. Wówczas: **Masa barki nie ma wpływu na obciążenie mostu.**

Po prostu zamiast wody, która została „wypchnięta” przez płynący obiekt, mamy barkę. Siła ciężkości barki jest równoważona przez siłę wyporu. Ale masa wypartej przez barkę wody jest równa masie barki. Potwierdzenie tego twierdzenia znajduje się poniżej.

Wyjaśnienie wyników doświadczenia jest doskonałą okazją do trenowania umiejętności stosowania

zasad dynamiki. Pływająca na powierzchni wody plastelina jest nieruchoma, więc siły na nią działające równoważą się. Siła ciężkości $\vec{F}_{gp}$ jest zrównoważona przez siłę wyporu $\vec{F}_w$. Siły te mają takie same wartości oraz zwrócone są przeciwnie. Ale zgodnie z III zasadą dynamiki siła wyporu towarzyszy siłą, z jaką woda popychana jest w dół. Tak więc na wagę działa siła o wartości równej sumie siły ciężkości szklanki z wodą $\vec{F}_{gs}$ oraz siły ciężkości plasteliny $\vec{F}_{gp}$. Na szklankę ze strony wagi działa siła nacisku $\vec{F}_n$ wynikająca z III zasady dynamiki (skoro szklanka naciska na wagę, to również waga naciska na szklankę). Wskazania wagi po umieszczeniu plasteliny na powierzchni wody są większe od sytuacji bez plasteliny. Można zauważyć, że wzrost wskazań wagi jest równy masie plasteliny. Ale najciekawsze jest to, że masa usuniętej wody (tak, aby jej poziom wrócił do stanu sprzed włożenia plasteliny) jest również równa masie plasteliny. W tym momencie warto zwrócić uwagę na to, co tak naprawdę mierzy waga. Otóż waga mierzy siłę nacisku na jej szal-

kę. Natomiast wynik tego pomiaru jest podawany w jednostkach masy. Czyli waga „stosuje” następujący przelicznik:

$$\text{wskazanie wagi} = \frac{\text{siła nacisku}}{\text{przyspieszenie ziemskie } (9,81 \frac{\text{m}}{\text{s}^2})}$$

Masa wypartej wody odpowiada więc ciężarowi wypartej wody. I to jest bardzo ważny wniosek z naszego doświadczenia. **Siła wyporu działająca na zanurzone w wodzie ciało jest równa ciężarowi wody wypartej przez to ciało.**

I jeśli z całego doświadczenia uczniom pozostanie tylko tyle, to już będzie nasz wielki sukces.

Doświadczenie z ważeniem szklanki wody z plasteliną może przeprowadzać nauczyciel na oczach całej klasy, ale o wiele lepsze efekty osiągniemy, gdy doświadczenie zostanie przeprowadzone samodzielnie przez uczniów.

Oprócz zapewnienia uczniom zestawu pomocy dydaktycznych, powinniśmy przygotować kartę pracy doświadczenia. **Gotową kartę pracy do doświadczenia można znaleźć w zasobach edukacyjnych Edupolis (szkoła podstawowa IV–VIII, fizyka).** W pełni edytowalną wersję tej karty można otrzymać po wysłaniu do mnie wiadomości mailowej.

Sposób przeprowadzenia lekcji na temat siły wyporu jest okazją do pokazania, w jaki sposób można uczyć fizyki. Im więcej takich lekcji będziemy prowadzić, tym łatwiej nasi uczniowie będą zdobywali umiejętności niezbędne do opisu świata.

Krzysztof Rochowicz

KPCEN w Toruniu, Zakład Dydaktyki Fizyki UMK

Energia jądrowa dla każdego

Współczesne skuteczne nauczanie to przede wszystkim nauczanie interdyscyplinarne, problemowe, prowadzone przy użyciu szerokiej gamy środków i metod, angażujące uczniów i najczęściej oparte o pracę w grupach. Taki model nauczania można realizować w oparciu o materiały i treści prezentowane nauczycielom w ramach wielu nowoczesnych form szkoleń. Jedną z nich chciałbym pokrótce omówić, by zachęcić nauczycieli przedmiotów przyrodniczych do skorzystania z tej ciekawej oferty. Jestem też gotów wspierać zainteresowanych nauczycieli naszego regionu swoją wiedzą i zdobytym doświadczeniem oraz udostępniać materiały edukacyjne, o których piszę poniżej.

Od kilku lat Wydziały Biologii i Chemii Uniwersytetu Warszawskiego, przy wsparciu

Ministerstwa Energii, organizują cykliczne szkolenia dla nauczycieli i doradców metodycznych przedmiotów przyrodniczych pt. „Jak uczyć o energii jądrowej?”. To jednodniowe spotkanie odbywa się z reguły w Centrum Nauk Biologiczno-Chemicznych UW, obejmując eksperckie wykłady dotyczące historii badań i wykorzystania promieniowania jonizującego oraz ochrony radiologicznej, zajęcia dydaktyczno-metodyczne oraz ćwiczenia w nowoczesnym laboratorium chemii jądrowej. Każdy uczestnik (w przyjazny sposób zdiagnozowany co do swej wiedzy w temacie promieniotwórczości przed i po szkoleniu) otrzymuje specjalnie przygotowany pakiet – Edu-box, dzięki któremu nauczyciele mogą przeprowadzać eksperymenty oraz ćwiczenia modelujące i symulujące.

W skład Edu-boxa wchodzi też urządzenie do detekcji promieniowania gamma, podłączane do smartfona i obsługiwane przy pomocy bezpłatnej aplikacji Smart Geiger.

O ENERGII JĄDROWEJ W SZKOLE

W nowej podstawie programowej treści związane z budową materii i promieniotwórczością odnajdziemy przede wszystkim w podstawowym kursie chemii (wewnętrzna budowa materii z odniesieniami do układu okresowego pierwiastków) oraz dziale fizyki jądrowej wieńczącym kurs fizyki w liceum i technikum. Warto jednak odwoływać się do ciekawostek związanych z przemianami jądrowymi również na lekcjach przyrody, biologii i geografii. Wspomniane wyżej szkolenie i zawarte w Edu-boxie pomoce i materiały bardzo tę kwestię ułatwiają.

W naszym życiu codziennym (w ciele człowieka i produktach spożywczych) występuje m.in. promieniotwórczy izotop potasu ^{40}K . Próbkę soli potasowej znajdziemy w Edu-boxie, korzystając z podłączonego do smartfona urządzenia Smart Geiger PRO. Warto porównać aktywność tej próbki z poziomem tła, chlorkiem sodu, soli dietetycznych czy też warzyw i owoców (stosunkowo większą aktywność mogą wykazać m.in. banany, szpinak, orzeszki ziemne i kokosy).

Odwołaniem do historii odkryć naukowych są oparte na metodzie badawczej scenariusze *Jak dostać nagrodę Nobla z fizyki?*, bazujące na dokonaniach Henry'ego Becquerela i Victora Hessa. W tym drugim przypadku uczniowie budują elektroskop w oparciu o dołączoną instrukcję (a najprostszy jego model też znajdziemy w zestawie) i na podstawie samodzielnych pomiarów oceniają efektywność różnych osłon radiologicznych.

Modelowanie reakcji łańcuchowej za pomocą kostek domina to kolejna propozycja urozmaicenia zajęć. W wyniku symulacji otrzymujemy z reguły dwa przypadki (reakcja łańcuchowa, gdy wszystkie kostki ulegną przewróceniu oraz moderowana – gdy tylko część się przewróci), które dobrze odpowiadają sytuacjom omawianym jako wybuch jądrowy albo reaktor, przy czym odpowiednikiem moderatora jest zwiększająca się odległość między kostkami domina.

W GRACH EDUKACYJNYCH...

„Atomowe Bingo 75” i „Sztorm na układzie okresowym” to dwie propozycje gier planszowych, sprawdzających przy okazji umiejętność posługiwania się układem okresowym pierwiastków oraz znajomość zasad budowy poszczególnych jego elementów. W opracowanych scenariuszach odnajdziemy

określone w nowej podstawie programowej wymagania ogólne i szczegółowe jako cele kształcenia i treści nauczania. Zawartość merytoryczną możemy (i powinniśmy) modyfikować, dopasowując ją do poziomu edukacyjnego oraz stopnia zaawansowania uczniów. Kolejną edukacyjną grą planszową jest „Nukleosynteza”. Zadaniem uczniów jest ułożenie prawidłowego równania reakcji jądrowej dla każdego z wylosowanych izotopów. Rozgrywkę prowadzić można w wersji od jedno- do kilkusobowej.

Dwie propozycje gier opartych na zabawie pamięciowej „memory” to: „Poznaj aktynowce” i „Barwy uranu”. Do każdej przygotowano zestaw kart, sprawdzających zarówno wiedzę uczestników (znajomość nazw i symboli), jak i ich umiejętności (pisanie równań przemian jądrowych). W trwających kilka-kilkanaście minut rozgrywkach bierze udział od 2 do 4 osób – jest to więc propozycja promująca nauczanie w grupach.

„Czy odpady z elektrowni jądrowej już na zawsze pozostaną promieniotwórcze?” – to z kolei symulacyjna gra edukacyjna, dotycząca zrozumienia pojęcia izotopu niestabilnego oraz pojęcia przemiany promieniotwórczej. Dzieląc klasę na zespoły i rozdzielając odpowiednio zadania, w ciągu 15–20 minut możemy otrzymać eksperymentalną krzywą rozpadu promieniotwórczego. Analizując wykres, uświadamiamy uczniom, że składowanie odpadów promieniotwórczych w niektórych przypadkach może mieć na celu ich „przechowanie” do czasu, gdy aktywność spadnie na tyle, by można je było zutylizować lub odzyskać z nich niewykorzystane paliwo jądrowe. Uczniom zainteresowanym programowaniem można zaproponować stworzenie algorytmu, który będzie symulował proces rozpadu w próbce przestrzennej.

Uczniom szkół ponadpodstawowych możemy zaproponować turniej wiedzy „Łykniij energii” z wykorzystaniem ciekawej publikacji *100 zagadek o energii jądrowej*. Poszerzy on wiedzę nie tylko uczestników zabawy, ale też u wszystkich obserwujących rozgrywkę. Niezwykle ważnym celem tego turnieju jest także wzrost umiejętności współpracy w grupie.

Grę edukacyjną „W poszukiwaniu stabilności” oparto na dostępnym w Internecie układzie okresowym, z kolei „Tajemnice rozszczepienia” to jeszcze jedna propozycja wykorzystania dołączonej do zestawu maszyny losującej, a „Zbuduj elektrownię jądrową” zapoznaje uczestników z podstawowymi elementami konstrukcyjnymi elektrowni typu PWR, z reaktorem ciśnieniowym chłodzonym i moderowanym lekką wodą – najczęściej spotykany na świecie typem reaktora jądrowego.

...I W PUZZLACH

Temat „Gdzie są te elektrownie?” (lekcja geografii!) możemy zgłębić, korzystając z zestawów puzzli,

które... już w samym Edu-boxie się nie mieszczą, ale stanowią element wyposażenia każdego absolwenta szkolenia. Podobnie jest zresztą z kalendarzem „Energia jądrowa 2019”, na którym każda karta miesiąca prócz wielu ciekawostek zawiera też kod QR, kierujący użytkownika na nietuzinkowe zasoby internetowe, sprawdzone pod względem merytorycznym i tworzone m.in. przez uznanych youtuberów.

Warto dodać, że materiały szkoleniowe (prezentacje wykładów, scenariusze lekcji i zadania) zostały też zgromadzone na CD, wzbogaconym dodatkowo o publikację *Wiem, jak uczyć o energii jądrowej* – liczący przeszło 200 stron informator i poradnik dla nauczycieli, którego zasadniczą część zawiera

scenariusze zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych z zakresu energii i energetyki jądrowej – prace nagrodzone i wyróżnione w I Ogólnopolskim Konkursie „Wiem, jak uczyć o energii jądrowej”, zorganizowanym przez Ministerstwo Energii w 2017 roku.

Wszystkim, których interesuje tematyka związana z promieniotwórczością i fizyką cząstek gorąco polecamy szereg doskonałych materiałów edukacyjnych, które znaleźć można na stronie internetowej Narodowego Centrum Badań Jądrowych w Świerku: <https://www.ncbj.gov.pl/edukacja/materiały-edukacyjne> Pamiętajmy, że skuteczne działania edukacyjne promujące nowoczesne rozwiązania energetyczne przyczynią się do wzrostu świadomości uczniów w kluczowych we współczesnym świecie kwestiach gospodarczych.

Anna Pol, Jolanta Nadolna

Szkoła Podstawowa nr 31 z Oddziałami Sportowymi i Mistrzostwa Sportowego w Bydgoszczy

MARATON ORTOGRAFICZNY – czyli edukacyjny bieg po tablet

*Język jest głównym składnikiem tego złożonego pojęcia,
które obejmujemy wspólnym mianem: Ojczyzna.*

Piotr Bąk

Doskonalenie znajomości ortografii i interpunkcji języka polskiego, zainspirowanie dzieci i młodzieży do zdobywania wiedzy, opanowania umiejętności poprawnego pisania oraz twórczego działania to z całą pewnością najważniejsze cele, które muszą nam towarzyszyć podczas procesu edukacji przy różnych dydaktycznych przedsięwzięciach.

Zainteresowanie językiem polskim, kształtowanie postaw aktywnego udziału w życiu szkoły i motywowanie do podejmowania wyzwań o różnym stopniu trudności to również istotne zadania, które każdego dnia powinniśmy realizować z naszymi uczniami. Jesteśmy przekonane, że dzięki połączeniu dobrej zabawy i zdrowej rywalizacji przyczynimy się do osiągnięcia wymiernych efektów nauczania, takich jak:

- eliminowanie błędów w pracach uczniowskich
- poszerzanie wiedzy zdobytej na lekcjach
- kształcenie nawyku częstego korzystania ze słownika ortograficznego
- wzbogacenie słownictwa
- wzmocnienie poczucia własnej wartości
- wdrożenie do autokorekty
- stworzenie okazji do odniesienia sukcesu.

W dobie otaczającej nas ze wszystkich stron elektroniki znajomość ortografii, interpunkcji języka polskiego i sprawne posługiwanie się zasadami

poprawnej pisowni to umiejętność coraz rzadsza, zwłaszcza u młodych ludzi. Codziennie z niepokojem obserwujemy w szkolnej rzeczywistości takie zjawiska, jak: brak dbałości o prawidłowy zapis tekstów tworzonych zarówno na lekcjach, jak i w domu, rezygnacja ze stosowania jakichkolwiek znaków interpunkcyjnych oraz brak znajomości podstawowych zasad poprawnej pisowni. W związku z tym zaproponowałyśmy dzieciom i młodzieży klas 4-8 szkoły podstawowej udział w programie edukacyjnym, w którym poprzez twórcze działanie chcielibyśmy zainteresować młode pokolenie naszym niezmiernie trudnym językiem ojczystym oraz przekonać do wytrwałej i systematycznej pracy. Ta edukacyjna propozycja realizowana jest w trakcie całego roku szkolnego i obejmuje kilka etapów. Uczniowie, którzy zdecydują się na udział w tym przedsięwzięciu, w określonych terminach będą musieli opanować wiedzę z zakresu wybranych zasad ortografii i interpunkcji języka polskiego oraz przystąpić do konkurencji sprawdzających daną umiejętność. Za każde zaliczone zadanie uczestnicy otrzymają kolejne punkty, które będą sumowane, a do ostatecznego wyniku zostaną dodane osiągnięcia uzyskane w turnieju podsumowującym. Formuła tego projektu z całą pewnością mobilizuje uczestników do samodzielności, systematyczności i

przede wszystkim doskonalenia umiejętności korzystania z różnych źródeł wiedzy, w tym posługiwania się technologią informacyjną. Kolejnym problemem, spędzającym sen z powiek polonisty, jest dość ubogi zasób słownictwa naszych podopiecznych. Mamy więc nadzieję, że dzięki licznym ćwiczeniom – wyzwaniom ortograficznym i interpunkcyjnym – dzieci i młodzież sprawniej będą posługiwać się synonimami.

Główną atrakcją konkursu, która dodatkowo przekona uczniów, że ich trud nie poszedł na marne, jest nagroda rzeczowa w postaci tabletu.

Planowane przedsięwzięcia i kolejność poszczególnych działań zostały zawarte w poniższych blokach tematycznych:

1. Tajemnice słownika ortograficznego – zaznajomienie z zasadami korzystania ze słowników jako niezastąpionych źródeł wiedzy.
2. Główka pracuje, mózg nie próżnuje – zasady pisowni wyrazów z u, ó wymiennym i niewymiennym.
3. Pierwsze starcie ... z krzyżówką.
4. Zasady wzdłuż i w szerz - porządek pisowni wyrazów z ż i rz.
5. Drugi pojedynek na pióra i długopisy - test ortograficzny.
6. Humorzasty chochlik w zeszycie harcuje – pisownia wyrazów z h i ch.
7. Dyktando na „ochy i achy”.
8. „Strzał w 10” donosi: Kiedy wielką, a kiedy małą literą?
9. A przed nami tekst z małymi i dużymi lukami.
10. I że cię nie opuszczę lub opuszczę - razem czy oddzielnie? - łączna i rozłączna pisownia wybranych

części mowy.

11. Łączenie par - poradnictwo matrymonialne wyrazów - wypełnianie kart pracy.

12. Kto pierwszy dobiegł po tablet? Ortograficzny maratończyk roku - walka tytanów i podsumowanie działań.

Mając na uwadze różnorodność form kształcenia, uznaliśmy, że nasze propozycje będą przygotowane w formie między innymi: testów, dyktand, krzyżówek, kalamburów, rebusów, zagadek, kart pracy. W celu zwiększenia efektywności programu opracujemy materiały edukacyjne z zakresu wybranych zasad ortografii i interpunkcji, które zostaną systematycznie prezentowane w szkolnych gablotach.

Planowane przedsięwzięcia realizowane będą we współpracy z wychowawcami, nauczycielami języka polskiego, plastyki, członkami Samorządu Uczniowskiego, gazetką szkolną „Strzał w 10”, a szczegółowe informacje na bieżąco umieszczane na stronie internetowej szkoły.

Mając na uwadze słowa profesora Jerzego Bralczyka: „(...) w mowie niektórych ludzi słyhać nawet błędy ortograficzne, a (...) interpunkcja jest odbiciem ładu myśli”, uważamy, że najważniejszym efektem naszych działań powinna być rodząca się u młodych ludzi świadomość znaczenia poprawnej pisowni nie tylko w szkole, ale także w życiu codziennym, ponieważ:

„Dostrzegać swoje błędy – to inteligencja.

Przyznawać się do nich – to pokora.

Więcej ich nie popełniać – to mądrość.”

Grażyna Kamionka

Szkoła Podstawowa w Osięcinach

„Rusz głową” - wnioskuj, argumentuj, opiniuj, czyli egzamin na 100%

Autorski program na zajęcia pozalekcyjne z języka polskiego

Spis treści

- I. Idea wiodąca programu.
- II. Cele kształcenia i wychowania.
- III. Ogólne treści nauczania.
- IV. Osiągnięcia uczniów.
- V. Procedury osiągania celów.
- VI. Zadania szkoły i nauczyciela.
- VII. Ogólne treści nauczania. Tematyka.
- VIII. Ewaluacja programu.
- IX. Literatura
- X. Opinia nauczyciela dyplomowanego.

IDEA WIODĄCA PROGRAMU AUTORSKIEGO

Pracując z uczniami na lekcjach języka polskiego, często spotykam się z trudnościami w sztuce dowodzenia, wnioskowania i argumentowania oraz wydawania opinii i jej uzasadniania.

Postanowiłam więc zapytać uczniów, co sprawia im trudności w kształceniu powyższych umiejętności. Dlaczego tak trudno sformułować im wniosek, dobrać odpowiedni argument do stawianej tezy i uzasadnić swą opinię.

Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że uczniowie

uczą się na języku polskim sztuki argumentacji, zazwyczaj rozumieją słownictwo, jakim posługuje się nauczyciel, ale niechętnie zabierają głos w dyskusji, wolą karty pracy, pracę z podręcznikiem. Spośród dowodzenia, wnioskowania i argumentowania oraz wydawania opinii i jej uzasadniania najtrudniejsza jest sztuka argumentowania, ponieważ nauczyciel zbyt mało czasu poświęca na kształcenie tej umiejętności. Uczniowie uważają też, że ta sztuka może przydać im się w życiu i chcą zgłębić wiedzę na ten temat. Stąd mój pomysł na prowadzenie zajęć pozalekcyjnych, ponieważ treści nauczania przewidziane w programach języka polskiego nie pozwalają na ćwiczenie systematyczne tych umiejętności.

Postanowiłam pomóc uczniom osiągnąć tę trudną sztukę, by uzyskali lepszy wynik na egzaminie, ale także dlatego, że ta umiejętność jest przydatna w dalszej edukacji, a przede wszystkim w życiu.

Te trzy umiejętności będą rozwijała u chętnych uczniów na zajęciach pozalekcyjnych (1 h tygodniowo - 30 h rocznie)

Program „Rusz głową”- wnioskuj, argumentuj, opiniuj, czyli egzamin na 100% przeznaczony jest do realizacji dla uczniów szkoły podstawowej - od klasy V do VIII. Program ten przygotowuje uczniów do egzaminu z zakresu języka polskiego.

Program został opracowany w oparciu o:

- podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z języka polskiego
- wymagania egzaminacyjne
- obserwację uczniów i doświadczenia w pracy
- wyniki diagnozy.

Program ten skupia się przede wszystkim na rozwijaniu umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania; redagowaniu tekstów o charakterze argumentacyjnym, poznawaniu podstawowych zasad retoryki, w szczególności manipulacji językowej.

CELE PROGRAMU AUTORSKIEGO

Celem programu jest przygotowanie uczniów do egzaminu gimnazjalnego z zakresu przedmiotów humanistycznych w takim stopniu, aby uczeń potrafił samodzielnie rozwiązywać problemy i zadania, posługując się zdobytymi wiadomościami i umiejętnościami, w szczególności:

w zakresie czytania i odbioru tekstów kultury uczeń:

- czyta teksty kultury tzn. teksty literackie, publicystyczne, popularnonaukowe, źródła historyczne, instrukcje, słowniki, encyklopedie, mapy, diagramy, tabele i wykresy
- interpretuje teksty kultury z uwzględnieniem intencji nadawcy
- wyszukuje informacje przekazywane nie tylko w postaci zapisu słowami, ale także w postaci diagramu, mapy, tabeli, wykresu czy ilustracji

- odnajduje i interpretuje związki przyczynowo-skutkowe, zależności między powstaniem określonego zjawiska i jego konsekwencjami
- dostrzega związki między dziełem literackim a dziełem plastycznym czy muzycznym
- dostrzega wartości wpisane w teksty kultury - dobro, pokój, miłość, prawdę, wolność, sprawiedliwość
- jest krytyczny w stosunku do pozyskanych informacji, przeczytanych tekstów, formułuje własne zdanie
- wnioskuje przez analogie
- wskazuje różnice i podobieństwa różnych tekstów
- formułuje pytania do tekstu
- doskonali umiejętności głośnego i cichego czytania ze zrozumieniem
- odpowiada na pytania dotyczące treści w oparciu o przeczytany tekst
- formułuje własne wypowiedzi na podstawie tekstu
- ocenia postępowania bohaterów w kategorii dobra i zła
- ocenia prawdziwość zdań na podstawie tekstu
- określa prawdę i fikcję we fragmentach utworów literackich
- analizuje ilustracje – określa, co przedstawia portret, rzeźba, budowla itp.

w zakresie tworzenia własnego tekstu uczeń:

- buduje wypowiedzi poprawne pod względem językowym i stylistycznym w następujących formach:
- tworzy teksty o charakterze informacyjnym lub perswazyjnym dostosowane do sytuacji komunikacyjnej - rozprawka, przemówienie, artykuł, list otwarty
- zna i stosuje zasady organizacji tekstu. Tworzy tekst na zadany temat, spójny pod względem logicznym i składniowym
- formułuje argumenty uzasadniające stanowisko własne lub cudze
- dokonuje celowych operacji na tekście: streszcza, rozwija, przekształca stylistycznie
- analizuje, porównuje i porządkuje informacje zawarte w tekstach kultury
- formułuje problemy, podaje sposoby ich rozwiązywania, wyciąga wnioski na podstawie tekstów kultury
- wyraża opinie i je uzasadnia
- szereguje argumenty
- poznaje i stosuje słownictwo argumentacyjne - apostrofy, pytania retoryczne, powtórzenia,
- stosuje przysłówia i frazeologizmy.

w zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych:

- uczestniczy w rozmowie na zadany temat, wydziela jej części, sygnali konstrukcyjne wzmacniające więź między uczestnikami dialogu, tłumaczące sens
- rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji
- tworzy logiczną, semantycznie pełną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; rozumie rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej

wypowiedzi

- dokonuje selekcji informacji
- rozróżnia i wskazuje środki perswazji
- wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych
- odróżnia przykład od argumentu
- przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego
- zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- rozpoznaje i rozróżnia środki perswazji i manipulacji w tekstach reklamowych, określa ich funkcję
- rozpoznaje manipulację językową i przeciwstawia jej zasady etyki wypowiedzi.

TRZĘCI NAUCZANIA

Realizacja założonych celów będzie możliwa przy wykorzystaniu następujących materiałów:

- 1) przykładowe arkusze egzaminacyjne dostępne na stronie CKE
- 2) Cieszyńska J., Dębicka A., Ćwiczenia wnioskowania przez analogię, Wydawnictwo Metody Krakowskiej (Konferencje logopedyczne)
- 3) Robert Mayer, Wygrać każdy spór, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne
- 4) Surdej B., Język polski, Ćwiczenia redakcyjne gimnazjum 1- 3, WSiP, Warszawa 2006
- 5) Klimczak B., Tomińska E., Język polski, podręcznik do szkoły podstawowej dla klasy siódmej, Wydawnictwo Operon, Gdynia 2017
- 6) Rokicka M., Stolarczyk S., Język polski. Egzamin ósmoklasisty, przykładowe arkusze egzaminacyjne, Warszawa 2018
- 7) Carter Filip, 250 łamigłówek i zagadek logicznych, czyli fitness dla umysłu, K. E. Liber. Warszawa 2018
- 8) Forzpańczyk Agnieszka, Koncentracja, skuteczny trening skupienia uwagi, Warszawa 2015

TRZĘCI PROGRAMOWE

- czytanie różnych tekstów kultury; literackich - lektury przewidziane dla klas-V-VIII, teksty publicystyczne, naukowe
- rozmowy na temat manipulacji i perswazji w tekstach, analiza tekstów reklamowych, listów otwartych, rozprawek, przemówień, artykułów
- zapoznanie ze słownictwem perswazyjnym, oceniającym, praca ze słownikami
- układanie tekstów w zależności od intencji nadawcy
- rozmowy na temat treści i walorów estetycznych tekstów
- zapoznanie z podstawowymi terminami dotyczącymi argumentowania, opiniowania, wnioskowania
- poznanie cech rozprawki, przemówienia, listu otwartego, artykułu
- redagowanie tekstów o charakterze argumentacyjnym
- przygotowanie do dyskusji, prowadzenie dyskusji oxfordzkiej

- rozwijanie umiejętności analizy i interpretacji dzieła literackiego
- obserwacja zjawisk kultury masowej – reklama, telewizja Internet - i ich wpływ na życie młodych ludzi- opiniowanie, uzasadnianie sądów
- ćwiczenia frazeologiczne i leksykalne, zagadnienia poprawności językowej
- stawianie tez i hipotez
- polemizowanie z cudzymi poglądami
- wnioskowanie na podstawie przesłanek
- ocena postępowania bohaterów poznanych lektur
- rozwiązywanie łamigłówek, rebusów, diagramów
- szeregowanie wydarzeń na zasadzie przyczynowo- skutkowej
- pisanie wstępów i zakończeń opowiadań.

PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA

Uczeń:

- nauczy się sztuki argumentacji
- będzie wnioskował
- udoskonali uzasadnianie opinii
- będzie budował wypowiedź o charakterze argumentacyjnym
- utrwali wiadomości o lekturach
- nauczy się zabierać głos w dyskusji
- poprowadzi debatę oxfordzką
- usprawni koncentrację i logiczne myślenie
- udoskonali krytyczny, bardziej świadomy odbiór różnych tekstów kultury.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Założone cele osiągnięte są przez stosowanie różnorodnych form pracy (indywidualna, grupowa, zbiorowa) oraz metod i technik aktywizujących: metoda hipotez interpretacyjnych, słów kluczy, elementy eksplicacji literackiej, „burza mózgów”, mapa mentalna, metaplan, drzewko decyzyjne, myślące kapelusze, dyskusja, elementy heurystyki, metoda praktyki pisarskiej - redagowanie tekstów, metody audiowizualne – oglądanie i słuchanie dzieł, swobodna wymiana wrażeń, debata oxfordzka.

Podczas zajęć uczeń musi być aktywny, chętnie zabierać głos w dyskusji. Uczyć się samodzielności w dochodzeniu do wiedzy, myśleć logicznie, działać praktycznie, wyrażać swobodnie opinie i je uzasadniać.

ZADANIA NAUCZYCIELA

- kształtowanie postaw dojrzałego i odpowiedzialnego czytelnika przygotowanego do otwartego dialogu z tekstami kultury
- kształtowanie samodzielności w myśleniu, umiejętności dowodzenia, wnioskowania i opiniowania
- stosowanie rozwiązań metodycznych, które zapewnią rozwój wyżej wymienionych umiejętności, z wykorzystaniem TIK
- przygotowanie do świadomego udziału w życiu kulturalnym kraju.

ROZKŁAD MATERIAŁU (PRZYKŁADY) TEMATY:

1. Poznanie terminologii, tworzymy bazę - 2h kl. 5
2. Wykonujemy proste dowodzenie, wnioskowanie - 2h kl. 5, 6, 7, 8
3. Internet - dobrodziejstwo czy zagrożenie, dyskusja - 1h kl. 5
4. Internet - dobrodziejstwo czy zagrożenie, dyskusja i porządkowanie argumentów - 1h kl. 5
5. Z jakimi tematami możemy się rozprawić, stawianie tez i hipotez - 2h kl. 7, 8
6. Co dzieje się z polszczyzną? Stawiamy tezę i argumentujemy - 1h kl. 6, 7, 8
7. Od czego zależy szczęście człowieka? Nasz głos w dyskusji (debata) - 4h kl. 6, 7, 8
8. Dlaczego lubimy baśnie? Piszemy rozprawkę, wykorzystując poznane lektury - 2h kl. 5, 6, 7, 8
9. Czytamy ze zrozumieniem i wnioskujemy - 2h kl. 5, 6, 7, 8
10. Jak przemawiać? Poznajemy zasady - 2h kl. 8
11. Układamy przemówienie z okazji zakończenia roku szkolnego - 2h kl. 8
12. Analizujemy słownictwo tekstów perswazyjnych - 2h kl. 7, 8
13. Perswazja czy manipulacja? - 2h kl. 7, 8
14. Przegląd ulubionej prasy. Czym jest artykuł? - 2h kl. 7, 8
15. Czytamy i analizujemy pod względem językowym artykuły ze szkolnej gazetki - 4h kl. 5, 6, 7, 8
16. Podejmujemy próbę napisania artykułu - 2h kl. 8
17. Oceniamy postępowanie ulubionych bohaterów literackich - 2h kl. 5, 6, 7, 8
18. Ćwiczenia rozwijające koncentrację - 4 h kl. 5, 6, 7, 8
19. Ćwiczenie umiejętności werbalnych - 4h kl. 5, 6, 7, 8
20. Ćwiczenie myślenia kreatywnego, trójwymiarowego - 4 h kl. 5, 6, 7, 8
21. Porównujemy, dostrzegamy podobieństwa i różnice w tekstach kultury - 3h kl. 5, 6, 7, 8.

Ewa Sawicka

Szkoła Podstawowa nr 11 w Inowrocławiu

EWALUACJA PROGRAMU AUTORSKIEGO

W ewaluacji programu będzie chodzić głównie o sprawdzenie, czy program spełnił swoją rolę jako program przygotowujący do krytycznego myślenia. Najlepszym na to sposobem będzie wynik egzaminu (głównie odpowiedzi uczniów na pytania otwarte) oraz przygotowanie i zaprezentowanie szerszej publiczności debaty oksfordzkiej (kl. 8).

Zaś pomocą w dokonaniu oceny przebiegu zajęć będzie:

1. obserwacja zachowania uczniów (np. zaangażowania w lekcje itp.)
 2. możliwość powiedzenia przez uczniów tego, co im się podobało, a co sprawiało trudności,
 3. możliwość dokonania przez uczniów oceny przeprowadzonych zajęć w formie pisemnej (poprzez wypełnienie Karty Ewaluacyjnej jednostki lekcyjnej).
- Tego typu sprawdzanie będzie się odbywało dwa razy w roku, po każdym semestrze. Karty Ewaluacyjne będą na bieżąco sprawdzane i zbierane do specjalnej teczki, a po zakończeniu każdego roku szkolnego szczegółowo przeanalizowane, aby można było udoskonalać i polepszać proces dydaktyczny i wychowawczy znajdujący się w tym autorskim programie. Niestychanie ważne będzie również uzyskanie ogólnej świadomości o tym, jak ważne jest krytyczne myślenie, wnioskowanie, opiniowanie, by uczeń miał własne zdanie i potrafił je obronić.

Bibliografia:

- H. Komorowska, *Konstrukcja, realizacja i ewaluacja programu nauczania*. IBE, Warszawa
- B. Niemierko, *Pomiar sprawdzający w dydaktyce*, PWN, Warszawa
- M. Szczepańska, *Program autorski - jak go napisać?*, IMAGE, Słupsk

Praca z uczniem zdolnym

Od wielu lat jednym z celów mojej pracy jest wspieranie uczniów o dużym potencjale intelektualnym. Obejmując wychowawstwo w klasie pierwszej od września, staram się dostrzec dzieci, które mają większe możliwości intelektualne od swoich rówieśników. Przygotowuję dla nich dodatkowe zadania i ćwiczenia na lekcje. Rozmawiam z uczniami i ich rodzicami. Poznając ich zainteresowania i umiejętności. Organizuję dla uczniów dodatkowe zajęcia. Odbywają się one po

lekcjach i cieszą się dużym zainteresowaniem nie tylko dzieci, ale też rodziców. Przygotowuję program pracy na rok szkolny. Główne cele mojej pracy z uczniami o wysokim potencjale intelektualnym to:

- uczenie poprzez zabawę, angażując ich wszystkie zmysły
- rozwijanie uzdolnień polonistycznych, matematycznych, artystycznych
- wspieranie uczniów w rozwijaniu ich zainteresowań,

umiejętności poznawczych

- zapoznanie uczniów z treściami wykraczającymi poza program nauczania
- wprowadzanie aktywnych metod pracy
- wdrażanie nowatorskich środków dydaktycznych
- stosowanie innowacyjnych podręczników i kart pracy
- zachęcanie i przygotowanie uczniów do konkursów szkolnych i międzyszkolnych a także organizowanych w instytucjach miejskich na przykład w muzeum, bibliotece miejskiej, jak również przez organizacje młodzieżowe działające na terenie naszego miasta.

Jak już wspomniałam, praca z uczniami zdolnymi odbywa się w ścisłej współpracy z rodzicami. Są oni żywo zainteresowani prowadzonymi zajęciami. Spotykamy się cyklicznie. Informuję rodziców o postępach ich dzieci. Proponuję chętnym rodzicom zadania i ćwiczenia, które mogą kontynuować w domu. Rozmowy z rodzicami stanowią też pomysły na moją dalszą pracę. Tematy zajęć są różnorodne. Dzieci bardzo interesują zagadnienia z przyrody, świat zwierząt i roślin, różne zjawiska zachodzące na naszej planecie. Same dużo wiedzą na ten temat, ale oczekują też zajęć o tym, co im najbliższe. Dzieci zdolne mają bardzo dobrze rozwinięte logiczne myślenie. Zadania z matematyki cieszą się dużym zainteresowaniem. Moi uczniowie czytają dużo książek. Omawiamy na zajęciach przeczytane przez nich książki i czasopisma dla dzieci. Elektronika, która otacza wszystkich, budzi też ciekawość najmłodszych. Organizuję zajęcia z komputerem podczas, których doskonalone są umiejętności

i wiedzę z różnych dziedzin nauki. Zainteresowaniem cieszą się ćwiczenia z ortografii, matematyki i informatyki. Często wybieramy się na spacer i wycieczki po okolicy. Dzieci poznają najbliższą okolicę, zabytki i ciekawe miejsca.

Wykorzystuję najnowsze środki i metody pracy. Uczniowie lubią na przykład klocki Mini Pus a także programy komputerowe.

Gdy zbliżają się terminy konkursów szkolnych lub międzyszkolnych, przygotowuję dzieci do udziału w nich. Wskazuję odpowiednią literaturę, testy inne materiały dydaktyczne. Przekazuję im niezbędną wiedzę z różnych dziedzin, zwracając uwagę na najważniejsze treści.

Przystępując do pracy z uczniem o wysokim potencjale intelektualnym, dokonuję analizy. Najpierw identyfikuję potrzeby dziecka. Co osiągnął i jaki ma potencjał. Określam genezę i dynamikę rozwoju ucznia. Definiuję znaczenie problemu. Czyli stwierdzam, że należy pracować z dzieckiem, aby poszerzyć jego wiedzę. Dokonuję też prognozy na przyszłość oceniając, jak uczeń będzie się rozwijał bez różnicowania poziomu wiedzy, bez dania szansy na pełny rozwój intelektualny. I co da mu wielostronna praca z nim. Przedstawiam propozycje, jakie zaplanowałam w pracy z uczniem o wysokim potencjale intelektualnym. Następnie wdrażam zaplanowane działania w życie. Na koniec analizuję efekty oddziaływań.

Zachęcam do pracy z uczniami zdolnymi. Warto.

Ewa Konarska-Koźlak

Nauczyciel Zespołu Szkół nr 33 Specjalnych dla Dzieci i Młodzieży Przewlekłe Chorej w Bydgoszczy

Wartość gier planszowych w pracy z dziećmi w szkole szpitalnej

Pracując z dziećmi i młodzieżą przebywającą na leczeniu szpitalnym, staramy się zapewnić im jak najlepszą opiekę, starannie dobierając i realizując działania wychowawcze i dydaktyczne. Niezwykle ważne jest, aby czynności podejmowane przez nauczycieli były wartościowe, zajmujące i ciekawe dla naszych uczniów. W świecie, w którym aktualnie dominują laptopy, tablety, smartfony i wiele innych gadżetów, trudno jest wybrać to, co mogłoby uczniów naprawdę zainteresować i oderwać od wirtualnego świata. Współczesna technologia, choć bardzo pomocna w wielu dziedzinach i służąca także utrzymaniu kontaktu ze środowiskiem przez dzieci przebywające na leczeniu szpitalnym, zawładnęła jednak życiem większości ludzi. Jako nauczyciele szkoły szpitalnej

poszukujemy wciąż nowych, wartościowych metod i form pracy. Wśród całego wachlarza podejmowanych działań ważne jest zachęcanie młodych ludzi do uczestnictwa w rozgrywkach z wykorzystaniem różnych gier planszowych. Dobrym zjawiskiem jest fakt, że gry planszowe wracają do łask. Rynek zabawek oferuje nam dużą liczbę naprawdę ciekawych i mądrych „planszówek”. Są one rozwijające pod wieloma względami. Przede wszystkim ważne jest podstawowe kryterium – mamy się dobrze bawić, a przy okazji uczyć. Tylko po spełnieniu tego warunku możemy być pewni, że dziecko bawiąc się zdobędzie pożądane umiejętności w sposób często bezwiedny. Wiadomym jest, że **gry planszowe rozwijają logiczne myślenie, umiejętność przewidywania, podej-**

mowania decyzji, szybkość myślenia, kształtują spostrzegawczość, wrażliwość słuchową i umiejętność kojarzenia. Trzeba w nich niejednokrotnie wykorzystywać umiejętności matematyczne – dodawanie, odejmowanie, znajomość liczebników głównych i porządkowych, cyfr, porządkowanie, itp. Dzięki uczestnictwu w rozgrywkach dzieci wzbogacają słownictwo i kształtują pojęcia. Dziecko musi się nauczyć działać w grupie, cieszyć się zwycięstwem, ale również przyjmować porażkę. Musi umieć dostosować się do reguł, które wyznacza gra. Rozwijają się więc także umiejętności społeczne i interpersonalne.

W przypadku dzieci chorych duże znaczenie ma również aspekt terapeutyczny. Rozładowanie negatywnych emocji i napięć związanych z procesem leczenia. Odwrócenie uwagi od życia szpitalnego, często pełnego lęku i bólu. Niezwykle ważnym staje się zajęcie dzieciom czasu w sposób aktywny i kształcący oraz zachęcenie do zabawy alternatywnej w stosunku do gier komputerowych i Internetu. Ważne jest także włączenia rodziców do wspólnych gier i zabaw. Paradoxem jest fakt, że właśnie w szpitalu rodzic ma więcej czasu na wspólną zabawę z dzieckiem. Przy grach dzieci się nie nudzą, a wręcz przeciwnie – są pełne pomysłów.

Od kilku lat pracuję jako nauczyciel w Klinice Pediatrii, Hematologii i Onkologii Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 w Bydgoszczy. Mamy to szczęście, że mimo bardzo trudnej rzeczywistości, pracy z dziećmi i młodzieżą, którzy niejednokrotnie walczą o życie i zmagają się z nawrotami choroby, przeby-

wają w szpitalu wiele dni, tygodni, a czasem miesięcy, spotykamy ludzi, którzy chcą pomóc dzieciom i nam. Możemy pochwalić się dość liczną grupą darczyńców, z którymi współpracujemy. Przynosi to owoce w postaci bezinteresownej pomocy i zasilania naszych szkolnych zasobów m.in. w gry planszowe i wartościowe edukacyjne zabawki. W bieżącym roku szkolnym mieliśmy przyjemność gościć wolontariuszy z bydgoskiego Klubu Rotaract, którzy przekazali do świetlicy szkolnej bogaty zestaw gier planszowych. We współpracy z nimi zorganizowaliśmy spotkanie dla dzieci z Superbohaterem Power Rangers. Dzieci odwiedził również Klaun Bobek, współpracujący ze Stowarzyszeniem „Łatwo pomagać”, z pełną paczką wspianiałych gier.

Dzięki wielu mądrym grom, które posiadamy w zasobach szkolnych, łatwiej nam stworzyć alternatywę dla komputera i Internetu, a tym samym zachęcić dzieci do wspólnej zabawy i wartościowego spędzenia czasu pobytu w szpitalu. Zauważamy, że podczas wspólnych rozgrywek, pomiędzy uczestnikami wytwarza się specyficzna więź. Panuje atmosfera zabawy, co pozwala w bezpieczny sposób rozładować różne emocje. Przy okazji dbamy również o rozwój u dzieci wielu pożądaných umiejętności – koncentracji, uwagi, pamięci, analizowania, co niewątpliwie jest bardzo przydatne przy funkcjonowaniu w szkole. Toczące się podczas rozgrywek rozmowy i rodzące się sytuacje wpływają na samoocenę, dają przekonanie, że uczeń wie, umie, a co za tym idzie - wierzy w swoje umiejętności i odnosi sukces. To wszystko jest niezbędne przy pokonywaniu wielu trudności wynikających z choroby i procesu leczenia.

Beata Trawińska

Przedszkole Miejskie nr 3 w Toruniu

Sprawdzone formy działań wychowawczych w grupie przedszkolnej

Chciałam się podzielić z innymi nauczycielami pracującymi z dziećmi sposobami działań wychowawczych, wypracowanych przeze mnie w ciągu pracy zawodowej. Od wielu lat pracuję w grupie zróżnicowanej wiekowo. W takich grupach co roku zmienia się sytuacja – dziecko, które potrzebowało pomocy jeszcze rok temu, dostrzega, że teraz ono może udzielić wsparcia. W grupach o stałym składzie rzadko dochodzi do takiej zmiany relacji. Wprost przeciwnie – struktura pozycji z roku na rok ulega usztywnieniu. Sytuacje społeczne w grupie mieszanej zbliżają nas do życia, raz ktoś jest dla nas mistrzem, raz my dla kogoś. W takiej grupie łatwiej o wypracowanie

pożądanych postaw społecznych: wzajemną pomoc, opiekuńczość wobec młodszych, współdziałanie, komunikatywność.

Istotą działań wychowawczych podejmowanych codziennie przeze mnie jest personalistyczne podejście do dziecka poprzez m.in. szacunek do wychowanka i przekaz określonych umiejętności i wartości. Kładę nacisk na porozumiewanie się rodziców z nauczycielami po to, aby wspomaganie rozwoju dziecka przebiegało w sposób jednolity i uzgodniony. Na działania wychowawcze składa się również atmosfera serdeczności, bezpieczeństwa oraz nastawienie na postęp w zachowaniu podopiecznego i na jakość

przemian. Dziecko odczuwa potrzebę silnego związku uczuciowego, przejmuje od nauczyciela jego sposoby zachowania, poglądy, przekonania, inne wewnętrzne stany i wartości.

W działaniach wychowawczych ważne jest diagnozowanie potrzeb wychowanka (rzetelna diagnoza dziecka daje lepsze efekty w pracy wychowawczej, ułatwia dobór metod postępowania z nim), weryfikacja wiedzy o dziecku, refleksja nauczyciela nad efektami własnej pracy oraz poszukiwanie najlepszych rozwiązań, dostosowanych do powierzonej nauczycielowi grupy. Istotne jest, aby nauczyciel korzystał z fachowej literatury pedagogiczno-psychologicznej, z porad, szkoleń oraz wymiany doświadczeń z innymi nauczycielami.

PRZYKŁADY DZIAŁAŃ

W SFERZE EDUKACJI WYCHOWAWCZEJ

I. Prowadzenie portfolio z dzieckiem i jego rodzicami

W takim segregatorze gromadzę: arkusze diagnostyczne każdego dziecka, wyznaczone kierunki działań wychowawczych i edukacyjnych z dzieckiem, sukcesy wychowanka (np. karteczki z opisem (obrazkiem) sukcesu oraz prace plastyczne). Teczka zostaje założona z chwilą przybycia dziecka do przedszkola i jest w nim przez cały czas pobytu przedszkolaka. Rodzice mają możliwość wglądu do portfolio i zapoznania się z postępami swojego dziecka. Dobrze przeprowadzona diagnoza pozwala nauczycielowi na poznanie wychowanka (jego mocnych i słabych stron), a tym samym na opracowanie kierunków i sposobów pracy z nim. Ważna jest też weryfikacja wiedzy o dziecku, aby we właściwym momencie reagować na zmiany w jego rozwoju. Nie można też zapominać o ważnej kwestii, jaką jest współpraca z rodzicami. Na podstawie wywiadu z opiekunami wychowanka zbieramy informacje o nim, jego zachowaniu w innym środowisku. Pozwala to na spojrzenie na dziecko z jak największej perspektywy.

II. Funkcjonowanie ustalonych z dziećmi regulatorów życia w grupie

Wśród regulatorów działania w grupie wyróżniam:

a) regulatory słowne

Są to najczęściej wierszyki, rymowanki podczas różnych sytuacji, np. podczas:

- gromadzenia dzieci na dywanie w kole: „Podajmy sobie ręce w zabawie i piosence i zróbmy duże koło, niech będzie dziś wesoło”, „Robimy kółeczko, okrągłe jajeczko, tupiemy nóżkami, klaszczemy rączkami, siadamy i już”, „Chwytny się za rączki, robimy kółeczko, wszyscy się cieszymy, bo świeci słoneczko”
- ustawiania w pary przy wyjściu z sali, z przedszkola itp. „Wieje wietrzyk (dzieci naśladują ruchy nauczycielki), pada deszczyk, przeszedł mnie dreszczyk, bardzo się boje, więc cicho stoję”, „Tak się drzewa kołysały, a tak dzieci cicho stały”.

W swoim warsztacie pracy mam mnóstwo wymyślonych przez siebie wierszyków i rymowanek.

Ważne jest, aby w ciągu roku było ich dużo. Zauważyłam, iż powtarzanie ciągle tych samych nudzi dzieci i przestaje przynosić efekt.

b) regulatory ruchowe

Fantastyczną rzeczą przy dyscyplinowaniu dzieci są zabawy ruchowe różnego rodzaju z wykorzystaniem instrumentów perkusyjnych lub muzyki. Często też angażuję starsze dzieci (5- 6-latkę) do prowadzenia takich zabaw. Jest ona dla nich dodatkową motywacją do podejmowania oczekiwanych przez nas działań.

c) regulatory graficzne

- kontrakty (umowa między nauczycielem i dzieckiem)

Kontrakt umieszczam na tablicy zawieszanej na ścianie. Składają się na niego obrazki (mogą wykonać je dzieci) z różnymi sytuacjami wychowawczymi oraz podpisami. Podpisy nie zawierają zdań zakazujących, ale jedynie takie, które zachęcają i pobudzają do działania. Wprowadzam go we wrześniu przez około trzech tygodni. Każdą sytuację należy omówić i sprowokować w działaniu. Dzieci muszą przeżyć pewne sytuacje, aby zrozumieć zasady, a następnie je stosować. Oczywiście w ciągu roku odwołujemy się do tych umów, szczególnie w chwilach konfliktu.

- znaczek umieszczony na patyczku – „stop dla języków”

Znaczek zrobiony wspólnie z dziećmi, który pomaga na przykład podczas prowadzenia zajęć. Znaczek podnosimy do góry – dzieci wiedzą, że teraz nie mogą rozmawiać. Należy go stosować często, aby wyrobić w dzieciach nawyk reagowania na umowny sygnał.

d) inne

- dzwoneczek i gwizdek

Dzwonek używam w sali do dyscyplinowania dzieci podczas różnych sytuacji (np. podczas spożywania posiłków). Natomiast gwizdek stosuję na terenie ogrodu przedszkolnego, przy zabawach ruchowych i zbiorach.

III. Zabawy i działania w kąciakach zainteresowań

Jedną z nieocenionych form pracy z dziećmi są zabawy swobodne w kąciakach zainteresowań (kąciakach stałych oraz w czasowych kąciakach tematycznych), zmieniających się w zależności od potrzeb i tematyki dominującej w danym miesiącu. Kąciki w mojej sali są miejscem działań dzieci, a nie wystawek do oglądania. W tych miejscach dziecko ma swobodny dostęp do niezbędnych narzędzi, materiałów, środków dydaktycznych potrzebnych mu do działania. Często proponuję dzieciom różne aktywności w kąciakach (np. w kąciaku przyrodniczym: segregowanie i układanie do koszyków owoców jesieni lub wykonanie różnych stworów z materiałów przyrodniczych, tworzenie albumów, prowadzenie doświadczeń, w kąciaku matematycznym: klasyfikowanie wg różnych cech, zabawa z wykorzystaniem wagi).

Na początku roku szkolnego dzieci poznają stałe kąciaki w sali (np. kąciak plastyczny, przyrodniczy, matematyczny) oraz sposób korzystania z nich, tj. ilość dzieci bawiących się w kąciaku, z jakich zabawek

i innych materiałów mogą korzystać, w jaki sposób mogą opuścić kącik. Takie rozmieszczenie w sali wychowanków w poszczególnych kącikach wprowadza ład i zachęca dzieci do zabaw twórczych. Nauczyciel powinien poświęcić czas na przemyślane wyposażenie kącików, a o zmianach w nich powinien zawsze informować dzieci. Kąniki powinny być wyposażone w materiały i zabawki w zasięgu jego wzroku – tak, aby podopieczni mieli do nich swobodny dostęp.

DZIAŁANIA EDUKACYJNE

W KĄCIKACH ZAINTERESOWAŃ

Podstawą najnowszych koncepcji uczenia się jest uczenie w działaniu, czyli uczenie się przez doświadczenie. W tym celu staram się tworzyć jak najwięcej sytuacji bogatych w przeżycia, które będą angażowały aktywność wychowanka. Doskonałym miejscem takich działań są kąniki zainteresowań. Gromadząc w nich środki dydaktyczne, materiały i narzędzia często korzystam z pomocy rodziców, a dzieci czują, że to właśnie one ze swoim nauczycielem tworzą przyszłe miejsce do zabawy. Dbam o to, aby dzieci miały łatwy dostęp do różnorodnych kącików i mogły wybrać sobie odpowiednie materiały w zależności od potrzeb i zainteresowań. Przedmioty umieszczone w poszczególnych kącikach powinny być wielofunkcyjne, możliwe do wykorzystania w różnorodny sposób. Przykładem są materiały

przyrodnicze zgromadzone w kąniku przyrody: kasztany, żółędzie, szyszki itp., które wykorzystujemy do działań matematycznych (klasyfikacja, przeliczanie, dodawanie), plastycznych i konstrukcyjnych (tworzenie kukielek, ludzików, układanie wzorów, domków dla lalek) oraz badawczych (obserwacja pod lupą i mikroskopem). W mojej grupie (zróżnicowanej wiekowo: 3, 4 i 5- latków) każde dziecko wie, jak nazywają się kąniki, w jakie materiały są wyposażone i jakie są zasady zabawy w każdym z nich. Oprócz zabaw z własnej inicjatywy, proponuję dzieciom różne zadania. Przedszkolaki na podstawie własnych umiejętności i wyobraźni (indywidualnie lub w małych zespołach) rozwiązują zadanie dostosowane do ich możliwości. Na przykład w kąniku „mała gospoia” czteroosobowa grupka dzieci organizuje przyjęcie urodzinowe dla lalek. Zadanie polega na nakryciu do stołu dla każdego gościa. Dzieci poprzez taką zabawę doskonalą m.in. umiejętności społeczne (współdziałanie, rozmowa), matematyczne (przeliczanie, segregowanie) i inne.

Zabawy w kąnikach pobudzają ciekawość dziecka, umożliwiają dziecku swobodne, aktywne, twórcze działanie, rozwijają zaufanie do własnych sił i możliwości, sprzyjają uczeniu się podejmowania decyzji, rozwijają poczucie powinności i samodzielności, natomiast nauczycielowi ułatwiają organizację zadań oraz są miejscem obserwacji dziecka podczas samodzielnego działania.

Agnieszka Majewska

Kujawsko-Pomorski Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Toruniu

Kształtowanie patriotyzmu wśród młodzieży szklonej

Po czym można poznać, że ten młody człowiek to patriota? Nie musi nosić znaczka w klapie, ani agresywnie działać w politycznych organizacjach młodzieżowych. Tu liczą się wiedza, działanie i poczucie przynależności.

OD WIEDZY DO PATRIOTYZMU

Wiedza na temat ojczyzny, czy tej małej, czy tej dużej, jest pierwszym filarem patriotyzmu, ponieważ podsyca przywiązanie do niej. Mam tu na myśli znajomość historii i geografii, a także literatury i sztuki z nią związanej. Opisy przyrody w powieściach lub obrazy ukazujące piękno krajobrazu mogą mieć znaczący wpływ na kształtowanie się w młodym człowieku poczucia przywiązania do

własnego kraju. Wiedza na temat historii i geografii wydaje się natomiast niezbędna do świadomego życia w danym miejscu. Wniosek nasuwa się sam: treści przekazywane młodym ludziom na lekcjach historii, geografii, języka polskiego i oczywiście wiedzy o społeczeństwie są podstawą, ale czy to wystarczy? Wiedza na temat obrzędów, tradycji, zwyczajów, ważnych wydarzeń i ludzi z danego regionu, świadomość tego, co się w nim dzieje, czym się wyróżnia i przyciąga innych, a jakie ma negatywne strony, to szeroki wachlarz informacji, które leżą u podstaw postawy patriotycznej. Gdzie tego szukać? Oczywiście w domu rodzinnym, ale też w organizacjach, do których należą młodzi ludzie, takich jak np. Związek Harcerstwa Polskiego,

a także w szkole. Często przy okazji jasełek szkolnych porusza się temat zwyczajów wigilijnych, a w czasie rekolekcji odnosimy się do tradycji związanych z Wielką Nocą. Młodzież pod opieką nauczycieli bierze udział w różnego rodzaju uroczystościach miejskich. Uczniowie naszej szkoły często odwiedzają wystawy prac plastycznych, muzea, miejsca ważne dla naszego miasta, np. Fort IV, Barbarkę, a nawet Planetarium. Organizowane są apele z okazji uroczystości państwowych, tj. Święta Niepodległości czy Konstytucji 3 maja. Ogromny wpływ na poznanie naszego regionu ma uczestnictwo w rajdach PTTK, a także praca w kole fotograficznym, gdzie uczniowie starają się na fotografiach ująć piękno polskiej przyrody. Dodać do tego powinniśmy jeszcze wszelkie wycieczki, które często organizujemy. Pokazujemy młodzieży morze, góry, jeziora, miejsca ważne w naszej kulturze i tradycji, a także miejsca piękne, które każdy Polak zobaczyć powinien. Wszystko to składa się na szeroki obraz ojczyzny, szczególnie tej „małej ojczyzny”, który szkoła pokazuje uczniom.

ROLA SZKOŁY W ROZWIJANIU PATRIOTYZMU

Działanie na rzecz ojczyzny, chęć wniesienia swojej cegiełki w jej rozwój, praca na rzecz ludzi i miejsc to kolejny filar postawy patriotycznej. Czy szkoła to umożliwia? Oczywiście, że tak. W szkołach działają koła pozalekcyjne lub kluby pracujące metodą wolontariatu. Można tu przywołać chociażby Klub Czystych Serc czy Szkolne Koło Caritas. Tu uczniowie mają okazję nieść pomoc potrzebującym i radość tym, którzy nie mają jej zbyt wiele wokół siebie. Robili to poprzez wizyty uczniów fryzjerstwa z rodzinnym domu dziecka czy wypieku wielkanocnych mazurków dla swoich podopiecznych. Ponadto uczniowie pod opieką nauczycieli regularnie odwiedzają podopiecznych Domów Pomocy Społecznej, gdzie spędzają czas ze starszymi ludźmi, grają z nimi w szachy i słuchają opowieści. Odwiedzają też świetlice środowiskowe, tam spędzają czas z dziećmi, pomagając im w nauce, bawiąc się wspólnie i organizując różne przedsięwzięcia. Można tu przywołać chociażby przedstawienia teatryku szkolnego dla dzieci w różnych toruńskich przedszkolach. Zdarzają się również sytuacje, w których uczniowie pod opieką nauczyciela pracują nieodpłatnie na rzecz różnych instytucji. W naszej szkole była to chociażby praca monterów suchej zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie przy malowaniu płotu Fundacji „Daj Szansę”, a także porządkowanie ogrodu tejże fundacji przez uczniów kształcących się w zawodzie pracownik pomocniczy obsługi hotelowej.

Bardzo duży wkład w dawanie możliwości działania na rzecz małej ojczyzny ma Szkolne Koło

Młody Obywatel. Bardzo ważna jest już sama konwencja, w której pracuje nasze koło. Stawiamy tu na samodzielność młodzieży, zachęcamy do podejmowania różnych wyzwań, ale także do ich kreowania. To wielokrotnie młodzież decydowała, czym będziemy się zajmować na spotkaniach, w jaki sposób podejmiemy próbę rozwiązania postawionych zadań. Pierwszy rok takiej działalności to udział w projekcie Młody Obywatel organizowanym przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Fundacji BGK. Na pierwszym spotkaniu to właśnie młodzież w nim uczestnicząca wybrała spośród proponowanych przez organizatorów ścieżkę, którą realizowaliśmy. Była to ścieżka „Urząd od podszewki”. Realizacja tego zadania była najważniejszym obszarem naszej działalności. W ramach tej ścieżki młodzież dowiedziała się, jak funkcjonują samorządy terytorialne, czym zajmują się poszczególne urzędy. Uczniowie sami wybrali kilka urzędów, które chcieli odwiedzić. Zorganizowaliśmy wycieczki, podczas których można było porozmawiać z urzędnikami, zobaczyć jak załatwiane są różne sprawy, zapoznać się z niektórymi formularzami. Po zakończeniu projektu, w kolejnym roku szkolnym powstało Szkolne Koło Młody Obywatel. Zajęliśmy się wtedy ścieżką „Taśmy przeszłości” – to również młodzież wybrała ją z proponowanych przez CEO – samodzielnie po długim spacerze wybrała miejsce w Toruniu, którym się zajęła – był to Dworzec Północ. Uczniowie przeprowadzili wywiady w jego okolicy z wieloma osobami. Uzyskali dzięki temu ciekawe informacje na temat dworca, jego historii i wydarzeń, które się na nim rozegrały. Kolejnym etapem będzie przygotowanie wystawy ukazującej zdobyte informacje. Młodzież z opiekunami ma już pomysł na działanie w nadchodzącym roku szkolnym: chce zająć się prawami kobiet.

DLA CHCĄCEGO NIC TRUDNEGO

Jeżeli tylko młody człowiek wykaże odrobinę zainteresowania, chęci i poświęci nieco wolnego czasu, ma dzięki szkole ogromne pole do popisu. Możliwości działania jest cały wachlarz. Nie zawsze mówi się o tym, że celem zajęć jest kształtowanie postawy patriotycznej. Jednakże cel ten często realizuje się samoczynnie, a postawa patriotyczna budowana jest nieświadomie. Aż tu nagle okazuje się, że uczeń uświadamia sobie, że jest patriotą, choć wcale nie starał się nim stać. Nastąpiło to na skutek zdobywania wiedzy i doświadczeń. I tu dochodzimy do trzeciego filaru patriotyzmu, czyli poczucia więzi z danym terytorium oraz wiązania z nim swoich planów. Na ten element szkoła nie ma już żadnego wpływu, jednak do kształtowania dwóch poprzednich ma dogodne warunki. Trzeci składnik patriotyzmu kształtuje się na podstawie dwóch poprzednich: wiedzy o danym regionie i działalności na jego rzecz, a w tej dziedzinie możliwości szkoły są ogromne.

ABC bezpieczeństwa

Nowe i dodatkowe regulacje prawne

Bezpieczeństwo to stan niezagrożenia; pewność, że nic nie zagraża

Z końcem listopada roku szkolnego 2018/2019 zaczęło obowiązywać nowe rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach.

MEN przygotowało kilka istotnych poprawek mających na celu ułatwienie funkcjonowania szkół i placówek w zakresie bezpieczeństwa. Umożliwiając szkołom dostosowanie organizacji pracy do nowych przepisów, dano dyrektorom czas na wprowadzenie niektórych zmian do 1 marca 2019 roku, a pozostałe zmiany wchodzi po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

W nowym akcie prawnym wprowadzono następujące zmiany:

- podczas przeprowadzenia prac remontowych, naprawczych lub istniejących w czasie funkcjonowania szkoły lub placówki pracę należy tak zorganizować, aby nie narażała na niebezpieczeństwo i nie była uciążliwa dla osób przebywających pod opieką szkoły lub placówki, pamiętając przy tym o zastosowaniu szczególnych środków ostrożności. Miejsca, w których prowadzone będą prace, powinny być zabezpieczone przed uczniami i osobami nieuprawnionymi
- oprócz protokołu powypadkowego i rejestru wypadków wprowadzono dodatkowo rejestr wyjść grupowych uczniów, które nie są wycieczkami – wpisy w rejestrze wyjścia grupowego będą wymagały akceptacji dyrektora szkoły. Protokół powypadkowy należy sporządzić w ciągu 21 dni i doręczyć niezwłocznie osobom uprawnionym do zaznajomienia z materiałami postępowania
- wprowadzono również obowiązek uwzględnienia w planie zajęć dydaktyczno-wychowawczych równomiernego obciążenia uczniów zajęciami w po-

szczególnych dniach tygodnia i zróżnicowania zajęć w ciągu dnia, uwzględniając przy tym możliwości psychofizyczne uczniów

- w kwestii przerw międzylekcyjnych dyrektor po zasięgnięciu opinii rady rodziców i samorządu uczniowskiego będzie zobowiązany ustalić długość przerw w taki sposób, aby racjonalnie dostosować do potrzeb społeczności szkolnej, umożliwiając tym spożycie posiłków. Dyrektor dostosuje długość i organizację przerw **do 1 marca 2019 roku**

- poszerzony został zakres zapisów do kuchni i jadalni. Do dotychczasowego dodano zapis, iż jadalnie lub inne pomieszczenia umożliwiają bezpieczne i higieniczne spożycie posiłków

- zapewnienie uczniom szafek na podręczniki i przybory w pomieszczeniach szkolnych w celu zminimalizowania problemów zdrowotnych negatywnie wpływających na rozwój dziecka, a związanych z nadmiernym obciążeniem tornistrów

- rozszerzono również grupę osób o pracowników szkolnych, która musi być przeszkolona w zakresie udzielania pierwszej pomocy. Dotychczas przepisy wymieniały tylko nauczycieli. Te zapisy mają wpłynąć na zwiększenie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży podczas pobytu w szkole. Ponieważ w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia liczy się czas udzielenia poszkodowanemu pierwszej pomocy w szkole lub placówce. Dyrektor zapewni przeszkolenie pracowników niebędących nauczycielami z zakresu pierwszej pomocy **do 1 marca 2019 roku**

- pomieszczenia szkolne, w tym również świetlica powinny być wyposażone w apteczkę zaopatrzoną w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy i instrukcję o zasadach udzielania tej pomocy

Wzór rejestru wyjść grupowych uczniów

Lp.	Data	Miejsce wyjścia/zbiórki	Godz. wyjścia	Cel/Program wyjścia	Miejsce powrotu	Godz. powrotu	Opiekun/opiekunowie	Liczba uczniów	Uwagi	Godz. wyjścia opiekunów	Podpis dyrektora szkoły
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12
1											
2											
3											

- uszczegółowiono również przepisy o tym, jak należy przechowywać substancje chemiczne i ich mieszaniny. Powinny być one umieszczone w odpowiednich pojemnikach zabezpieczających przed ich szkodliwym działaniem, opatrzonych etykietami zawierającymi nazwę substancji chemicznej lub mieszaniny tych substancji oraz powinny być one przechowywane w zamkniętych pomieszczeniach specjalnie przystosowanych do tego celu. Dyrektor udostępnia karty charakterystyk substancji i mieszanin niebezpiecznych osobom prowadzącym zajęcia z tymi środkami. Osoba prowadząca zajęcia jest zobowiązana do zapoznania uczniów z tymi kartami
- uszczegółowiono przepis dotyczący zimowych warunków atmosferycznych. Mówi on, że szkoły w razie opadów śniegu na swoim terenie oczyszczają z śniegu i lodu oraz mogą użyć środków adekwatnych do potrzeb w celu zabezpieczenia przed poślizgiem, a nie tylko piasku
- przy zawieszaniu zajęć z przyczyn wymienionych w rozporządzeniu, wprowadzony został obowiązek informowania organu sprawującego nadzór pedagogiczny. Tej czynności może dokonać organ nadzoru pedagogicznego lub dyrektor
- broń palna oraz inna broń zdolna do rażenia celów może być używana w celach szkoleniowych i sportowych tylko na strzelnicach. Strzelnice organizowane w szkołach lub placówkach muszą posiadać regulamin, który powinien być opracowany zgodnie z przepisami. Uczniowie przed przystąpieniem do strzelania z broni sportowej powinni być zaznajomieni z zasadami korzystania ze strzelnicy i bezpiecznego obchodzenia się z bronią. Zajęcia na strzelnicy może prowadzić tylko osoba spełniająca warunki ujęte w ustawie o broni i amunicji.

W nowych regulacjach zostały utrzymane sprawdzone rozwiązania zawarte w dotychczasowym rozporządzeniu. **Obowiązki dyrektora szkoły w zakresie bhp.**

I. Zgodnie z rozporządzeniem dyrektor szkoły organizuje i sprawuje nadzór nad bezpiecznymi i higienicznymi warunkami nauki i pracy, a w szczególności:

- zapewnia uczniom oraz pracownikom bezpieczne i higieniczne warunki pracy i nauki w czasie ich pobytu w szkole oraz podczas zajęć obowiązkowych i nadobowiązkowych organizowanych przez szkołę poza jej terenem
- organizuje dla pracowników szkoły różne formy szkolenia w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, zapoznaje ich na bieżąco z nowymi przepisami, instrukcjami i wytycznymi w tym zakresie oraz sprawuje nadzór nad przestrzeganiem tych przepisów przez osoby prowadzące zajęcia z uczniami
- nadzoruje przestrzeganie przepisów oraz zasad bhp na zajęciach lekcyjnych i pozaszkolnych przez nauczycieli oraz przez innych pracowników szkoły w czasie ich pracy

- wydaje polecenia usunięcia uchybień w tym zakresie oraz kontroluje ich wykonanie
- niezwłocznie przerywa zajęcia, jeżeli stan zagrożenia powstanie lub ujawni się w czasie zajęć i wyprowadza z zagrożonych miejsc osoby powierzone opiece szkoły lub placówki

- analizuje wypadki uczniów i pracowników szkół oraz stosuje działania profilaktyczne zapobiegające nawet drobnym wypadkom

II. W związku z tym, że dyrektor szkoły jest pracodawcą dla zatrudnionych w niej pracowników, jego obowiązkiem, zgodnie z Kodeksem pracy, jest także:

- poddawanie pracowników wymaganiom badaniom lekarskim profilaktycznym (wstępnym, okresowym, kontrolnym)
- poddawanie pracowników wymaganiom szkoleń w dziedzinie bhp (wstępnym, stanowiskowym, okresowym)
- dokonuje udokumentowanej oceny ryzyka zawodowego dla wszystkich prac wykonywanych w szkole lub placówce i informuje pracowników o jej wynikach oraz podjętych środkach profilaktycznych zmniejszających ryzyko
- przeciwdziała mobbingowi, zgodnie z wymogiem art. 94 § Kp
- przestrzega przepisów bhp dotyczących ochrony pracy kobiet
- wykonuje zalecenia społecznego inspektora pracy;
- tworzy służbę bhp (jeśli w szkole zatrudnionych jest więcej niż 100 pracowników)
- tworzy komisję bhp (jeśli zatrudnionych jest więcej niż 250 pracowników).

Jeżeli na terenie placówki prace wykonują osoby zatrudnione przez różnych pracodawców, np. roboty budowlane lub remontowe, to dyrektor szkoły powinien dopilnować, aby pracodawcy ci obowiązkowo wyznaczili koordynatora nadzorującego. Ma on być odpowiedzialny za bezpieczeństwo pracy wszystkich pracowników zatrudnionych w tym samym miejscu oraz za to, aby współpracowali ze sobą.

Bibliografia:

- Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991r. (Dz.U. z 2018r.poz.1457,1560,1669)
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2018r.poz996,1000,1290,1669)
- Ustawa z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2018r. poz. 967)
- Ustawaz26 czerwca1974r. Kodeks Pracy (Dz.U. z 2018r. poz108 ze zm)
- Rozporządzenie MEN z dnia 31października 2018 r. w zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2018 poz.2140);
- Rozporządzenie MENiS z dnia 31grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z2003 Nr 6, poz.69; Dz.U. z2009 Nr139, poz.1130 ;Dz.U. z 2010 Nr215 poz.1408;Dz.U. z 2011 Nr161,poz.968)

Partnerstwo dla uczenia się - od teorii do praktyki

Pilnym wyzwaniem współczesnej szkoły jest pomoc młodym w rozumieniu coraz bardziej skomplikowanego świata, zasad porządku społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Wspomaganie samorozwoju intelektualnego i moralnego wychowanków wymaga spójnych oddziaływań ze strony nauczycieli i rodziców. Obserwacje praktyki edukacyjnej w polskich szkołach przekonują o konieczności rozwijania kompetencji praktyczno-moralnych nauczycieli umożliwiających im prowadzenie dialogu z uczniami i ich rodzicami - ważnymi partnerami w procesie kształcenia i wychowania. W artykule przedstawiono rozwiązania stosowane w praktyce doskonalenia nauczycieli w zakresie rozwijania współpracy z rodzicami na zasadzie dialogu i partnerstwa.

PO CO DIALOG W SZKOLE?

W procesie kształcenia i wychowania dziecka nadrzędnym celem jest rozwój osobowościowy ucznia. Z tego powodu nauczyciele, w imię dobra dziecka za wszelką cenę zabiegają o dobre relacje z rodzicami, nawet wtedy, gdy nie jest to łatwe i proste. Współpraca nauczycieli i rodziców jest istotnym czynnikiem prawidłowego funkcjonowania szkoły i rodziny, który warunkuje harmonijny rozwój uczniów, wpływa na ich postępy w nauce, daje też szansę ciągłego doskonalenia się nauczycieli i rodziców jako wychowawców odpowiedzialnych za wielostronny rozwój dzieci.

Rodzice są autorytetami dla młodych, stąd ich rola w wychowaniu jest bezdyskusyjna. Szkoła nie może pominąć tego faktu i powinna uwzględniać rodziców jako partnerów w procesie kształcenia i wychowania młodego pokolenia.

Biorąc pod uwagę doświadczenia szkół z krajów Unii Europejskiej, można z całą pewnością stwierdzić, że współpraca między nauczycielami a rodzicami stanowi podstawę budowania demokracji autonomicznej szkoły.

Kwestia obecności rodziców w polskiej szkole jest uregulowana szeregiem aktów prawnych. Jednym z nich jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie

wymagań wobec szkół i placówek. W dokumencie tym sformułowano wymaganie 6 - *Rodzice są partnerami szkoły lub placówki* i ustalono następujące warunki jego spełnienia:

- a) Rodzice współdecydują w sprawach szkoły lub placówki i uczestniczą w podejmowanych działaniach.
- b) Szkoła lub placówka współpracuje z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci.
- c) Szkoła lub placówka pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy.¹

Wymaganie obliuguje szkoły do współdziałania nauczycieli i rodziców i zachęca do uczynienia z rodziców partnerów w procesie kształcenia. Budowanie partnerskich relacji wymaga ze strony szkoły tworzenia możliwości do kontaktowania się (komunikowania się) rodziców z nauczycielami i osobami odpowiedzialnymi za kierowanie szkołą/placówką. Sytuacje te można wykorzystać do zbierania opinii na temat pracy szkoły i realizowanego w niej procesu edukacyjnego, jak również do informowania rodziców o intencjach i celach pracy szkoły. Partnerstwo może również zakładać angażowanie rodziców do podejmowania decyzji dotyczących szkoły, począwszy od informowania o swoich zamierzeniach, przez konsultacje dotyczące ważnych problemów, po uczestnictwo rodziców w podejmowaniu decyzji dotyczących szkoły (między innymi w ramach określonych statutem kompetencji rodziców). Ważnym wymiarem partnerstwa jest przekazywanie rodzicom informacji o rozwoju ich dzieci.

W KIERUNKU UCZĄCEJ SIĘ SZKOŁY

Od lat w naszej placówce obserwujemy niestabilne zainteresowanie nauczycieli doskonaleniem swoich kompetencji zawodowych w zakresie budowania partnerskich relacji z rodzicami. Nie jest to łatwe zadanie, biorąc pod uwagę zróżnicowany poziom zainteresowania rodziców procesem edukacyjnym prowadzonym w danej szkole. Daje się zauważyć stopniowy spadek tego zainteresowania na kolejnych

¹Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek Dz.U. z 2017r., poz.1611

etapach edukacyjnych. Podczas warsztatów prowadzonych dla nauczycieli poszukujemy przyczyn tego zjawiska, aby móc zastanowić się nad podejmowaniem działań skutecznie zachęcających rodziców do współpracy na zasadzie partnerstwa. Podczas zajęć określono szereg istotnych przeszkód zarówno ze strony rodziców, jak też nauczycieli, które utrudniają budowanie partnerskich relacji. Zauważono, że niedomagania we współdziałaniu nauczycieli i rodziców mogą wynikać na przykład z wzajemnej nieufności, zbyt dużego obarczania się odpowiedzialnością za wychowanie. Rodziców często razi fakt przyjmowania przez nauczycieli postawy lepiej poinformowanych i wszystko wiedzących. Istotnymi barierami, które wskazują sami rodzice są: złe doświadczenia z poprzednich kontaktów ze szkołą, brak wyraźnie określonych i zróżnicowanych form i procedur kontaktowania się z nauczycielami, czasem nierealistyczne wymagania i oczekiwania z ich strony np. w zakresie wspomagania dzieci przy odrabianiu prac domowych w sytuacji, gdy obowiązki domowe/zawodowe nie pozwalają na podjęcie tego wyzwania. Istotną przeszkodą w tworzeniu partnerskich relacji jest niewielka gotowość rodziców do podjęcia takiej współpracy, często przeszkadza psychologiczny i społeczny dystans oraz trudności z wygospodarowaniem czasu na spotkania w szkole.

Również nauczyciele dostrzegają szereg czynników, które mogą być przeszkodą w budowaniu pożądanых relacji z rodzicami. Należą do nich m.in.:

- lęk przed oceną, brakiem akceptacji, krytyką
- brak otwartości na współpracę, czasem niemożność przełamania bariery i dystansu
- trudności w zaakceptowaniu różnych sposobów zachowań rodziców
- złe doświadczenia, stereotypy,
- błędy w komunikacji (niesłuchanie, moralizowanie, pouczanie, niedopuszczanie do głosu, zadawanie zbyt wielu pytań).

Tymczasem z analizy literatury przedmiotu wynika, że skuteczne partnerstwo cechują:

- równość partnerów wobec siebie (znajomość oczekiwań każdej ze stron)
- zaufanie, otwartość i jawność w działaniu
- zaangażowanie
- komunikatywność
- konsensus w planowaniu, solidarność we wdrażaniu,
- koncentracja na rzeczywistych problemach.

W obliczu tak wielu przeszkód i uwarunkowań budowanie partnerskich relacji szkoły z rodzicami jest procesem niezwykle trudnym i długofalowym, wymagającym woli i wysiłku każdej ze stron.

Koniecznym jest w fazie początkowej tego procesu postawienie kluczowych pytań:

1. Po co chcemy współpracować?

2. Co chcemy osiągnąć?

3. Na jakiej płaszczyźnie chcemy współpracować?

4. Jakie problemy chcemy wspólnie rozwiązać?

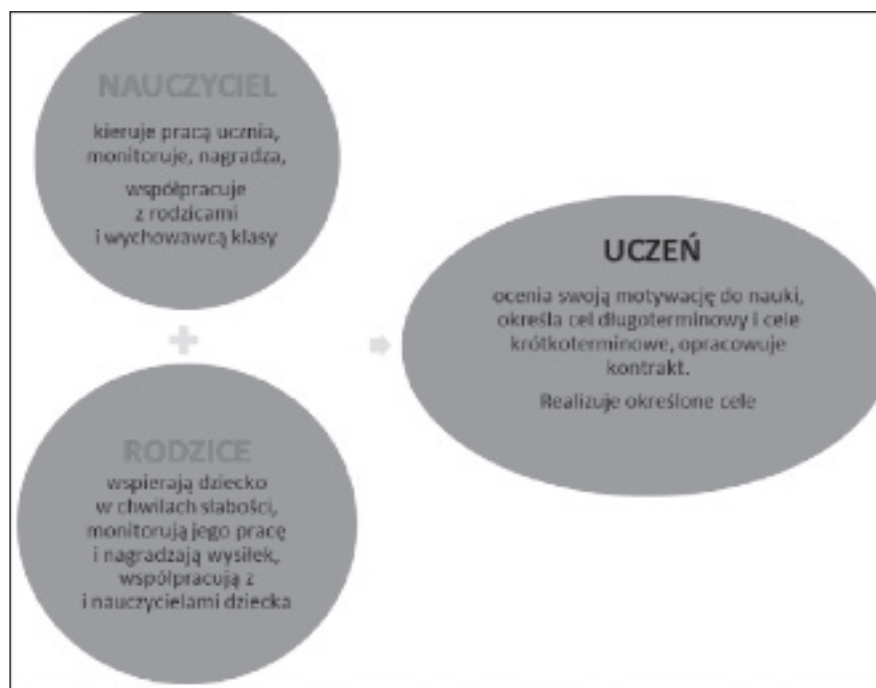
5. Jakie są szanse, a jakie zagrożenia we wzajemnej współpracy?

Oczywiście odpowiedzi na tak postawione pytania powinny być poszukiwane wspólnie przez rodziców i nauczycieli. Jest to początek drogi w kierunku partnerstwa.

Tego typu aktywności z udziałem rodziców i nauczycieli są prowadzone podczas szkoleń realizowanych przez naszą placówkę. Realizujemy je od 5 lat z dużym powodzeniem, obserwując stopniowe zmiany w postawach rodziców i nauczycieli względem siebie.

Podczas szkoleń z udziałem nauczycieli i rodziców dyskutowane są różnorodne rozwiązania prowadzące do stworzenia akceptowanego przez każdą ze stron modelu współpracy. W wyniku dyskusji w wielu grupach szkoleniowych zwrócono uwagę na konieczność podejmowania wspólnego dialogu, przy założeniu, że każdy ma prawo do własnego zdania. Podkreślono, że stosowane powinny być rozwiązania uwzględniające dobro wszystkich, bez trzymania się uparcie indywidualnych korzyści. Konieczna jest też zgoda na wzajemną odpowiedzialność (rodziców i nauczycieli) za jakość współpracy. Istotnym warunkiem dobrych, partnerskich relacji jest stosowanie demokratycznych metod negocjowania i uzgadniania poglądów oraz otwarte i systematyczne przekazywanie sobie informacji. Ponadto zauważono, że podstawą do rozpoczęcia wszelkich działań jest stworzenie przestrzeni (pomieszczenia) do spotkań rodziców i nauczycieli.

Obecnie w szkołach obserwuje się dość powszechne zjawisko osłabionej motywacji uczniów do nauki. Zachęcamy w tej sytuacji nauczycieli do tworzenia systemowych rozwiązań angażujących rodziców w proces motywowania swoich dzieci do nauki. Istotą systemu jest przyjęcie założenia, że każdy uczeń powinien być wdrożony do przyjmowania odpowiedzialności za własną naukę, znać metody i techniki uczenia się. Od najmłodszych lat powinno być kształtowane przekonanie, że uczenie się jest rzeczą niezwykle ważną w życiu człowieka. Bez takiej świadomości trudno wymagać samodzielnego wysiłku w tym zakresie. Pomocnym rozwiązaniem dydaktycznym w tym zakresie może być samoocena motywacji dziecka do nauki oraz kontrakty zawierane przez dziecko z nauczycielem i rodzicem mobilizujące do wyznaczania i osiągania własnych celów edukacyjnych. Model szkolnego systemu motywowania uczniów do nauki promowany podczas szkoleń nauczycieli z udziałem rodziców zaprezentowano na schemacie nr 1.

Szkolny system motywowania ucznia do nauki (opracowanie własne).

Powyższy schemat pokazuje, że kształcenie dzieci jest procesem trójstronnym, gdzie :

Rodzice, będąc „pierwszymi nauczycielami” najlepiej znają możliwości swojego dziecka i dlatego są w stanie skutecznie motywować je do nauki

Uczniowie są adresatami działań rodziców i nauczycieli, jeśli są pozbawieni ich zainteresowania, stają się opornymi i biernymi uczestnikami życia szkoły.

Nauczyciele zaś są przewodnikami po świecie wiedzy.

Opisywany model współpracy był wdrażany pilotażowo w kilku szkołach objętych Programem Kompleksowego Wspomagania Szkół/Placówek realizowanym przez KPCEN we Włocławku od 2013 roku m.in. w Szkole Podstawowej nr 1 w Izbicy Kujawskiej, gdzie odnotowano zdecydowanie większe zaangażowanie rodziców w proces kształcenia ich dzieci. Dzięki zawieraniu kontraktów rodzice uczestniczyli w nauce dzieci, wspierali je w przygotowaniach do egzaminu po klasie szóstej z dobrym skutkiem. Nie odnotowano spektakularnych sukcesów w tej szkole w postaci gwałtownego wzrostu wyników tego egzaminu, ale poprawa z roku na rok była widoczna w skali staninowej.

Inną, ciekawą formą sprzyjającą rozwijaniu partnerskich relacji, którą proponujemy szkołom są debaty prowadzone przez przedstawicieli naszej placówki. Biorą w nich udział nauczyciele, uczniowie

i ich rodzice. Podczas spotkania dyskutowane są różne problemy wynikające z potrzeb szkoły, w tym podnoszone kwestie doskonalenia współpracy między podmiotami edukacyjnymi. Uczestnicy debaty mają okazję wypowiedzieć się na temat swojego funkcjonowania w szkole i zaakcentować własne potrzeby oraz oczekiwania. Debaty prowadzone są tak, aby każdy z uczestników miał poczucie bezpieczeństwa. Rozwiązanie to sprzyja nawiązywaniu dialogu, budowaniu zaufania do siebie. W wielu szkołach obserwujemy stopniowy wzrost otwartości rodziców, nauczycieli i uczniów względem siebie. Jest to zjawisko bardzo pożądane, prowadzące do tworzenia nowoczesnej szkoły - organizacji uczącej się.

Więcej informacji na temat partnerstwa w edukacji zawarto w publikacjach:

1. Bauer J., *Co z tą szkołą? : siedem perspektyw dla uczniów, nauczycieli i rodziców*, Słupsk 2015
2. *Jak budować dobrą szkołę? : potencjał i bariery ewaluacji w oświacie* G. Mazurkiewicz (red.), Kraków 2015.
3. Kubala-Kulpińska A., *Koncepcja Joyce Epstein, czyli partnerstwo w edukacji*, Głos Pedagogiczny, 2018, nr 97.
4. Mendel M., *Nauczyciel z uczniem, rodzicami i lokalną społecznością: koncepcje partnerstwa edukacyjnego*, [w:] *Pedagogika uczesnoszkołna: dyskursy, problemy, rozwiązania* / red. nauk. D. Klus-Stańska, M. Szczepka-Pustkowska, Warszawa 2011.
5. M. Mendel, *Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy*, Gdańsk 2007,
6. L. Tkaczyk, *Partnerstwo edukacyjne warunkiem kształtowania postaw społecznych dziecka w młodszy wieku szkolnym* [w:] *Zeszyty Naukowe WSHE t. XXXVI Nauki Pedagogiczne Zeszyt 12, Pedagogika wobec pytań współczesności*, R. Schulz (red.), Włocławek 2013,
7. L. Tkaczyk, *Współpraca rodziny i szkoły w edukacji dziecka z perspektywy doświadczeń placówki doskonalenia nauczycieli* [w:] *Rodzina wobec globalnej zmiany cywilizacyjno-medialnej* R. Brzezińska (red.), KSW Włocławek 2017.

Dzielimy się wiedzą i doświadczeniem

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kadry Kierowniczej Oświaty zorganizowało 24–26 września 2018 roku XIII Kongres Zarządzania Oświatą, będący „[...] największym w Polsce spotkaniem kadry kierowniczej oświaty – osób, które kierując szkołami, organizując oświatę w samorządach, sprawując nadzór pedagogiczny, chcą aktywnie wpływać na politykę oświatową państwa, być u źródła wydarzeń i zmian. Celem Kongresu jest umożliwienie środowisku oświatowemu udziału w zmianach w polskiej szkole, społecznej oceny działań władz oświatowych, dialogu z resortem oświaty oraz doskonalenie zawodowe” (<http://www.oskko.edu.pl/kongres/>). Jednym z partnerów merytorycznych tego wydarzenia było Kujawsko-Pomorskie Centrum Nauczycieli w Toruniu. Program obejmował kilka bloków tematycznych: warsztat pracy dyrektora – praktyka w dobie zmian; polityka oświatowa; moduł samorządowy (nadzór administracyjny, finansowanie zadań oświatowych, wpływ organu prowadzącego na politykę kadrową organizatora); praca z uczniem, kształcenie, wychowanie i relacje w szkole oraz edukacja przedszkolna.

WYSTĄPIENIE PRZEDSTAWICIELI KPCEN W TORUNIU O NOWYCH TECHNOLOGIACH

W ramach bloku dotyczącego kształcenia zaplanowano wystąpienie pracowników KPCEN w Toruniu, dyrektora Sławomira Żebrowskiego i wicedyrektora Agnieszki Przybyszewskiej – *Nowe technologie kluczem do kształtowania kompetencji kluczowych*. Pokazali szczegółowo możliwości skutecznego zarządzania zadaniami wykorzystując narzędzia cyfrowe oraz chmurę. Mówiąc o zmianach w organizacji własnej pracy, polegających na połączeniu nowych technologii z kształtowaniem kompetencji kluczowych, prelegenci podkreślili, że proces ten powinien odbywać się stopniowo, a jednocześnie w sposób ciągły.

Warsztaty rozpoczęto od problemu wyszukiwania i selekcjonowania informacji: uczestnicy mieli wskazać aktualne kompetencje kluczowe. Poruszony został problem komunikacji w zespole projektowym, komunikacji z nauczycielem i liderem prowadzącym projekt oraz wspólnej pracy dzięki Google Docs. Omówiono funkcjonowanie Google Dysk – przysyłanie i przechowywanie plików z

danymi, możliwość planowania, opracowywania informacji, wspólnej edycji różnego rodzaju pism oraz dokumentowania projektu i jego przebiegu. Uczestnicy warsztatów usłyszeli o przygotowywaniu prezentacji w Google Docs, o bieżącym zarządzaniu projektem – terminach, ogłoszeniach i podziale zadań. Omówiono możliwości wykorzystania Facebooka w kontekście informacyjnym, tworzenia zaproszeń na różne wydarzenia.

Sławomir Żebrowski i Agnieszka Przybyszewska zaprezentowali również sposoby prowadzenia zajęć z uczniami z wykorzystaniem dostępnych nowoczesnych narzędzi oraz Internetu. Były to warsztaty pokazujące inspirujące przykłady wykorzystywania nowych technologii do rozwoju własnego i innych osób, związane z efektywną komunikacją, wykorzystaniem możliwości, jakie daje Internet, kreatywnością i różnymi sposobami myślenia.

WIZYTA STUDENTÓW ZZA WSCHODNIEJ GRANICY

22 października 2018 roku mieliśmy okazję gościć grupę studentów z Ukrainy, Białorusi, Rosji i Mołdawii dzięki nawiązaniu współpracy ze Stowarzyszeniem Inicjatyw Niemożliwych „Motyka”. W KPCEN młodzież zapoznała się z systemem edukacji w Polsce. Danuta Potręć przygotowała prezentację i omówiła wszystkie etapy polskiej edukacji. Młodzież zadawała sporo pytań. Szczególne zainteresowanie budziła relacja szkolnictwo państwowe–szkolnictwo prywatne (różnice, funkcjonowanie, finansowanie, program, proporcje – ile procent szkół w Polsce to placówki prywatne), nauka języków obcych (które są najpopularniejsze, na którym etapie są wprowadzane, ilu języków obcych uczą się dzieci w szkole podstawowej, czy mają możliwość wyboru) oraz zasady, jakimi rządzi się nauczanie po ukończeniu szkoły średniej. Studenci pytali o system panujący na studiach, o kształcenie podyplomowe. Interesowała ich możliwość kontynuacji nauki na studiach w Polsce, dociekali, czy jest to możliwe dla osób dyplomujących się zdaną maturą w innym kraju.

Wnikliwość młodzieży spowodowała, że dyskusja wokół polskiego systemu edukacji była bardzo ożywiona. Czas zaplanowany na wizytę powoli dobiegł końca, a w programie przewidzieliśmy jeszcze prezentację działań KPCEN w Toruniu.

Młodzież otrzymała zatem materiały promocyjne naszej placówki, w tym – specjalnie przygotowaną dla niej prezentację multimedialną w języku angielskim, przybliżającą funkcjonowanie KPCEN.

Przyjazd grupy do Torunia odbywał się w ramach Programu „Study Tours to Poland – wizyty studyjne w Polsce”. Projekt finansowany był ze środków

Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Jego celem była prezentacja najważniejszych aspektów społeczno-politycznych współczesnej Polski młodemu obywatelom zza wschodniej granicy. Program ich pobytu w Toruniu obejmował też m.in. wizytę na UMK i w redakcji „Nowości” oraz spotkanie z samorządowcami.

Dorota Łańcucka

KPCEN we Włocławku

Unijne wsparcie dla młodzieży

EUROPEJSKI KORPUS SOLIDARNOŚCI to nowy program Komisji Europejskiej umożliwiający młodzieży zdobycie cennego doświadczenia, rozwój umiejętności i wniesienie wkładu na rzecz społeczeństwa. EKS promuje solidarność i zaangażowanie, które są fundamentami społeczeństwa obywatelskiego i demokracji. Działania, które są finansowane w ramach programu, odpowiadają na problemy i wyzwania społeczne oraz przyczyniają się do budowania bardziej spójnego społeczeństwa.

Młodzi ludzie i organizacje mogą realizować swoje pomysły i działania w następujących obszarach:

- Wolontariat - projekty wolontariatu umożliwiają goszczenie w organizacji wolontariuszy w okresie od 2 do 12 miesięcy
- Działania lokalne w ramach Projektów Solidarności - pięcioosobowe grupy młodzieży w wieku 18-30 lat mogą realizować działania, które będą odpowiedzią na lokalne wyzwania
- Staże i miejsca pracy - firmy i instytucje z sektora solidarnościowego mogą zaprosić do siebie pracownika lub stażystę na okres od 3 miesięcy do 12 miesięcy

Inauguracja Europejskiego Korpusu Solidarności miała miejsce 30 października 2018 roku podczas konferencji w Warszawie z udziałem m.in. dyrektora Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce, wiceminister edukacji oraz dyrektora generalnego Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, która zarządza

w Polsce programem EKS. W ramach Korpusu młodzi ludzie z mniejszych miast i wsi będą mieli szansę rozwoju kompetencji społecznych i osobistych, które pomogą im w odnalezieniu się na rynku pracy. Przez położenie nacisku na europejski wymiar solidarności, program daje młodzieży wyjątkowe możliwości rozwijania umiejętności interpersonalnych i zdobywania nowej wiedzy, z korzyścią zarówno dla nich, jak i ogółu. Życiowe i nabyte doświadczenia ułatwią młodym ludziom funkcjonowanie zawodowe poprzez lepsze dysponowanie miękkimi kompetencjami, takimi jak: krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, współpraca, umiejętności międzykulturowe, zdolność do porozumiewania się i negocjowania, a przede wszystkim zaangażowanie i pomoc na rzecz innych ludzi. Do końca 2020 roku na finansowanie działań EKS przewidziano 376,5 mln euro.

Szczegółowe informacje dotyczące obszarów tematycznych, możliwego zaangażowania i zasad finansowania znajdują się na <https://europa.eu/youth/solidarity.pl>

Źródła:

<https://www.frse.org.pl/program/europejski-korpus-solidarnosci/>

Zalecenia Rady Europy (22.05.2018), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 4.6.2018

Korzystają Państwo z zasobów Edupolis, zainspirowały Państwa niektóre rozwiązania, prosimy o podzielenie się z Czytelnikami swoimi refleksjami na ten temat.

Redakcja

Dorota Łańcucka
KPCEN we Włocławku

Jak kształcą zawodowo w Prowansji?

W dniach 17-22 września dyrektorzy i nauczyciele szkół i placówek województwa kujawsko-pomorskiego wzięli udział w wyjeździe studyjnym do Francji, którego tematem przewodnim była *Współpraca szkół z pracodawcami w obszarze doradztwa zawodowego- rozwój regionów* na przykładzie regionu Provence - Alpes - Cote D'Azur. Wizytę organizacyjnie i programowo przygotowało Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku we współpracy z Unią Europejskich Federalistów Polska. Francuskie szkolnictwo zawodowe jest jednolite, bezpłatne i świeckie. Znajduje się pod ścisłą kontrolą państwa i jest przez państwo finansowane. System edukacji zapewnia jednocześnie swobodę wyboru pomiędzy oświatą publiczną i prywatną oraz neutralność pod względem politycznym i ideowym programu nauczania. **Kształcenie zawodowe we Francji cieszy się dużą popularnością (wybiera je prawie 80% uczniów gimnazjów), a absolwenci szybko znajdują niezłe płatną pracę. Tworzone profile są adekwatne do potrzeb regionu i funkcjonujących tam przedsiębiorców.** W Prowansji są to najczęściej kierunki gastronomiczne, hotelarskie, handlowe z możliwością uzyskania wąskich specjalności na kursach dla dorosłych, np. z hodowli ostryg lub dla załóg jachtów, czy żaglówek.

Nauka w praktyce

Dyplom CAP (certyfikat umiejętności zawodowych) uczniowie uzyskują już po 2 latach intensywnej nauki, a chętni na zawodowy dyplom maturalny (BAC) uczą się o rok dłużej. Podczas 2 kolejnych lat można uzyskać dodatkowe umiejętności w wybranym wcześniej obszarze, a dotyczące już bardziej organizacji i zarządzania. W Liceum Zawodowym im. Alexandra Dumasa (pisarz rozsmakował się kiedyś w melonach rosnących na okolicznych polach) w Cavaillon kształcą się także przyszli mechanicy, kierowcy i logistycy. Natomiast w Liceum im. Augusta Escoffiera w Cannes sur Mer, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom placówek medycznych oraz nowym procedurom i wymaganiom, otwarto niedawno kierunek specjali-

sta sterylizator/ka. Szkoły zawodowe prowadzą działalność usługowo-gospodarczą, więc uczniowie nie boją się rynku pracy. Dodatkowo odbywają praktyki zawodowe u lokalnych pracodawców - obligatoryjnie 7-8 tygodni. W odwiedzonych przez nas placówkach uczniowie komercyjnie przygotowują i serwują posiłki, w klasach mechanicznych czy kształcących kierowców odpłatnie świadczą usługi naprawcze i transportowe.

We Francji wszyscy nauczyciele na każdym etapie kształcenia doradzają swoim uczniom w wyborze zawodu i dalszej ścieżki edukacyjnej, a w klasach maturalnych realizowane są obligatoryjnie 2 godziny zajęć z doradztwa zawodowego. Ciekawym rozwiązaniem w zakresie doradztwa jest oferta 92 campusów funkcjonujących w różnych branżach na terenie całej Francji. W nowoczesne placówki zainwestowało państwo i regiony we współpracy z przedsiębiorstwami, wzorując się na modelu amerykańskim. Podczas prezentacji w centrum szkoleniowo-doradczym im. Paula Augiera w Nicei zapoznaliśmy się z zadaniami kampusu, do których należą m.in. modyfikowanie umiejętności ucznia adekwatnie do potrzeb rynku

pracy, kierowanie na staże, pośredniczenie w znalezieniu pracy. Ponadto bezpłatnie organizuje się spotkania pedagogiczne i informacyjno-doskonalące dla nauczycieli, ułatwia wymianę doświadczeń między nimi oraz współpracę międzynarodową. W nicejski campus region zainwestował 35 mln euro, a jego specjalizacją są branże turystyczna, hotelarska i gastronomiczna.

Dużym przeżyciem dla uczestników studyjnego wyjazdu była wizyta w szkole podstawowej Celestyna Freineta w Vence, którą stworzył w latach 30. XX wieku. Teraz szkoła funkcjonuje jako placówka publiczna, ale ściśle wg podstaw filozoficznych, psychologicznych i pedagogicznych freinetowskiej koncepcji Nowoczesnej Szkoły. W Ecole Freinet do 11 roku życia (we Francji nauka rozpoczyna się w wieku 6 lat) zawsze uczy się 66 dzieci. W skromnych, szkolnych budynkach zajęcia odbywają się przy wspólnych stołach, według planu ułożonego przez samych uczniów. Wszyscy demokratycznie ustalają, kto danego dnia podleje ogródek czy nakarmi kury. Nauczyciel pełni rolę opiekuna i doradcy, wskazuje też ewentualnie uczniowi źródła niezbędne do przygotowania referatu na dany temat. Jednak to uczeń decyduje o tempie swojej pracy. Samokształcenie umożliwiają fiszki ułożone według stopni trudności. Uczniowie znajdują też na nich wskazówki, gdzie mogą szukać dodatkowych informacji. **Freinet mówił, że *dziecko chce i potrafi się samodzielnie uczyć, jeżeli stworzy mu się warunki sprzyjające rozwojowi. Naturalną potrzebą ucznia w szkole jest nie zabawa, lecz praca, jednak musi być to wysiłek celowy i świadomy. Nikt nie lubi wykonywać zadań nieużytecznych.***

Warunki i sytuacje, w jakich rozwijają się dzieci, są przyjazne, naturalne i dają dużą swobodę tworzenia. W oczywisty sposób kształcą u nich samodzielność, odpowiedzialność, współpracę i komunikację. Naszą uwagę zwróciły odwaga i chęć opowiadania o tym, czym uczniowie się zajmują, czujność i spontaniczność reagowania, opiekuńczość i troska o młodszych. Na kolejnych etapach kształcenia absolwenci freinetowskich szkół wyróżniają się większą dojrzałością, znajomością swoich możliwości, łatwiej im podejmować decyzje, chętnie współpracują w zespole i komunikują się z otoczeniem.

Ze wzgórza, na którym położona jest szkoła, roztacza się przepiękny widok na miasteczko i prowansalskie wzgórza. W Vence warto odwiedzić także willę Alexandrine, w której mieszkał Witold Gombrowicz, w katedrze NMP obejrzeć mozaikę Marca Chagalla, a w Kaplicy Różańcowej stację drogi krzyżowej Henri Matisa. Na miejscowym targu trzeba koniecznie spróbować specjałów oferowanych przez lokalnych producentów. Turystyka napędza koniunkturę, ale zarówno produkty spożywcze, jak i kosmetyczne mają swoją tradycję i popartą wysoką jakością markę. O *Sztuce kulinarnej Francji w oparciu o zdrową żywność i ekologiczne uprawy* opowiedziała nam

podczas swojego wykładu w Cavaillon dr inż. Anna Chlebowska-Śmigiel ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Przyroda i klimat tego śródziemnomorskiego regionu od lat inspirują artystów i pisarzy, słońcem Prowansji delectowali się Cezanne, van Gogh, Picasso. Nic więc dziwnego, że obecna z nami prof. Małgorzata Makiewicz z Uniwersytetu Szczecińskiego, która przygotowała dla uczestników wykład „O foto-edukacji matematycznej”, wykonała serię interesujących zdjęć Lazurowego Wybrzeża okiem matematyka. Piękna Nicea przyciąga galeriami, muzeami, morskim spa i gwarem Placu Massena. Cannes we wrześniu jest dużo spokojniejsze, a restauratorzy powoli obliczają sezonowe zyski, właśnie zakończyły się targi jachtowe... Perłą regionu są oczywiście prowansalskie miasteczka - pachnące lawendą i ziołami Gordes, Lacoste Markiza de Sade, które teraz należy do dyktatora mody Pierra Cardin czy Menerbes, w którym Peter Mayle opisał uroki wiejskiego życia na francuskiej prowincji.

W Grasse odwiedziliśmy Fragonard, jedną z twórci perfum, gdzie według tradycyjnych receptur produkuje się olejki, perfumy, mydełka, żele i balsamy. Łagodny mikroklimat i odpowiednia gleba sprzyjają uprawom róż, jaśminów i mimozy. Pozostałe komponenty sprowadza się z różnych części świata - z Polski spore ilości kory brzoź i pączki krzewów czarnej porzeczki. Aby otrzymać litr esencji np. jaśminowej, trzeba zebrać tonę kwiatów jaśminu. Grasse skupia ponad połowę francuskiego obrotu handlowego w przemyśle perfumeryjnym - ok. 1,5 mld dolarów rocznie. Znakomita jakość zapachów, sposób produkcji, ich przechowywania i sprzedaży zapewniają producentom ogromny popyt na ich wyroby, w związku z tym nie trzeba inwestować wiele w tzw. szeroko rozumianą promocję.

W rankingu unijnych podregionów UE (276 tzw. NUTS) region Prowansja - Alpy - Lazurowe Wybrzeże nie spada poniżej pierwszej piętnastki, biorąc pod uwagę wskaźnik PKB na jednego mieszkańca.

Tak się złożyło, że mogliśmy sprawdzić jakość kształcenia zawodowego w regionie Provence - Alpes - Cote D'Azur, degustując pyszne dania serwowane przez uczniów zawodowych liceów w Cavaillon i Cagnes sur Mer, a także bezpiecznie podróżując po krętych i stromych drogach Prowansji autokarem prowadzonym przez Christelle, absolwentkę liceum z Cavaillon z dyplomem CAP. Profesjonalizm w najlepszym wydaniu! Z kolei siostra naszej szoferki, ukończyła wizytowane przez naszą grupę liceum zawodowe w Cagnes sur Mer w klasie kształcącej kucharzy i restauratorów. Dzisiaj prowadzi tam jedną z bardziej cenionych restauracji na Lazurowym Wybrzeżu. Dyplom francuskiej szkoły zawodowej daje zielone światło na dobre życie, a obie siostry są z niego dumne!

dr Lucyna Myszka-Strychalska

Wydział Studiów Edukacyjnych Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Szkoła Podstawowa w Lubiczu Górnym

Konferencja „Uczeń nietypowy, czyli wyjątkowy”

W Szkole Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Lubiczu Górnym odbyła się II Naukowo-Metodyczna Konferencja zatytułowana *Uczeń nietypowy, czyli wyjątkowy – nauczyciel w pracy z młodym człowiekiem a wyzwania XXI wieku*. Organizatorami przedsięwzięcia byli nauczyciele – członkowie zespołów pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz kształcenia integracyjnego i wczesnego wspomagania rozwoju dziecka tejże szkoły. Komitet organizacyjny konferencji tworzyły Marlena Szamska-Kuczwalska, Justyna Sadowska oraz Lucyna Myszka-Strychalska. Wydarzenie zostało objęte honorowym patronatem Wójta Gminy Lubicz Marka Olszewskiego oraz Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu prof. zw. dr hab. Agnieszki Cybal-Michalskiej. Impreza adresowana była do pracowników instytucji edukacyjnych i społecznych, a zatem nauczycieli, pedagogów, specjalistów, metodyków oraz wszystkich zainteresowanych osób, które w swojej codziennej pracy zderzają się z młodymi ludźmi oraz doświadczają wyzwań pracy pedagogicznej.

prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski podczas wykładu, fot. uczniowie z Lubicz TV

Tegoroczna konferencja była drugą z cyklu *Uczeń nietypowy, czyli wyjątkowy*. Pierwsza, realizowana pod hasłem *Praca z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi* miała miejsce w 2017 roku. Inspiracją dla tej inicjatywy był fakt, iż Szkoła Podstawowa w Lubiczu Górnym jest placówką z oddziałami integracyjnymi i posiada liczne grono uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Od kilku lat w szkole organizowana jest Paraolimpiada Integracyjna *Razem możemy więcej* (w tym roku miała miejsce IV edycja), na którą zapraszane są dzieci i młodzież z różnych placówek funkcjonujących na terenie gminy Lubicz i powiatu toruńskiego. Z biegiem czasu narodziła się potrzeba zaaranżowania przedsięwzięcia skierowanego do nauczycieli oraz rodziców, którzy mają kontakt z młodymi ludźmi przejawiającymi różnego rodzaju trudności edukacyjno-wychowawcze. Dynamiczne przemiany współczesnej rzeczywistości, przyczyniają się do generowania coraz bardziej złożonych problemów szkolnych, wymagających poszukiwania nowych metod pracy i rozwiązań znajdujących swoje zastosowanie w konkretnych przypadkach. W efekcie postanowiono

nawiązać współpracę z różnymi instytucjami, w których pracują specjaliści legitymujący się wiedzą i doświadczeniem w pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Okazało się, iż inicjatywa spotkała się z pozytywnym zainteresowaniem przedstawicieli środowiska akademickiego, które wyraziło chęć prowadzenia prelekcji i warsztatów dla rodziców i nauczycieli.

Konferencja sta-nowi przykład działań wzmacniających współpracę szkoły z otoczeniem. O tym, iż motywy jej założenia były słuszne świadczy fakt, iż w tegorocznym spotkaniu wzięło udział ponad 120 osób będących

reprezentantami 40 różnych instytucji, w tym nie tylko szkół podstawowych i średnich, ale także przedszkoli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, centrów doradztwa metodycznego i fundacji działających na rzecz dzieci i młodzieży.

Temat tegorocznej konferencji został poświęcony osobie nauczyciela, którego doniosłości roli w systemie edukacji nie sposób przecenić. Na jego barkach spoczywa bowiem odpowiedzialność za stan oświaty oraz zadanie wdrażania reform. Wykonywana przez niego praca niesie za sobą szereg sytuacji, mogących być źródłem różnorodnych trudności i stresu. Bariery finansowo-organizacyjne, warunki pracy, konieczność nieustannego doskonalenia zawodowego, narastające problemy wychowawcze, obciążenie emocjonalne wynikające z nawiązywania bliskich kontaktów interpersonalnych z wychowankami, to tylko niektóre czynniki niekorzystnie oddziałujące na kondycję psychofizyczną współczesnego nauczyciela. Scharakteryzowana sytuacja może skutkować jego wypaleniem zawodowym, stanami depresyjnymi, wyczerpaniem emocjonalnym, utratą zaangażowania i motywacji do pracy czy też zdepersonalizowanym podejściem do wykonywanych zadań. Dodatkowym sprawdzianem dla pedagogów okazuje się praca z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, których osobliwość i niepowtarzalność przejawianych trudności, wymaga poszukiwania innowacyjnych, często niekonwencjonalnych rozwiązań.

Cele konferencji były zogniskowane wokół poszukiwania sposobów radzenia sobie z różnymi trudnościami szkolnymi, traktowania sytuacji zawodowych w kategoriach wyzwania oraz inspirowania do identyfikowania czynników pozwalających na odczuwanie satysfakcji z zawodu nauczyciela. Konferencja w swoich założeniach stanowiła okazję do stworzenia płaszczyzny sprzyjającej wymianie doświadczeń oraz spostrzeżeń między praktykami oraz naukowcami odnośnie do zawodu pedagoga i specyfiki jego pracy z młodym człowiekiem, ze szczególnym zwróceniem uwagi na uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Projektowane spotkanie było szansą nie tylko wymiany poglądów i podjęcia dyskusji nad zarysowanym obszarem tematycznym, ale także zapoznania się z różnorodnymi sposobami pozwalającymi na zadbanie przez nauczycieli o własną kondycję i dobre samopoczucie w pracy.

W pierwszym wystąpieniu prof. zw. dr hab. Stanisław Dylak podjął refleksję nad użytecznością wiedzy zdobywanej przez uczniów w szkole i jej adekwatnością do współczesnych czasów zdominowanych przez postęp technologiczny. Poruszył bardzo istotne kwestie związane ze specyfiką pracy nauczyciela w odniesieniu do najnowszych doniesień w badaniach nad sztuczną inteligencją, podmiotowością w procesie edukacyjnym oraz

dylematami moralnymi pedagogów odnoszącymi się do dobieranych przez nich metod nauczania. Wskazał również, iż w pracy z młodym człowiekiem nie powinno zabraknąć zajęć praktycznych ukierunkowanych na doskonalenie jego wyobraźni oraz umiejętności współpracy. Dopełnieniem wypowiedzi profesora była zaprezentowana przez niego literatura, z którą polecił zapoznać się swoim słuchaczom. Z kolei prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski mówił o ważnej roli relacji pomiędzy nauczycielem i uczniem w procesie wychowawczym. Zaznaczył, iż niezbędnym elementem determinującym efektywność różnorodnych oddziaływań pedagogicznych jest życzliwy kontakt wychowawcy z wychowankiem. Zdecydowanie trudniej wyegzekwować u niego określone zachowanie w sytuacji braku wzajemnej sympatii, co pogłębia dystans interpersonalny i uniemożliwia zrozumienie. W tym kontekście zwrócił uwagę na wartość pozytywnej informacji zwrotnej w zwiększaniu skuteczności oddziaływań wychowawczych oraz przyjął krytyczne stanowisko w kwestii biurokratyzacji procesu wychowawczego i punktowych systemów oceniania zachowania w szkołach. W części plenarnej głos zabrała również kujawsko-pomorska wicekurator oświaty Maria Mazurkiewicz, która podziękowała za zaproszenie oraz podkreśliła, iż istotną rolę w szkole odgrywają nie tylko nietypowi uczniowie, ale również nieszablonowi, dbający o swój nieustanny rozwój nauczyciele odpowiadający na potrzeby środowiska.

Członkowie konferencji mieli również możliwość wzięcia udziału w jednym z dziesięciu warsztatów, podczas których zdobywali praktyczną wiedzę na temat sposobów radzenia sobie w różnych sytuacjach zawodowych oraz identyfikowania czynników pozwalających na odczuwanie satysfakcji z zawodu nauczyciela. Warsztaty prowadzili zaproszeni goście będący reprezentantami Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu oraz Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego z oddziału w Toruniu.

Warsztaty prof. UAM dr hab. Jacka Pyżalskiego były poświęcone zagadnieniu integracji zespołu klasowego. Stanowiły okazję poznania i zrozumienia rozwiązań, które zmniejszają ryzyko wykluczenia i agresji wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dr Paulina Peret-Drażewska (UAM) mówiła o *work-life balance* w pracy nauczyciela, czyli o tym, w jaki sposób zachowywać równowagę pomiędzy życiem prywatnym i zawodowym. Uczestnicy zajęć zaproponowanych przez dr Magdalenę Barańską (UAM) i dr Monikę Christoph (UAM) zapoznawali się z tematyką konfliktu w otoczeniu nauczyciela. Zaznajamiali się z metodyką adekwatnego reagowania

na sytuacje sporne, pomyślnego zarządzania kolejnymi etapami przechodzenia i radzenia sobie z nieporozumieniami oraz dialogowym, negocjacyjnym ich rozwiązywaniem. Dr Agnieszka Skowrońska-Pućka (UAM) oraz dr Joanna Kozielska (UAM) dzieliły się swoją wiedzą odnośnie automotywacji w pracy nauczyciela. Uczestnicy warsztatów poznawali praktyczne narzędzia, przydane nie tylko przy okazji realizowania celów zawodowych, ale i osobistych. Dr Ewa Kasperek-Golimowska (UAM) pochyliła się nad kwestią stresu. Prezentowała ćwiczenia umiejętności prozdrowotnego odreagowywania napięć i stosowania skutecznych technik relaksacji, a także strategię nabierania dystansu do różnorodnych zadań. Propozycja dr Anny Gulczyńskiej (UAM) oscylowała wokół problematyki depresji. Podczas spotkania przedstawiała sposoby rozpoznawania jej symptomów oraz charakterystykę przebiegu kolejnych stadiów, a także zaznajamiała z profilaktyką tego zaburzenia. Dr Sylwia Jaskulska (UAM) skoncentrowała się na emocjach towarzyszących zawodowi nauczyciela, w tym przede wszystkim na doskonaleniu umiejętności budowania i podtrzymywania dobrego klimatu w grupie oraz podnoszeniu własnego komfortu w pracy poprzez pozytywne nastawienie. Niemniej interesującą propozycją były warsztaty prowadzone przez mgr Magdalenę Budzyńską (SP w Turznie, PSN/JN) oraz mgr Reginę Strzemeską (KPCEN, UMK) zatytułowane *Jak (współ)pracować w zespole i z zespołem według niemieckiej koncepcji*

Erlebnispädagogik? Fenomen zajęć polegał na tym, iż odbywały się one na świeżym powietrzu. Członkowie doskonalili swoje umiejętności pracy zespołowej i wzbogacali wiedzę dotyczącą wzmacniania relacji w grupie oraz budowania wzajemnego zaufania. Na warsztatach dr Iwony Murawskiej (UMK, SP w Lubiczu Górnym) uczestnicy poznawali techniki prawidłowej emisji głosu, w tym również ćwiczenia postawy ciała, oddechu, mięśnia przepony i artykulacji. Z kolei dr Lucyna Myszka-Strychalska (UAM, SP w Lubiczu Górnym) pochyliła się nad kwestią dostrzegania mocnych stron swojej pracy przez nauczycieli. Uczestnicy rozpoznawali własne zasoby, które mogą okazać się przydatne w pracy zawodowej i sprzyjać odnoszeniu sukcesów.

Wydarzenie uświetnił występ chóru szkolnego *Gaudium Cantates* prowadzonego przez Aleksandrę Kwiatkowską oraz Ariela Radomińskiego. Konferencję podsumowała dyrektor Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Lubiczu Górnym Joanna Ardanowska. Podziękowała przybyłym gościom za obecność oraz zapowiedziała kolejne edycje inicjatywy.

Należy żywić nadzieję, iż zdobyta podczas wystąpień prelegentów oraz warsztatów wiedza i praktyczne umiejętności, stały się dla uczestników wydarzenia inspiracją do dalszych poszukiwań poznawczych oraz podejmowania różnorodnych działań na rzecz dobra własnego i swoich podopiecznych.

Ewa Burzyńska

Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nakle nad Notecią

Światowy dzień zdrowia psychicznego

10 października obchodzony jest ŚWIATOWY DZIEŃ ZDROWIA PSYCHICZNEGO, dlatego też poradnia każdego roku w październiku organizuje jednodniowe Punkty Konsultacyjne w szkołach ponadgimnazjalnych, oferując wsparcie dla uczniów, rodziców i nauczycieli.

W tym roku psycholodzy, pedagodzy oraz socjoterapeuci udzielili łącznie 49 porad dla młodzieży oraz 9 dla dorosłych. Coroczne wizyty w szkołach są odpowiedzią na zgłaszane potrzeby potwierdzone naszymi własnymi obserwacjami. Chcemy być bliżej szkoły i uczniów, ułatwić dostęp do specjalistów, zachęcić do szukania pomocy, a także upowszechniać wiedzę na temat zdrowia psychicznego oraz wzmacniać świadomość potrzeby wsparcia w przypadku wystąpienia trudności i wyzwania, z którymi sobie nie radzimy.

Zdrowie psychiczne oznacza brak objawów zaburzeń psychicznych. Oznacza też harmonię w obrębie struktury osobowości, równowagę ze środowiskiem społecznym, dobre samopoczucie, zdolność do pracy, miłości i działalności twórczej.

Choroby psychiczne występowały zawsze. Różne było podejście społeczeństw wobec osób chorych psychicznie. Mimo postępu medycyny i większej samoświadomości ludzi zaburzenia zdrowia psychicznego występują i będą nadal obecne, tym bardziej, że cywilizacja niesie ze sobą duże obciążenia i zagrożenia, a tempo życia nie sprzyja walce ze stresem i równowadze emocjonalnej.

Choroba zawsze niesie ze sobą cierpienie. Chory psychicznie cierpi często podwójnie: z powodu istoty choroby, ale też z powodu odrzucenia lub niezrozumienia przez innych.

Ludzie wobec chorych psychicznie często przybierają postawę unikającą lub odrzucającą. Istnieje wiele stereotypów i uprzedzeń powodujących napiętnowanie osób z zaburzeniami psychicznymi i odsuwanie ich na boczny tor życia społecznego. Myślimy często obronnie – „Mnie to nie dotyczy”, „Nas to nie spotka”. Takie nastawienie wynika przede wszystkim z naszego lęku i niewiedzy. Jednak choroba lub kryzys psychiczny może dotknąć także nas, naszych bliskich, znajomych, sąsiadów.

Ludzie dotknięci chorobą psychiczną potrzebują przede wszystkim zrozumienia i akceptacji, tolerancji wobec ich odmienności, wsparcia rodziny, włączenia w życie społeczne, umożliwienia aktywności zawodowej i realizowania siebie. Choroba psychiczna nie unicestwia talentów i możliwości twórczych, czasami nawet je ubogaca (przykładami są: malarz holenderski Vincent Van Gogh, dramaturg August Strindberg, światowej sławy tancerz Wacław Niżyński, matematyk John Nash – bohater filmu „Piękny umysł”, pisarka Wirginia Woolf).

Pomocą profesjonalną i wsparciem powinna być objęta także rodzina chorego (w zakresie psychoedukacji, radzenia sobie ze stresem i różnymi trudnymi sytuacjami, możliwości szukania pomocy, sposobów rehabilitacji osób chorych itd.).

Ważnym etapem – po wyrównaniu stanu chorego lekami – są oddziaływania psychoterapeutyczne, socjoterapia, rehabilitacja społeczna i zawodowa (odbywająca się w Poradniach Zdrowia Psychicznego, Klubach Pacjenta, w Warsztatach Terapii Zajęciowej, Ośrodkach Dziennego Pobytu).

Kryzysami psychicznymi, jak już wyżej wspomniałam, zagrożone mogą być osoby z najbliższego nam otoczenia, również dzieci i młodzież. Dobrze jest więc znać i umieć odczytywać niepokojące sygnały, aby wcześniej otoczyć młodych ludzi wsparciem i opieką oraz skierować do odpowiedniego specjalisty (mogą to być zmiany w nastroju, pobudzenie lub wycofanie, wypowiadanie niepokojących lub dziwnych sądów, izolowanie się i rezygnacja z dotychczasowych aktywności, trudności w kontakcie emocjonalnym i werbalnym, zmiany w wyglądzie, problemy ze snem i apetytem, sygnalizowanie lęków, problemy z koncentracją). **Pierwsza pomoc może zostać udzielona na przykład w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej (w Nakle lub w Szubinie), w Punktach Interwencji Kryzysowej (działających przy PCPR lub MOPS), przez lekarza pierwszego kontaktu.**

Wiek dojrzewania jest bardzo trudnym okresem zarówno dla rodziców, jak i dla młodzieży. Niesie ze sobą wiele niewiadomych, sprzeczności, napięć, niebezpieczeństw. Młody człowiek poszukuje swojej

tożsamości, ma często problemy z zaakceptowaniem siebie i zachodzących w nim zmian. Eksperymentuje, wystawia na próbę otoczenie sprawdzając, na ile jest akceptowany i kochany. Przeżywa konflikt pomiędzy potrzebą doznawania miłości i akceptacji w rodzinie, a potrzebą niezależności i samostanowienia o sobie. Doznaje ogromnych rozterek i cierpi z powodu braku akceptacji w grupie rówieśniczej. Znaczna wrażliwość, bogactwo życia uczuciowego, nasilenie napięć i emocji przy licznych wymaganiach otoczenia, stresogennych sytuacjach związanych z nauką i rywalizacją, koniecznością podejmowania ważnych decyzji – powodują stany przeciążenia i niebezpieczeństwo zachwiania równowagi psychicznej. Jednocześnie młodzież przybiera często maski, chowa się pod skorupą obojętności lub demonstruje zachowania prowokacyjne, których rodzice i wychowawcy nie potrafią rozszyfrować i reagują na to, co widzą. Zamykają w ten sposób drogę pomocy dla siebie i cierpią w samotności. Niekiedy proces ten może doprowadzić do tragicznych konsekwencji.

Zachęcam więc wszystkich – młodzież i dorosłych, niezależnie od pełnionej roli życiowej i sytuacji rodzinnej do dbania o własną oraz innych kondycję psychiczną i dobre samopoczucie.

Drogi Czytelniku! Troszcz się o siebie (jeśli będziesz szczęśliwy i zaakceptujesz siebie – twoje relacje z innymi będą lepsze i bogatsze).

A oto kilka rad, które możesz wykorzystać:

- Dbaj o zdrowie somatyczne, dobrze się odżywiaj, przeznacz odpowiednią ilość czasu na sen i odpoczynek.
- Uprawiaj sport (obojętnie jaki), spaceruj i przebywaj na świeżym powietrzu.
- Rozwijaj swoje zainteresowania, hobby, miej kontakt ze sztuką (słuchaj muzyki, idź do kina lub teatru, jeśli potrafisz lub nawet nie masz talentu, ale lubisz – sam maluj lub śpiewaj).
- Zwolnij tempo życia, zatrzymaj się na chwilę, może warto czasami dokonać wyboru i skupić się na tym, co jest najważniejsze – rodzinie, uczuciach.
- Unikaj czarnowidztwa, generalizowania i patrzenia na świat przez ciemne okulary (kiedy jesteśmy w dołku psychicznym mamy tendencje do przypominania sobie wszystkich naszych porażek i nieszczęść, pogrążając się przez to coraz bardziej, a np. w czasie kłótni małżeńskiej rozpoczętej od konkretnego powodu wytykamy sobie nawzajem żale z kilku lat wstecz).
- Naucz się trafnie oceniać skalę problemu (wyobraź sobie, jakie znaczenie dane wydarzenie lub niepowodzenie będzie miało za tydzień, za rok, za 10 lat...).
- Bądź dla siebie przyjacielem, sprzymierzeńcem, a nie krytykiem i wrogiem.

- Naucz się rozpoznawać własne potrzeby i przeżywane emocje oraz komunikować je innym. Masz prawo do dbania o siebie i przyjmowania pomocy od innych.
- Zaakceptuj siebie, nie musisz być idealny. Stawiaj sobie realne wymagania. Naucz się wybaczać sobie, a błędy traktuj, jako okazję do uczenia się.
- Dbaj o dobre relacje z ludźmi – rodziną, przyjaciółmi, współpracownikami. Ze swoimi dziećmi i współmałżonkiem rozmawiaj, rozmawiaj, rozmawiaj....

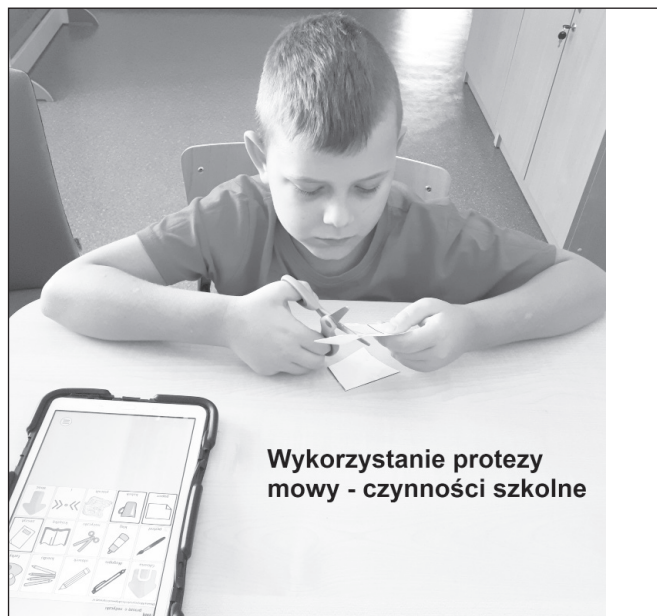
- Naucz się realnie oceniać swoje możliwości i mówić „Nie”, unikaj przeciążenia i brania na siebie zbyt wielu obowiązków.
- Rozwijaj w sobie poczucie humoru, umiejętność czerpania radości z drobiazgów.
- Szukaj wsparcia u innych w przypadku nadmiernego przeciążenia lub przeżywania krytycznych wydarzeń.
- Staraj się żyć w harmonii z przyrodą (kiedy ostatni raz zauważyłeś, jak niebieskie jest niebo, że zakwitły kwiaty, a ptaki tak pięknie śpiewają?.....).

Katarzyna Łukiewska

Kujawsko-Pomorski Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Toruniu

Wykorzystanie protezy mowy w kształceniu osób z autyzmem niekomunikujących się werbalnie

Kształcenie uczniów autystycznych stanowi ogromne wyzwanie dla obecnej szkoły. Głównym celem terapii i edukacji jest uzyskanie optymalnego funkcjonowania w najbliższym otoczeniu, rozumienia sytuacji społecznych oraz komunikacja.

Uczniowie z autyzmem zazwyczaj nie mają spontanicznej intencji komunikacyjnej, niechętnie mówią o sobie, najbliższym otoczeniu, nie dzielą się wiedzą i wiadomościami zdobytymi na lekcji. Przy odpowiedniej terapii i motywacji nauczyciel jest w stanie wypracować z uczniem dialog, który

jest podstawą komunikacji. Kanałem werbalnym mamy możliwość sprawdzenia poziomu wiedzy dziecka, zakresu wiadomości ogólnych, myślenia przyczynowo-skutkowego czy zareagowania na wyrażane w ten sposób potrzeby.

Trudność pojawia się w przypadku autystów, u których mowa czynna nie wykształciła się lub nie jest używana do komunikacji. Kontakt z tymi osobami jest znacznie utrudniony ze względu na brak umiejętności wyrażenia swoich potrzeb i stanów, brak możliwości uczestnictwa w lekcji na poziomie, który zapewnia możliwość zaprezentowania swojej wiedzy czy umiejętności oraz wchodzenia w dialog z rówieśnikami i nauczycielem

PROTEZA MOWY W TABLECIE

Jak znaleźć „klucz do samodzielności” dla takich osób – autystów, którzy nie komunikują się werbalnie? Odpowiedzią na to pytanie jest innowacyjny program o tej samej nazwie, wdrożony w I klasie szkoły podstawowej w Kujawsko-Pomorskim Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Toruniu. Jednym z elementów programu jest wprowadzenie komunikacji alternatywnej w postaci protezy mowy.

Proteza mowy jest alternatywną formą komunikacji z użyciem tabletu. Uczeń posiada tam specjalny program, który za pomocą naciskania odpowiednich ikon wypowiada się „za dziecko”. Osoba wskazuje symbole oznaczające to, co chce

powiedzieć, a następnie urządzenie wypowiada głośno wskazane słowa. Można tworzyć z symboli całe zdania i wypowiedzi, które są odczytywane przez syntezę mowy. Układ tablic pozwala na tworzenie poprawnych gramatycznie wypowiedzi. Program posiada możliwość dostosowania układu symboli do poziomu rozwojowego dziecka i stopnia jego niepełnosprawności.

Uczniowie autystyczni niekomunikujący się werbalnie korzystają z protezy od września 2018 roku. Początkowo głównym celem wyznaczonym w pracy było nauczenie dzieci, że tablet służy komunikacji, a dzięki jego użyciu będą zrozumiani przez otoczenie. Tablet z oprogramowaniem towarzyszył uczniom i nauczycielowi podczas lekcji, przerw, uroczystości i wyjść. Rodzice dzieci otrzymali wskazówki, w jaki sposób używać metody w domu.

Na obecnym etapie uczniowie korzystają z protezy mowy podczas zajęć oraz w domu, komunikują potrzeby fizjologiczne, odpowiadają na pytania nauczyciela. Częściowo proces ten jest jeszcze wspomagany i kierowany, co wynika z niskiej intencji komunikacyjnej, jaką posiadają autyści.

KORZYŚCI

Fakt, że dzięki użyciu protezy zostały zrozumiane przez otoczenie wyeliminował również w znacznym stopniu zachowania niepożądane. Kiedy uczeń czuje się niekomfortowo na lekcji, nie uderza głową w stolik, nie krzyczy, a klika na tablecie „coś jest nie tak” lub „koniec”, dając nauczycielowi jasny komunikat, że dana czynność powinna zostać zakończona. Komunikat jest bezpieczny i wyrażony w sposób akceptowany przez otoczenie, a pozytywna reakcja na niego powoduje, że istnieje duże prawdopodobieństwo użycia go w codziennych sytuacjach. Uczeń, który chce pójść do toalety nie trzyma się już za krocze, tylko naciska na tablecie „Szybkie potrzeby” – „Chcę siku” – „Muszę do toalety” i po aprobacie ze strony nauczyciela udaje się tam. Dziecko, które w domu nie chce zjeść śniadania, nie krzyczy i nie wyrzuca dania, a klika „nie lubię tego”, wybiera także z tablicy „śniadanie” produkt, który ma ochotę zjeść. Dzięki tworzeniu kolejnych tablic uczniowie są w stanie uczestniczyć w lekcji, opowiadać rodzicom, co dzieło się w szkole. Są w stanie wykazać się znajomością gatunków zwierząt, kolorów, owoców, warzyw, klasyfikują, segregują, określają cechy przedmiotów.

Zaprogramowana została również tablica, która zawiera aktywności szkolne. Autyści są w stanie mówić o aktualnie wykonywanych czynnościach – budują zdania typu „przyklejam obrazek”, „koloruję pieczętkę”, „dopasowuję podpis do obrazka” czy

„gram na dzwoneczkach” i wiele innych. Nauczyciel rozbudza w nich także potrzebę komunikacyjną – np. kiedy uczeń ma coś przykleić, motywuje go, by poprosił o klej za pomocą protezy mowy. Programowanie kolejnych tablic daje możliwość swobodnej komunikacji podczas realizacji podstawy programowej. Uczeń jest w stanie rozmawiać i wykazywać się znajomością wiedzy dotyczącą Polski, jej tradycji i świąt, jak również przyrody, czynności kulinarnych, plastycznych, muzycznych czy zainteresowań.

Wykorzystanie protezy mowy podczas zajęć plastycznych

Możliwość dokładania kolejnych tablic powoduje, iż jest to narzędzie, które pozostanie z osobą autystyczną tak długo, jak będzie to konieczne – czyli do okresu rozwinięcia się mowy czynnej lub na całe życie. Da mu jednak możliwość funkcjonowania w społeczeństwie w sposób aktywny dzięki możliwości porozumiewania się w otoczeniu – nie tylko w szkole czy domu, ale również w sklepie, restauracji czy kinie. Umiejętność komunikacji za pomocą protezy mowy daje także szansę na optymalne zbadanie poziomu intelektualnego niemówiących osób z autyzmem, które często z powodu braku możliwości komunikacji oceniane są na dużo niższym poziomie niż faktycznie prezentują.

Entuzjastami w zakresie używania protezy mowy są również rodzice, którzy dzięki temu, że dziecko nauczyło się „mówić”, używając protezy mowy, mają nareszcie szansę na dialog ze swoimi dziećmi oraz zrozumienie ich potrzeb i pragnień.

Od tradycji do nowoczesności: droga pewnej szkoły w Dżakarcie

Kiedy w 1983 roku zaczynałam pracę jako nauczycielka języka angielskiego w liceum zespołu szkół Jakarta International School (wówczas obejmującym klasy 7–12), szkoła miała już ustaloną reputację i misję. Było to *college prep*, czyli przygotowanie uczniów do studiów uniwersyteckich. Działająca od 1952 roku szkoła narodziła się z potrzeby dyplomatów w Indonezji. Państwo to dopiero pięć lat wcześniej odzyskało niepodległość po długim okresie kolonialnym, a szkolnictwo leżało w gruzach. Szkołę założyły kilka rodzin w prywatnym garażu, a dziś nazwalibyśmy to edukacyjnym start-upem. Na szczęście znaleźli się sponsorzy przedsięwzięcia, ambasady czterech państw.

Jakarta Embassy School przez niemal dwie dekady zaspokajała potrzeby nie tylko rosnącego korpusu dyplomatycznego, ale też całej rzeszy firm, które wysyłały swoich przedstawicieli na wyspy archipelagu, często z rodzinami. Zmieniając w latach 1970-tych nazwę na *Jakarta International School*, szkoła mogła samodzielnie wybrać drogę rozwoju jako niezależna fundacja non-profit. Szło jej wyśmienicie. Dołączyłam do tego marszu, a już na początku lat 90. podążałam wraz ze szkołą szlakiem, który wyznaczył XXI wiek.

Fot. Beata Mirecka Jakubowska

JAK ZMIENIĆ SZKOŁĘ Z TRADYCYJNEJ NA NOWOCZESNĄ?

Przez kilka lat uczestniczyłam w niezliczonej liczbie warsztatów, szkoleń, zebrań, posiedzeń i „pracowitych lunchów”, podczas których omawiało się możliwy kierunek, wizję i misję. Jaką drogę obrać? Kogo chcemy „wypuścić” z naszej szkoły i jak ten ktoś ma wyglądać? To chyba podstawowe pytanie systemu edukacji: kto jest klientem naszej szkoły, czego oczekuje i kim, a raczej **jakim** człowiekiem powinien być, opuszczając jej teren (bo w tym przypadku słowo „mury” nie jest adekwatnym określeniem). Od tego zaczęliśmy. Odpowiedzią na pytanie była pierwsza wersja misji i wizji szkoły:

W JIS nauka interesuje i w pełni angażuje ucznia. Nauka to proces rozwojowy, trwający przez całe życie, w którym uczniowie i dorośli nabywają wiedzę i umiejętności, które rozwijają myślenie.

Dostarczając znaczących, różnorodnych doświadczeń i możliwości do refleksji, rozwijamy: odpowiedzialnych obywateli świata¹ ludzi kompetentnych komunikacyjnie², ludzi kreatywnych i umiejących rozwiązywać problemy³, dobrych współpracowników⁴ oraz uczniów autonomicznych i elastycznych w procesie uczenia się⁵.

Kierując się znaczeniem i istotą tak sformułowanej misji, sukcesywnie wprowadzaliśmy następujące zmiany w sposobie naszej pracy:

- Przekonanie, że „**nauka interesuje i w pełni angażuje ucznia**” wpłynęło na zmianę metodyki z podawczej i wykładu nauczyciela plus podręcznik na ciekawe bloki tematyczne, pracę w grupach, pracę nad projektami, wprowadzenie wyboru przez ucznia uczonych się tematów,

1 *Responsible World Citizens*

2 *Effective Communicators*

3 *Problem Solvers, Creative Individuals*

4 *Collaborative Workers*

5 *Self-directed, Adaptable Learners*

książek, typu prac klasowych i zadań domowych oraz całej gamy technik⁶.

• Pogląd, że „**nauka to proces rozwojowy, trwający przez całe życie**” wpłynęło na zmianę podejścia do ucznia: z pasywnego odbiorcy („masz siedzieć cicho, słuchać i notować, co mówię, bo masz się nauczyć tego na pamięć na klasówkę”) w naszych oczach stał się on zaangażowaną we własny rozwój osobą, której co dzień na każdej lekcji cierpliwie tłumaczy się: „uczysz się dla siebie, nie dla stopni lub rodziców; dziś uczysz się umiejętności, które będą Ci przydatne w tym i tym konkretnym przypadku/celu; jeśli dziś podejmiesz wyzwanie nauczania się tych treści, następny krok będzie łatwiejszy, ale to Twój wybór”. Kierując się badaniami, profesor Carol Dweck z Uniwersytetu Stanford⁷ wprowadzamy nastawienie

rozwojowe, czyli „mentalność rozwojową”⁸ na wszystkich lekcjach, we wszystkich klasach naszej szkoły, od 0 do 12.

• Przekonanie, że nauka to proces rozwojowy, „**w którym uczniowie i dorośli nabywają wiedzę i umiejętności**”, zaowocowało zmianą podejścia nauczyciela do siebie samego, z „ja was nauczę” na „uczymy się razem”. W centrum uwagi jest uczeń, nie nauczyciel, który po prostu „odchodzi od tablicy”. To jest niezmiernie trudne, gdyż wiąże się z kwestią autorytetu i posłuszeństwa w klasie, a w wyniku tej zmiany w klasie może, a nawet czasem powinien, panować gwar. Niemniej okazuje się, że nawet najmłodszy uczeń nie ma problemu z respektem dla nauczyciela, swojego opiekuna i mentora, w momencie wprowadzenia wspólnej nauki. *Passion for learning* – czyli otwarty umysł, pasja do nauki i gotowość do uczenia się przez całe życie – to zaraźliwa choroba! Wiem, bo przez ponad trzy dekady zaraziłam nią niemal 3000 uczniów.

• Podejście, że ta wiedza i umiejętności „**rozwijają myślenie**” zmieniło podejście do ucznia jako biernego odbiorcy, od którego wymaga się znajomości faktów, na ucznia zaangażowanego w rozwiązywanie

problemów, pracę zespołową, kreatywnego, myślącego krytycznie. *Inquiry Projects*⁹, czyli „odkrywanie przez dociekanie” jako metoda pracy w edukacji polegającej na samodzielnym odkrywaniu i dociekanu przez ucznia, są obecnie podstawą każdego sylabusu w naszej szkole, nie tylko w dziedzinach nauk ścisłych. Są to metody dydaktyczne znane wielu nauczycielom na świecie, choć może nie zawsze i nie do końca wprowadzane w życie. Nie powinno się tego sprowadzać tylko i wyłącznie do rozwoju technologii XXI wieku, która oczywiście wspomaga rozwijanie kreatywności i krytycznego myślenia, zakładając, że te nowinki technologiczne są sensownie wprowadzane i umiejętnie stosowane na lekcjach. Bo czy stosuje się technologię czy też nie, zaangażowanie uczniów we własną naukę jest największe, gdy widzą w tym działaniu sens i cel. Gdy nawiązują z projektem więź emocjonalną, bo dzielą się nim z innymi¹⁰. Gdy w swej refleksji piszą lub mówią o wzlotach i upadkach, o pracy samodzielnie i z pomocą innych, o przeszkodach i rozwiązaniach, o złości z „nie umiem tego jeszcze” i radości „hura, udało się, po piątej próbie, udało się”, bo wówczas ujawnia się ich *growth mindset* czyli „mentalność rozwojowa” oraz ćwiczone przez nas odporność i wytrwałość. I gdy piszą o satysfakcji z sukcesu dzielonego z innymi, bo wiedzą, że za każdym stoi grupa, na przykład poszukująca odpowiedzi na pytanie „Jaka książka zainteresuje trzecioklasistę?”.

CZY ZDAŻYMY Z EDUKACJĄ XXI WIEKU JESZCZE W XXI WIEKU?

Jest dobrze. Jakarta Intercultural School¹¹ ma się wyśmienicie, co roku wypuszcza z kampusu około 200 świetnie przygotowanych do życia maturzystów, pełnych zapału do pracy nad własnym doskonaleniem się, mających wspaniale wykształcone umiejętności miękkie i ogromne serca pełne empatii dla potrzebujących pomocy poprzez połączenie edukacji z zaangażowaniem społecznym¹².

Service Learning to niezbędny program w każdej szkole! A naszej szkole mówią – *Great job!*

Szkoła jako instytucja nie spoczęła na laurach. Nie dokonaliśmy cudu, nie stanęliśmy w miejscu, zakładając ręce. Praca dopiero się zaczyna! Tempo zmian w świecie, nie tylko z powodu nowości w technologii, wciąż przyspiesza. Przed nami stoją następne wyzwania, o których głośno już od kilku lat.

9 *Guidelines for Inquiry-Based Project Work*, Stanford University.

10 Piszę o tym na blogu we wpisie „Podziel się swym dziełem”

11 Kolejna zmiana nazwy szkoły spowodowana była zmianą regulacji nazewnictwa szkół w Indonezji w 2014 roku.

12 *Service Learning*, czyli uczenie się poprzez zaangażowanie społeczne, o którym piszę na blogu, np. we wpisach *Wolontariat kształci od małego* lub *Przejdź miłą w moich butach!*

6 O tych technikach niejednokrotnie piszę na blogu *Oczkiem w Edukację*.

7 Carol S. Dweck, Lewis and Virginia Eaton Professor of Psychology Stanford University, USA, autorka *Mindset: The New Psychology of Success*. Carol S. Dweck, Ph.D. jest powszechnie uważana za jedną z wiodących światowych naukowców w dziedzinie osobowości, psychologii społecznej i psychologii rozwojowej. Jako Lewis and Virginia Eaton Professor of Psychology na Uniwersytecie Stanford została wybrana do Amerykańskiej Akademii Nauk i Narodowej Akademii Nauk. Zdobyła dziewięć nagród za całokształt swoich osiągnięć. Jej naukowa książka *Self-Theories: Their Role in Motivation, Personality and Development* wygrała konkurs na Książkę Roku organizowany przez World Education Fellowship.

8 *Growth Mindset*, o tym też często piszę na blogu, np. *Jak praca w zespole kształci człowieka?*, *Czy można zmienić uczniom życie?* lub *Rozwój nie oznacza perfekcji*.

lat. Instytut Dla Przyszłości przy Uniwersytecie w Phoenix opublikował raport o badaniach nad umiejętnościami niezbędnymi dla każdego pracownika w przyszłości: *Future Work Skills 2020*¹. Oto tłumaczenie listy umiejętności opublikowane w języku polskim na stronie www.wszystkoconajwazniejsze.pl².

1. *Sense-making*: zdolność do odkrywania, ale i nadawania głębszego sensu temu, co chcemy wyrazić.
2. *Social intelligence*: inteligencja społeczna, czyli zdolność do komunikowania się w prosty i bezpośredni sposób, a także wchodzenia w relacje międzyludzkie.
3. *Novel & Adaptive thinking*: myślenie adaptacyjne, biegłość w rozwiązywaniu problemów, wymyślaniu rozwiązań i odpowiedzi wykraczających poza schemat.
4. *Cross-cultural competency*: kompetencje międzykulturowe, czyli zdolność do funkcjonowania w zróżnicowanym środowisku kulturowym.
5. *Computational thinking*: zdolność przetwarzania dużej ilości informacji rozumowania opartego na danych (zwłaszcza wyciągania wniosków z tzw. Big Data³).
6. *New media literacy*: umiejętność korzystania z nowych mediów, czyli nie tylko publikowanie postów na Facebooku w najbardziej odpowiednim czasie. Także jedna z umiejętności, zakładająca zdolność do krytycznej oceny i opracowania treści, publikowanych w nowych mediach oraz wykorzystania ich w skutecznej komunikacji.
7. *Transdisciplinarity*: interdyscyplinarność rozumiana jako umiejętność czytania i rozumienia pojęć w wielu dyscyplinach.
8. *Design mindset*: myślenie projektowe czy zdolność do prezentowania i rozwijania sposobów pracy dla osiągnięcia pożądanego wyniku.
9. *Cognitive load management*: zdolność do zmaksymalizowania funkcjonowania poznawczego i przyswajania wielu bodźców przy użyciu różnych narzędzi i technik.
10. *Virtual collaboration*: zdolność do współpracy wirtualnej w sposób wydajny, zaangażowany i

wykazujący udział w pracy wirtualnego zespołu⁴.

Umiejętności dla pracowników w 2020 roku, a to bliska przyszłość, to już za półtora roku! Umiejętności XXI wieku, o których mowa, kształci się długo, od najmłodszych lat! W szkole! Znów się spóźniliśmy? Choć XXI wiek dopiero się zaczął, dobiegamy już końca drugiej dekady. Niemal 20% drogi za nami. „Czwarta Rewolucja Przemysłowa”⁵ trwa w najlepsze, rozkręca się coraz bardziej. Czy zdążymy wyrównać krok z biegnącymi nieubłaganie, wciąż przed nami, czasem, technologią i zmianami?

Bibliografia

Dziesięć Kompetencji Przyszłości. Najważniejsze Umiejętności w 2020 Roku, Wszystko Co Najważniejsze, 17 Jan. 2017, www.wszystkoconajwazniejsze.pl/pepites/dziesiec-kompetencji-przyszlosci-najwazniejsze-umiejtnosci-w-2020-roku/.

Dweck, Carol S. *Mindset: the New Psychology of Success*, Ballantine Books, 2008.

Gray, Alex: *The 10 Skills You Need to Thrive in the Fourth Industrial Revolution*, World Economic Forum, 19 Jan. 2016, www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution/.

Growing Lifelong Learners, The Growth Mindset - What Is Growth Mindset - Mindset Works, www.mindsetworks.com/.

Guidelines for Inquiry-Based Project Work. Theory: A Scientific Concept | Tomorrow's Professor Postings, tomprof.stanford.edu/posting/1390.

Institute For The Future. IFTF: Catalysts for Change, www.iftf.org/futureworkskills/.

Wolpert-Gawron, Heather: *What the Heck Is Service Learning?*, Edutopia, George Lucas Educational Foundation, 7 Nov. 2016, www.edutopia.org/blog/what-heck-service-learning-heather-wolpert-gawron.

* **Beata Mirecka-Jakubowska** jest edukatorem od 1982 roku. Pasjonuje się współczesną edukacją, wdraża w swe lekcje innowacyjne metody nauczania i śledzi nowoczesne praktyki pedagogiczne oraz nowinki technologiczne. Prowadzi blog *Oczkiem w Edukację* (oczkiemwedukacje.pl) oraz stronę na Facebooku @oczkiemwedukacje. Na pytanie „Czego uczysz?” odpowiada „Kształcę młodzież do życia.”

1 Institute For The Future. IFTF: Catalysts for Change, www.iftf.org/futureworkskills/.

2 *Dziesięć Kompetencji Przyszłości. Najważniejsze Umiejętności w 2020 Roku. Wszystko Co Najważniejsze*, 17 Jan. 2017.

Podobne umiejętności na rok 2020 przedstawia Alex Gray w artykule *The 10 Skills You Need to Thrive in the Fourth Industrial Revolution*, opublikowanym na portalu World Economic Forum w 2016 roku, zestawiając je z listą z 2015 roku.

3 Big data – termin odnoszący się do dużych, zmiennych i różnorodnych zbiorów danych, których przetwarzanie i analiza jest trudna, ale jednocześnie wartościowa, ponieważ może prowadzić do zdobycia nowej wiedzy. pl.wikipedia.org/wiki/Big_data

4 Podobne umiejętności na rok 2020 przedstawia Alex Gray w artykule „The 10 Skills You Need to Thrive in the Fourth Industrial Revolution.” opublikowanym na portalu World Economic Forum w 2016 roku

5 Czwarta rewolucja przemysłowa – uogólniająca koncepcja odnosząca się do pojęcia „rewolucji przemysłowej” w związku ze współczesnym wzajemnym wykorzystywaniem automatyzacji, przetwarzania i wymiany danych oraz technik wytwórczych. (pl.wikipedia.org)

Kilka słów komentarza do artykułu Od tradycji do nowoczesności: droga pewnej szkoły w Dzakarcie

Pytanie: jak zmienić szkołę „tradycyjną” w szkołę „nowoczesną” towarzyszy naszej pracy nie od dziś. Borykamy się wszyscy z trudnościami w realizacji tego zadania. Wydaje się, że opisany powyżej sposób wprowadzania zmian i stopniowe przekształcanie szkoły w nowoczesną, podążającą za wymaganiami współczesnego świata placówkę, może być tu dla nas cenną wskazówką.

W JIS mamy do czynienia ze **zgrany zespołem ludzi**, którzy z wielką starannością i podziwu godną konsekwencją dokonali **uczciwej, rzetelnej analizy stanu faktycznego** szkoły, tego, czym szkoła dysponowała, jak nauczali nauczyciele, co było dla nich ważne, jakie stosowali metody i pomoce. Zastanowili się, kim byli ich uczniowie i w jakim działali środowisku. Przyjrzeni się osiągnięciom swoich uczniów i uznali, że nie są one zadowalające. Dlaczego? Bo ich uczniowie **potrzebowali czegoś innego** niż tylko odtwórcza znajomość faktów i informacji, by móc w przyszłości, w życiu zawodowym i społecznym nie tylko „dać sobie radę”, ale funkcjonować dobrze i działać z korzyścią dla siebie i innych. Potrzebowali **kompetencji**. Wiedza była tu tylko jednym z elementów. Istotniejsze okazało się pytanie, co uczniowie potrafili z tą wiedzą uczynić.

W wielu polskich szkołach często można usłyszeć podobne opinie. Zwykle odnoszą się one do wyników egzaminów zewnętrznych, a czasem są także wynikiem ewaluacji pracy szkoły (wewnętrznej lub zewnętrznej). Formułuje się wnioski i zalecenia, opisuje zastosowane procedury naprawcze. Jednak w zbyt wielu szkołach nie wystarcza to, by zmieniły się one naprawdę. W JIS jednak sprawy potoczyły się inaczej. Zespół pracowników (bo nie tylko nauczycieli) szkoły opracował misję i wizję szkoły¹. Misję, która przedyskutowana i wynegocjowana na wielu spotkaniach i szkoleniach **stała się drogowskazem dla każdego pracownika**. Można by powiedzieć, że nie ma w tym niczego szczególnego. W każdej ze szkół naszego kraju znajdziemy przecież dokument, w którym zapisane są misja i wizja. Powstaje jednak pytanie, czy jest to zawsze równoznaczne z jej **pełnym zrozumieniem i stosowaniem w praktyce**, czy też jest to zapis martwy. Czy te kilka zdań ma wpływ na pracę każdego nauczyciela w placówce? Na sposób

traktowania uczniów? Na organizację pracy szkoły? W artykule czytamy, że dla nauczycieli JIS każdy element misji był **zobowiązaniem do wprowadzenia zmian w dotychczas praktykowanych sposobach nauczania**, traktowania i pracy z uczniem. Dotyczyło to zarówno metodyki, ale także, co ważniejsze sposobu **postrzegania własnej roli i własnej odpowiedzialności**. I dzięki temu zmiana była możliwa i owocna.

Dziś uczniowie w JIS rozpoczynają swoją szkolną przygodę od autoobserwacji i odpowiedzi na pytanie: „Kim jestem jako osoba ucząca się?”, „Czego potrzebuję, aby się uczyć?”, „Kim są ci, którzy uczą się ze mną i czego oni potrzebują?”. Świadomie organizują swoje własne otoczenie i proces uczenia się. Pracują przy pomocy projektów, w grupach, dokonują wyborów czego i kiedy się uczą, podążając za własnymi pytaniami. Dociekają, obserwują i eksperymentują nie tylko na lekcjach z przedmiotów przyrodniczych. Prowadzą badania i zawsze na końcu danego etapu, po uzyskaniu odpowiedzi na swoje pytania znajdują zastosowanie dla poznanej wiedzy. Rozwijają się też artystycznie: piszą, malują, grają w orkiestrze, wystawiają sztuki w teatrze. Są aktywni w sporcie i w życiu jako wolontariusze. Uczą się i są dumni ze swojej szkoły.

Zwiedzając szkołę JIS, rozmawiając z jej pracownikami, uczniami i absolwentami zasta- nawiałam się, czy możemy pokusić się o stworzenie takiego świetnego „uczącego się organizmu szkolnego” w każdej z naszych szkół. Życzę naszym nauczycielom, by mieli zapewnione tak doskonałe warunki pracy, jak jest to w JIS, a także, by korzystając w pełni autonomicznie ze swoich umiejętności warsztatowych i pedagogicznych dążyli do celu z taką determinacją i konsekwencją, jak nauczyciele JIS.

1 W JIS nauka interesuje i w pełni angażuje ucznia. Nauka to proces rozwojowy, trwający przez całe życie, w którym uczniowie i dorośli nabywają wiedzę i umiejętności, które rozwijają myślenie. Dostarczając znaczących, różnorodnych doświadczeń i możliwości do refleksji rozwijamy: odpowiedzialnych obywateli świata ludzi kompetentnych komunikacyjnie, ludzi kreatywnych i umiejących rozwiązywać problemy, dobrych współpracowników oraz uczniów

Środki dydaktyczne stosowane w nauce programowania

*Z własnego doświadczenia wiem,
o ile skuteczniejsza staje się nauka,
gdy znajdują się pod ręką odpowiednie narzędzia*
Gate

Podejmując rozważania o środkach dydaktycznych, wskazane jest ich zdefiniowanie i sklasyfikowanie, by wybrać i przedstawić najlepsze z nich.

Fleming rozumie środki dydaktyczne jako przedmioty materialne i znaki symboliczne, ułatwiające poznawanie obiektywnej rzeczywistości i nabywania umiejętności jej przekształcania. Inny naukowiec, Cz. Kupisiewicz, jest przekonany, że środki dydaktyczne są to *przedmioty, które dostarczając uczniom określonych bodźców sensorycznych, oddziałujących na ich wzrok, słuch, dotyk itd., ułatwiają im bezpośrednie i pośrednie poznawanie rzeczywistości*. Natomiast autorytet, klasyk współczesnej dydaktyki, Wincenty Okonia (1914-2011)¹, uważa środki dydaktyczne za elementy służące w procesie nauczania-uczenia się do:

- poznawaniu rzeczywistości
- poznawaniu wiedzy o rzeczywistości
- kształtowaniu emocjonalnego stosunku do rzeczywistości
- kształceniu umiejętności działania przetwarzającego rzeczywistość.

WPROWADZENIE, CZYLI KLASYFIKACJA I PODZIAŁ ŚRODKÓW DYDAKTYCZNYCH

Pośród wielu klasyfikacji środków kształcenia najpowszechniejszymi są te, uważa Piotr Leski w opracowaniu o środkach dydaktycznych, które za główne kryterium podziału przyjmują rodzaje

eksponowanych bodźców. Są to bodźce wzrokowe, słuchowe i wzrokowo-słuchowe. Zgodnie z tym kryterium Czesław Eugeniusz Kupisiewicz² (1924-2015) środki dydaktyczne dzieli się na:

- wzrokowe, do których należy zaliczyć przedmioty oryginalne i ich zastępniki (mapy, wykresy, modele)
- słuchowe, jak na przykład radio, magnetofon, adapter
- wzrokowo-słuchowe, oddziałujące na oba ludzkie zmysły (film dźwiękowy, telewizja, kasety video).

Dobrze opisany jest także podział oparty na powszechnie znanej zasadzie: *od prostego i konkretnego do złożonego i abstrakcyjnego*. Według tego podziału w literaturze przedmiotu wyróżniane są np. środki dydaktyczne:

- przedmioty oryginalne, eksponowane w naturalnych warunkach
- przedmioty oryginalne umieszczone w warunkach sztucznych
- modelowe zastępniki przedmiotów oryginalnych;
- symbole
- podręczniki programowane i maszyny dydaktyczne.

Stosowany w edukacji jest także podział środków nauczania uwzględniający jako element kryterium stopień ich złożoności. Zgodnie z tym podziałem rozróżnia się:

- środki proste. Należą do nich naturalne okazy występujące w środowisku naturalnym, okazy eksponowane w warunkach sztucznych, okazy spreparowane, modele, obrazy, mapy, wykresy itd.
- środki złożone, to różnorodne urządzenia mechaniczne, elektryczne i elektroniczne (projektory filmowe, foliogramy, odbiorniki telewizyjne, komputery, tablety, itd.)

Klasyfikacja ta uwzględnia podporządkowanie kryterium złożoności środków dydaktycznych rodzajowi eksponowanych bodźców zmysłowych. W konsekwencji zarówno wśród środków prostych, jak i złożonych występują środki wzrokowe, słuchowe i wzrokowo-słuchowe, a także niemieszczące się

¹ Stanisław Juszczyk, Augustyn Surdyk, *Życie i twórczość naukowa profesora Wincentego Okonia: „Profesora Wincentego Okonia, wybitnego humanisty, najznamienitszego współczesnego pedagoga polskiego cenionego na całym świecie, znakomitego dydaktyka, pedeutologa, twórcy teorii procesu nauczania-uczenia się, teorii kształcenia wielostronnego i teorii szkoły, kreatora największej i najbardziej płodnej pedagogicznej szkoły naukowej, integratora akademickich środowisk pedagogicznych w Polsce, członka licznych gremiów naukowych oraz szeregu znakomitych instytucji i organów naukowych krajowych i zagranicznych, laureata licznych wysokich odznaczeń państwowych oraz doktoratów honoris causa i w końcu Honorowego Członka Polskiego Towarzystwa Badania Gier.*, <http://ptbg.org.pl/.../Stanislaw%20JUSZCZYK,%20Augustyn%20SURDYK%20-%20Życie..> [2018-05-19].

² Kupisiewicz Cz., *Dydaktyka ogólna*, Graf, Warszawa 2005 www.cocoon.internetdsl.pl/pedagogika/Czeslaw_Kupisiewicz.doc [dostępne 5.03.2018].

w ich obrębie podręczniki programowane³ oraz maszyny dydaktyczne. Pytanie, które także nurtuje wielu czytelników brzmi:

Czym jest nauczanie programowane?

Nauczanie i uczenie się są to czynności o charakterze wielostronnym, także w trakcie nauki programowania. Nauczanie stało się przedmiotem intensywnych badań w wielu krajach świata. Programowanie, utożsamiane z nową technologią kształcenia, a więc procesem i narzędziami dydaktycznymi, obejmuje swoim zasięgiem wszystkie elementy systemu dydaktycznego. Najistotniejszym elementem nauczania programowanego jest treść programu, rozumiana jako ciąg dawek informacji na konkretny temat, ściśle ze sobą powiązanych pod względem logicznym i merytorycznym i dostosowanych do celu dydaktycznego oraz poziomu rozwoju uczniów. Według Cz. Kupisiewicza teoretyczną podstawę nauczania programowanego stanowią następujące zasady:

- a) zasada podziału materiału na niewielkie, ściśle ze sobą powiązane porcje,
- b) zasada aktywizowania uczniów studiujących programowany tekst,
- c) zasada natychmiastowej oceny każdej odpowiedzi,
- d) zasada indywidualizowania tempa i treści ucznia się,
- e) zasada empirycznej weryfikacji tekstów programowanych.

W praktyce nauczania programowanego posługujemy się różnorodnymi programami⁴. Do potrzeb dydaktycznych najbardziej poprawny logicznie wydaje się podział zaproponowany przez Cz. Kupisiewicza. Dokonuje on różnicowania programów ze względu na sposób udzielania odpowiedzi, tok uczenia się, wielkość oraz strukturę dawek informacyjnych, możliwości indywidualizowania procesów kształcenia. Na

tej podstawie wyróżnia się następujące rodzaje programów: liniowy, rozgałęziony i mieszany.

Program **liniowy**, którego twórcą jest B.F. Skinner opiera się na swoistej teorii uczenia się krok za krokiem. Oznacza to podział przerabianego materiału na bardzo małe dawki informacyjne, gdyż są one łatwiejsze do opanowania przez uczniów niż większe dawki materiału. Dzięki temu następujące po nich pytania, a odpowiedzi umieszcza się w lukach występujących w poszczególnych fragmentach tekstu. Powoduje to, że pytania są łatwe i w zasadzie uczniowie nie popełniają większych błędów. To jeden ze sposobów, by uczniowie nie zniechęcali się do pracy podczas spotkania z wiedzą.

Fotografia 1. Burrhus Frederic Skinner (1904-1990)

Jednak program liniowy, podczas nauki programowanej, spotkał się z krytyką, która dotyczyła przede wszystkim jednej z najważniejszych zasady: *bezbłędnego marszu małymi krokami przez tekst*, w wyniku czego powstał tzw. program **rozgałęziony**. Autorem koncepcji programu rozgałęzionego jest amerykański psycholog N.A. Crowder.

Odminną klasyfikację środków dydaktycznych proponuje Michał Godlewski, dzieląc je na⁵:

1. tablice, służące do pisania kredą, ale także flanelowe, magnetyczne, perforowane, montażowe i inne;
2. urządzenia do projekcji świetlnej - projektory obrazów statycznych, projektory filmu niemego, ławy optyczne i lampy do projekcji ciemniowej, ekrany, zaciemnienia,
3. urządzenia do wzmacniania zapisu i odtwarzania dźwięku - urządzenia do nagłaśniania pomieszczeń dydaktycznych, magnetofony, gramofony, radiole, dyktafony,
4. środki audiowizualne- wideofony, projektory filmu dźwiękowego, urządzenia sprzężone dia-filmomagnetofonowe, telewizja szkolna w obwodzie zamkniętym, magnetowidy,

5 Za <http://www.edukator.org.pl/2002a/srodki/srodki.html> [2018-05-19]

3 Mariola Wichowska, Nauczanie programowane i problemowe w aspekcie procesu nauczania wielostronnego, <http://polanki.republika.pl/art3.html>, [2018-05-19]

4 Programowane nauczanie - metoda sterowania procesem uczenia się za pomocą tekstu programowanego (programu), czyli zbioru powiązanych ze sobą logicznie i merytorycznie jednostek informacji na określony temat; ekspozycji programu służą specjalne urządzenia (maszyny dydaktyczne) lub odpowiednio skonstruowane podręczniki; każda dawka informacji zawarta w tekście kończy się zwykle pytaniem, na które należy odpowiedzieć, albo zawiera lukę, którą trzeba uzupełnić, a wynik jest konfrontowany z prawidłową odpowiedzią; różnice między programami (np. liniowym, rozgałęzionym lub mieszanym) dotyczą sposobu udzielania odpowiedzi, wielkości oraz struktury dawek informacji, form kontrolowania zakresu i stopnia przyswajania tych informacji przez uczniów oraz możliwości indywidualizowania procesu uczenia się. Powstał ok. 1950. Czytaj więcej na http://encyklopedia.interia.pl/nauki-spoeczne-humanistyka/news-programowane-nauczanie.nId,1986243#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome

5. maszyny dydaktyczne - urządzenia do utrwalania wiadomości (repetitory, maszyny informacyjno-instruktażowe i inne), urządzenia do szybkiej kontroli postępów uczniów w nauce (egzaminatory oraz urządzenia nauczająco-egzaminujące), urządzenia treninżowe i symulatory, urządzenia wielofunkcyjne,
6. urządzenia do reprodukcji tekstów i obrazów - powielacze kliszowe, kserografy, kserokopiarki,
7. środki masowego przekazu - radio, telewizja (prasa, Internet),
8. elektroniczne maszyny cyfrowe (EMC) ogólnego użytku, EMC dydaktyczne,
9. technikę informacji naukowej - czytniki mikrofilmów, klasyfikatory, kartoteki segregacyjne,
10. aparaturę obrazu przestrzennego - rzutniki stereo, projekторы filmowe stereo, holografia⁶.

W literaturze przedmiotu uważa się, że przedstawione powyżej klasyfikacje środków dydaktycznych, nie odpowiadają - podobnie jak podział ich funkcji - *rygorystycznym wymaganiom rozłączności*. Większość badaczy zajmujących się przedmiotową problematyką opowiada się za podziałem scharakteryzowanym na początku niniejszego tekstu. Zwraca się uwagę na równoczesne uzupełnienie go o człon obejmujący różnorakie *urządzenia do częściowej automatyzacji pracy dydaktycznej*. Zgodnie z tą sugestią, środki dydaktyczne dzieli się na: wzrokowe, słuchowe, wzrokowo-słuchowe i częściowo automatyzujące proces nauczania. Opis tych środków dydaktycznych został przedstawiony przez Piotra Leskiego w opracowaniu pt: „Środki dydaktyczne”⁷.

Maszyny dydaktyczne

Maszyny dydaktyczne⁸ spełniają następujące funkcje:

- przekazują informacje, a zarazem wymagają odpowiedzi na zadawane pytania
- zapewniają natychmiastowe sprzężenia zwrotne, bezpośrednio informując ucznia, czy odpowiedział

6 **Holografia** (z gr. *holos* = całość, *grapho* = piszę) – dział optyki zajmujący się technikami uzyskiwania obrazów przestrzennych (trójwymiarowych) metodą rekonstrukcji fali (światła, ale też np. fal akustycznych). Przez rekonstrukcję fali rozumie się odтворzenie w pewnym obszarze przestrzeni zarówno jej kierunku ruchu, amplitudy, częstotliwości jak i fazy. Więcej na stronie <https://pl.wikipedia.org/wiki/Holografia>

7 Patrz treść na stronie <http://www.edukator.org.pl/2002a/srodki/srodki.html>

8 Maszyny dydaktyczne, urządzenia (mechaniczne lub elektroniczne) umożliwiające sterowanie procesami uczenia się bez udziału nauczyciela; M. UCZĄCE - do opanowywania nowych wiadomości, M. EGZAMINUJĄCE (testujące), M. ĆWICZĄCE (trenery) - ułatwiające przyswojenie nowych umiejętności. Czytaj więcej na stronie o adresie http://encyklopedia.intelia.pl/urządzenia-techniczne/news-maszyny-dydaktyczne,nId,1975467#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome [2018-03-02].

dobrze

- umożliwiają uczniowi pracę indywidualną tak, by tempo przyswajania wiadomości było dostosowane do jego własnych potrzeb i zdolności.

DEFINICJA I PODZIAŁ MEDIÓW W EDUKACJI SZKOLNEJ

Terminem *mass media* przyjęto określać środki masowej komunikacji, czyli urządzenia przekazujące określone treści (komunikaty) w trakcie pośrednich kontaktów. Do urządzeń tych należy zaliczyć przede wszystkim radio, film, telewizję i prasę. Przekazywanie komunikatów następuje za pomocą słów, obrazów i dźwięków.

Uwzględniając etymologię słowa *media* (łac. pomiędzy) przyjmuje się, iż media stanowią przedmioty, materiały i urządzenia służące do przekazywania komunikatów pomiędzy nadawcą a odbiorcą. Środki umożliwiające jednocześnie wykonywanie określonych czynności intelektualnych i manualnych, a więc interakcje.

Przyjmując zgodnie z literaturą przedmiotu za podstawę dwa zasadnicze sposoby przekazywania informacji w procesach dydaktycznych media można także zdefiniować jako komunikowanie o charakterze bezpośrednim (nauczyciel mówi, uczniowie słuchają) lub pośrednim. Komunikacja pośrednia odbywa się za pomocą różnorodnych pośredników, wśród których wymienia się: książki, czasopisma, filmy, foliogramy i komputery (i inne urządzenia elektroniczne). Niezależnie od tego, czy komunikowanie ma charakter masowy, czy też odbywa się w niewielkich zbiorowościach ludzkich, np. klasach lub grupach ćwiczeniowych przyjęto to nazywać mediami.

Wielu naukowców na początku XXI wieku, w dobie dynamicznego rozwoju środków multimedialnych, uważa, że traci na aktualności powszechny, jeszcze kilkanaście lat temu wprowadzony tradycyjny podział mediów na: wzrokowe, słuchowe i wzrokowo-słuchowe. Bardziej przydatne w tym przypadku stają się podziały dychotomiczne⁹.

Inna grupa badaczy, biorąc za podstawę kryte-

9 dychotomiczny podział [gr. *dichótomos* ‘podzielony na połowy’], log. podział log. wg cech sprzecznych (kontradiktorycznych); jest to podział pojęcia (zbioru) na 2 części (niekoniecznie równe) w ten sposób, że pierwszy człon podziału powstaje przez dołączenie do treści pojęcia pewnej cechy, a drugi przez dołączenie do treści tego pojęcia negacji tej cechy; dychotomicznym podziałem jest np. podział ludzi na pełnoletnich i niepełnoletnich; z definicji dychotomicznego podziału wynika, że jest on podziałem log. rozłącznym i adekwatnym. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/dychotomiczny-podzial;3895272.html> [2018-03-14].

podział dychotomiczny «w logice: podział, w którym pewna klasa przedmiotów zostaje rozdzielona na dwie podklasy wyłączające się <https://sjp.pwn.pl/sjp/podzial-dychotomiczny;2503043.html> [2018-03-14].

rium złożoności i wykorzystania energii elektrycznej do stosowania mediów dokonuje wskazania dwóch grupy mediów:

- proste, stosowane bez udziału urządzeń i zasilania energią elektrycznej. Do tej grupy należą m.in. modele, plansze, tablice, podręczniki drukowane, materiały kserograficzne
- złożone (rozbudowane technicznie), które tworzą co najmniej dwa elementy, czyli urządzenia i materiały dydaktyczne np. projektoskopy, magnetofony, nagrania audio i video, magnetowidy, komputery, oprogramowanie

W nawiązaniu do tej klasyfikacji można dokonać innego podziału mediów, a mianowicie na: drukowane (papierowe) oraz elektroniczne (ekranowe)¹⁰.

Bardzo interesującego, wręcz nowatorskiego, z punktu widzenia pedagogiki, podziału mediów dokonał **Herbert Marshall McLuhan** (1911–1980). Wyodrębnił on mianowicie media gorące (hot) i zimne (cool). Im większa jest w danym komunikacie liczba informacji, tym gorętszy jest komunikat i odwrotnie, im komunikat dostarcza mniej elementów pozwalających dekodować (odczytywać) jego znaczenie, tym jest zimniejszy. Jeden z najbardziej charyzmatycznych, kontrowersyjnych i oryginalnych myślicieli naszych czasów, którego niezwykła percepcja „wpędziła” go na scenę międzynarodową, Marshall McLuhan jest powszechnie uważany za ojca komunikacji i badań medialnych oraz proroka w erze informacji.

Ze względu na poziom aktywizowania odbiorców, Piotr Leski wskazuje na możliwość podziału mediów na:

- podające - zapewniające przede wszystkim transmisję komunikatów
- interaktywne - wymuszające możliwie wysoki poziom i wielostronny charakter aktywności uczących się uczniów i nauczycieli¹¹.

FUNKCJE ŚRODKÓW DYDAKTYCZNYCH W PROCESIE NAUCZANIA - UCZENIA SIĘ

Wielu nauczycieli przekonało się, że środki dydaktyczne są pełnowartościowe, jako elementem procesu kształcenia, kiedy są ściśle powiązane z pozostałymi składnikami tego procesu, z jednoczesnym precyzyjnym wyznaczeniem zadania, jakie powinny spełniać podczas lekcji. Ich dobór zależy od następujących czynników: założonych celów konkretnej lekcji, zastosowanych metod dydaktycznych, wieku uczniów. Należy także przy doborze uwzględniać charakterystyczne właściwości poszczególnych przedmiotów nauczania.

W literaturze przedmiotu stwierdza się, iż wiek uczniów oraz specyficzne dla każdego przedmiotu nauczania właściwości determinują zarówno rodzaj środków dydaktycznych, jak i sposób wykorzystania ich na lekcji. Autorzy wielu opracowań uważają, że dobór środków dydaktycznych, podobnie jak dobór metod nauczania, zależy od całego szeregu czynników. Należy pamiętać o wpływie nie tylko od takiego czy innego wyposażenia szkoły w sprzęt

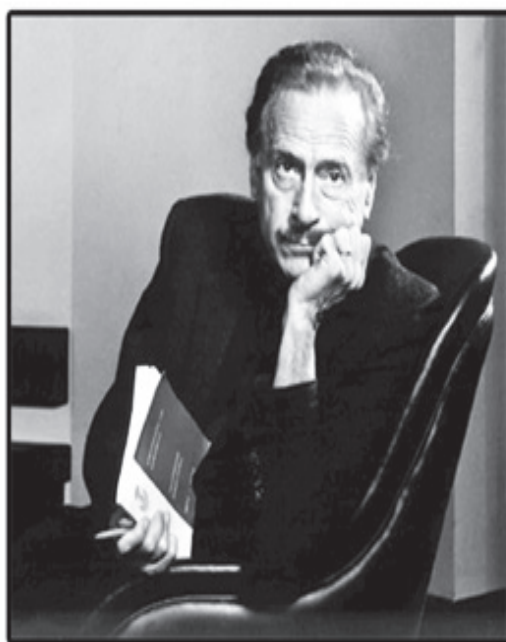
i pomoce naukowe. Pisząc o skuteczności tych środków, należy pamiętać o postawie nauczyciela, który decyduje o ich wyborze, mając na uwadze pozostałe składniki procesu nauczania. Skuteczność tę można dodatkowo zwiększyć, pisze Piotr Leski, stosując środki, które:

- służą nie tylko lepszemu poznaniu bezpośredniemu, lecz również pośredniemu
- wymagają od uczniów samodzielnego myślenia i działania,

a zwłaszcza stałego posługiwania się już posiadaną

**The medium is
the message**

*Yours Sincerely
Marshall McLuhan*

Fotografia 2 Herbert Marshall McLuhan (1911–1980)

Źródło: <http://bermon.es/esl/quotes/category/marshall-mcluhan/>

¹⁰ <http://www.edukator.org.pl/2002a/srodki/srodki.html>

¹¹ Piotr Leski, Środki dydaktyczne, <http://www.edukator.org.pl/2002a/srodki/srodki.html> [2018-05-19]

wiedzą dla zdobywania nowej wiedzy

- zapewniają uczniom możliwie pełny obraz poznawanych rzeczy, zjawisk, procesów i wydarzeń, co wymaga operowania środkami zróżnicowanymi, nasświetlającymi poznawane fakty z różnych punktów widzenia

- w sprzyjających warunkach mogą być przez uczniów samodzielnie wykonane w ramach pracy domowej, w warsztacie szkolnym, itp.; samodzielne sporządzanie tego rodzaju środków przez uczniów, właściwie przygotowane i kierowane przez nauczyciela ma duże walory wychowawcze, a ponadto może stanowić dla szkoły istotne źródło dopływu pomocy naukowych¹².

Z badań przeprowadzonych nad zakresami możliwych zastosowań środków dydaktycznych ujętych w literaturze przedmiotu, wynika, że okazują się one pomocne w zakresie zaznajamiania uczniów z nowym materiałem nauczania, kształtowania u dzieci i młodzieży pozytywnych motywów uczenia się. Pomocne są także podczas kontroli i oceny wyników nauczania.

Zdefiniowane powyżej środki dydaktyczne pełnią w procesach dydaktycznych następujące funkcje:

- poznawczą - ułatwiają uczniom poznawanie określonych rzeczy, zjawisk i procesów poprzez ich reprezentowanie lub pośredniczenie między tymi rzeczami, zjawiskami i procesami a uczniami.

W pierwszym przypadku mamy do czynienia z tzw. środkami pomocniczymi, w drugim - ze środkami pośredniczącymi

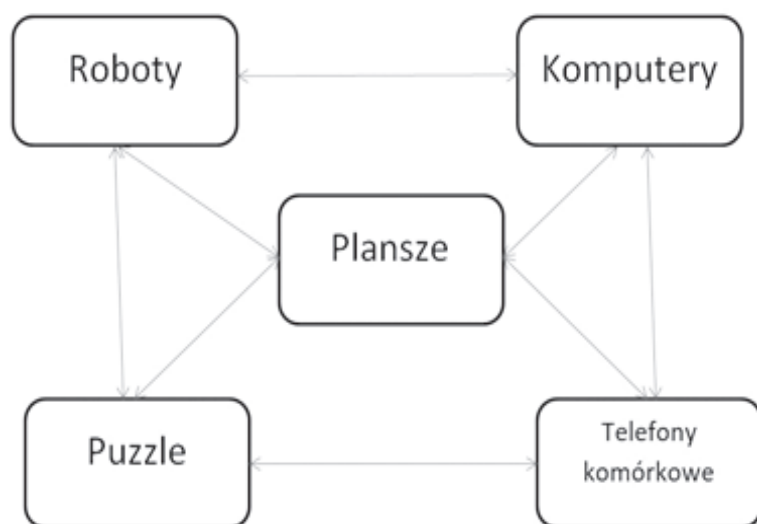
- wspomagającą myślenie - środki dydaktyczne ułatwiają analizę, syntezę i porównywanie poznawanych rzeczy i zjawisk oraz formułowanie określonych uogólnień, w tym pojęć będących podstawowym składnikiem naszej wiedzy o rzeczywistości

- uzupełniającą - środki dydaktyczne w wielu sytuacjach zastępują lub uzupełniają czynności nauczyciela, np. w postaci zaprogramowanych tekstów, nagrań audio i video itp¹³.

Podziału środków dydaktycznych można dokonać również w oparciu o kryterium celowości procesów dydaktycznych realizowanych z udziałem tych środków, mamy wtedy do czynienia z funkcjami środków: poznawczą, kształcącą i dydaktyczną.

Niezależnie od takiego czy innego podziału pewnym jest, iż środki dydaktyczne są pomocne w za-

znajamianiu uczniów z nowym materiałem, w jego utrwalaniu, w kontroli i ocenie stopnia jego opanowania. Środki dydaktyczne pozwalają także zdobyć kompetencje wyrażające się w umiejętności wykorzystywania zdobytych informacji i umiejętności w działaniu o charakterze stricte praktycznym. Wymienione funkcje środków dydaktycznych w realizacji konkretnych procesów dydaktycznych bardzo często łączą się i uzupełniają. Dlatego opisanych wyżej podziałów nie należy absolutnie traktować jako rozłączne, tzn. takie, których członów wykluczałoby się wzajemnie, lecz raczej - jako orientacyjne, ukazujące główne w tej materii dominanty. Środkami dydaktycznymi są zarówno tzw. pomoce naukowe, czyli wykorzystywane przez nauczyciela w celu zwiększenia skuteczności kształcenia przedmioty, jak i przedmioty stanowiące indywidualne wyposażenie uczniów (podręczniki, zeszyty szkolne, tzw. ćwiczeniówki itp.). Pomoce naukowe służą przede wszystkim realizacji zasady pogłębłości w nauczaniu, są narzędziem pracy nauczyciela. Natomiast podręczniki, zeszyty i inne przedmioty należące do indywidualnego wyposażenia uczniów są narzędziami ich pracy. Do środków dydaktycznych zalicza się także obiekty sportowe, działki botaniczne itp., będące terenem wspólnej pracy nauczyciela i uczniów.

Rysunek 1 Schemat korelacji między środkami dydaktycznymi stosowanymi podczas nauczania programowania

Źródło: opracowanie własne

Przedstawione na powyższym rysunku relacje między środkami dydaktycznymi wskazują na możliwość uzupełniania, a wręcz wspomagania podczas realizacji zajęć z nauki programowania, jednych środków drugimi. Ta korelacja w zastosowanych pomo-

¹² Piotr Leski, Środki dydaktyczne, <http://www.edukator.org.pl/2002a/srodki/srodki.html>.

¹³ Piotr Leski, Środki dydaktyczne, <http://www.edukator.org.pl/2002a/srodki/srodki.html>, [2018-05-19]

cach edukacyjnych to podstawa do aktywnej pracy ucznia w trakcie nauki, wzrostu jego zainteresowań i dążenie do dalszego zdobywania zarówno wiadomości jak i umiejętności informatycznych.¹⁴

Na stronie Internetowej projekt „Zaprogramuj przyszłość #6”, realizowanego przez Fundacja Orange oraz Stowarzyszenie Mistrzowie Kodowania, zaprezentowano możliwość pobrania materiałów oraz propozycje zajęć dodatkowych.¹⁵

CZY W NAUCE PROGRAMOWANIA MOŻE MNIE COŚ „ZASKOCZYĆ”?

Jeżeli będą to środki dydaktyczne, wręcz fantastyczne, zarówno pod względem użyteczności, jak i pod względem cenowym. To ostatnie też jest ważne, zwłaszcza że nowości na rynku edukacyjnym potrafią być „cenne”, dla producenta i dystrybutora.

Chciałbym zwrócić uwagę na następujące elementy:

- klocki do nauki programowania
- drukarki do wydruku 3D,

Smak zabawy w dzieciństwie, jeśli tak można powiedzieć, to po prostu współczesny **edumatrix**.

Edumatrix to ekonarzędzie, które pozostawia dzieci w ich naturalnej przestrzeni 3D, współpracując uczniowie wchodzą w sam środek programowania i skutecznie osiągają cele edukacyjne¹⁶.

Czym jest Edumatrix?

Jest to polski produkt, opracowany przez nauczycieli i naukowców tak, aby mógł wspomagać natural-

ne potrzeby rozwojowe dzieci, dlatego sprawdza się na różnych etapach edukacji: od przedszkola do końca szkoły podstawowej. Edumatrix pozwala łączyć zagadnienia matematyczne, logiczne i informatyczne. Przedstawia je dzieciom w sposób obrazowy, łatwy a nawet zabawowy, wykorzystując pełnię ich aktywności i kreatywności.

Rysunek 1. Zasoby klockowe Edumatrix Źródło: <http://www.edumatrix.pl/>

Producent nie pozostawił nauczycieli bez wsparcia metodycznego. Opracowano publikację „Metoda nauczania Edumatrix i scenariusze zajęć”.

Oto kilka opinii o tym produkcie:

Jestem rodzicem i nauczycielem. Mój synek Miłosz, mając niespełna trzy i pół roku, otrzymał Edumatrix. Po pół roku naszej wspólnej zabawy (ale również i nauki!) czyta literki oraz układa je, tworząc napisy, odczytuje i układa liczby dwucyfrowe, zaś w przypadku liczb jednocyfrowych rozumie ich wartości i kolejność, a także potrafi dodawać oraz odejmować o jeden. (Adam Jaronicki, pedagog)

Podejrzewam, że twórcy tych bloczków nie znają wszystkich możliwości tego narzędzia. Edumatrix umożliwia dotknięcie i poczucie programowania, jakby człowiek był w środku całego procesu. Komputer tego nie odda. (Marek Adamaszek, pedagog)

¹⁴ http://www.ceo.org.pl/sites/default/files/news-files/dobre_praktyki_programowania_z_zagranicy.pdf

¹⁵ <https://zaprogramujprzyszlosc.edu.pl/materialy-do-pobrania>

¹⁶ <http://www.edumatrix.pl/>

Anna Wiligalska

Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu

Jak się uczyć

zestawienie bibliograficzne w wyborze

KSIAŻKI

1. Architektura wiedzy w szkole / Stanisław Dylak. - Warszawa : Difin, 2013.
2. Edukacja, która zmienia życie : 12 narzędzi umysłu, które rozpalają miłość do nauki / Marilee Adams ; [przekład Jan Muranty]. - Warszawa : Oficyna Wydawnicza „Logos”, cop. 2016.
3. Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi / Mariola Jąder. - Wyd. 2. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2010.
4. Gdy dziecko nie chce się uczyć : poradnik dla rodziców i nauczycieli / Dorota Skwark ; [il. Edyta Borzych]. - Kielce : Wydawnictwo Jedność, cop. 2010.
5. Gotowe scenariusze lekcji aktywizujących czyli Jak odkleić dziecko od krzeselka i przywrócić mu wyobraźnię / Elżbieta Drygas. - Poznań : Wydawnictwo Publicat, 2014.
6. Harvardzki poradnik skutecznego uczenia się / Peter C. Brown, Henryk L. Roediger III, Mark A. McDaniel ; przeł. Dorota Chabrajaska. - Warszawa : Instytut Wydawniczy Pax, 2016.
7. Istota uczenia się : wykorzystanie wyników badań w praktyce / red. Hanna Dumont, David Istance, Francisco Benavides ; ze wstępem Andrzeja Janowskiego ; tł. Zofia Janowska. - Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2013.
8. Jak bić rekordy w szybkim i skutecznym uczeniu się / Monika Łukasiewicz. - Wyd. 3. - Chorzów : Videograf Edukacja, cop. 2011.
9. Jak osiągać sukcesy w nauce? : uwaga, równowaga i koordynacja / Sally Goddard Blythe ; współpr. Lawrence J. Beuret, Peter Blythe ; tł. Magdalena Trzcńska. - Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011.
10. Jak się uczyć / Ron Fry ; przełożyła Bożena Józwiak. - Poznań : Dom Wydawniczy REBIS, 2016.
11. Jak się uczyć? : zaskakująca prawda o tym, kiedy, gdzie i dlaczego uczenie się jest w ogóle możliwe / Benedict Carey ; przeł. Dariusz Wójtowicz. - Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2015.
12. Jak się uczymy : 26 naukowo potwierdzonych mechanizmów / Daniel L. Schwartz, Jessica M. Tsang, Kristen P. Blair ; redakcja naukowa polskiego wydania Ewa Czerniawska ; przekład Małgorzata Guzowska. - Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2017.

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

1. Doświadczenie i przeżywanie jako warunki rozumienia i zapamiętywania / Barbara Matusiak.// Polonistyka : czasopismo dla nauczycieli. - 2017, nr 5, s. 14-18
2. Jak chmurą internetową wspomóc swoje uczenie się? / Małgorzata Rostkowska.// Meritum : kwartalnik Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli. - 2015, nr 4, s. 22-26
3. Moja najlepsza oferta, czyli krótka rzecz o tym, co sprzyja uczeniu się / Małgorzata Budzik.// Polonistyka : czasopismo dla nauczycieli. - 2016, nr 3, s. 24-27
4. Naturalne strategie uczenia się dzieci : wierzchołki przekształca informacje / Dorota Dziamska.// Wychowanie w Przedszkolu : miesięcznik instrukcyjny dla wychowawczyń przedszkoli. - 2017, nr 8, s. 3-7
5. Nauczać samego siebie / Małgorzata Łuba.// Polonistyka : czasopismo dla nauczycieli. - 2015, nr 3, s. 27-29
6. Nauczanie i uczenie się z wykorzystaniem chmur wyrazów / Ewa Palka.// Język Polski w Szkole Ponadpodstawowej. - 2017/2018, nr 1, s. 21-38
7. Nauczanie i uczenie się z wykorzystaniem elektronicznych książeczek / Ewa Palka.// Język Polski w Gimnazjum. - 2017/2018, nr 3, s. 49-81
8. O potrzebie uczenia się oraz rozpoznawania własnych potrzeb w tym zakresie / Grażyna Jańczyk.// Język Polski w Gimnazjum. - 2014/2015, nr 4, s. 84-101
9. Ryślenie, barwoślady, lapbooki, czyli jak sprawić, żeby uczenie się było łatwiejsze / Aleksandra Kubala-Kulpińska.// Głos Pedagogiczny. - 2017, nr 86, s. 47-51
10. Skuteczne powtarzanie do skutku / Przemysław Bąbel.// Psychologia w Szkole. - 2015, nr 3, s. 35-41
11. Skuteczne techniki uczenia się / Urszula Sajewicz-Radtke.// Hejnał Oświatowy : kwartalnik Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Krakowie. - 2018, nr 4, s. 23-29
12. Style naszego poznawania / Krzysztof Śliwiński.// Psychologia w Szkole. - 2015, nr 4, s. 67-73
13. Techniki szybkiego uczenia się / Alicja Pałac-Noweńska.// Forum Logopedy : pierwsze praktyczne czasopismo z gotowymi rozwiązaniami. - 2015, nr 8, s. 48-51
14. YouTube - nauczycielem? / Magdalena Grabowska.// Edukacja i Dialog : wielomiesięcznik poświęcony głównie tematyce oświaty i wychowania. - 2017, nr 11/12, s. 12-15

KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W TORUNIU

Urząd Marszałkowski
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli Toruń
(z siedzibą w Toruniu, ul. J. J. Kordeckiego 10/12, 85-701 Toruń)

Kujawsko-Pomorski Festiwal Projektów Edukacyjnych, IX edycja pod patronatem Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu ogłasza konkurs na projekt edukacyjny nawiązujący do 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, ludzi, miejsc, wydarzeń, instytucji promujących województwo kujawsko-pomorskie ze zwróceniem uwagi na solidarność międzypokoleniową.

Zachęcamy do udziału w festiwalu uczniów VI–VIII klas szkół podstawowych i trzecich klas gimnazjów.

Zasady udziału w festiwalu i formularz zgłoszeniowy znajdują się na stronie:

www.kpcen-torun.edu.pl

Termin nadsyłania projektów edukacyjnych mija 15 kwietnia 2019 r.

Współorganizatorzy:

KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W BYDGOSZCZY

WŁOCŁAWEK

KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W BYDGOSZCZY

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Urząd Marszałkowski
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego
w Toruniu

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy

zaprasza

wychowawców, pedagogów, psychologów oraz nauczycieli wszystkich typów szkół
na warsztaty przygotowujące do wdrażania mediacji w szkole
jako alternatywnej metody łagodzenia sporów

Nauczyciel jako mediator w rozwiązywaniu sytuacji trudnych i konfliktowych

Więcej informacji:

Magdalena Chylebrant-Karolak – Pracownia Zarządzania, Diagnozy i Wychowania

e-mail: magdalena.chylebrant-karolak@cen.bydgoszcz.pl

tel. 52 349 31 50 wew. 45

**Publiczne, wojewódzkie, akredytowane placówki
doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzone przez
Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego**

**KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W BYDGOSZCZY**

www.cen.bydgoszcz.pl

**KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W TORUNIU**

www.kpcen-torun.edu.pl

**KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
WE WŁOCŁAWKU**

www.cen.org.pl

- debaty
- sieci współpracy i samokształcenia
- warsztaty
- konsultacje
- festiwale
- konferencje
- seminaria
- kursy online
- publikacje
- czasopismo
- kursy kwalifikacyjne
- kompleksowe wspomaganie szkół
- wernisaże
- szkolenia zespołów nauczycielskich